

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

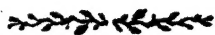
[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૮૩૦૪ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ૧૨૧૧૨૮૧ ૩૦૭૮૧

વિષય ૬-૩

ખ્યારની પુટલી— મોહબતની મુર્તી.

(એક ઇંગ્લેશ સંસારી વાર્તા.)

—:૦:—

લખનાર:—

ફરામરોઝ ફસ્તમણ પોંડ્યાણ.

—:૦:—

આવૃત્તી પહેલી.

—:૦:—

ઈ. સ. ૧૯૨૧.

—:—

કી. રૂ. ૧૧.

આ પુસ્તક 'નવરંગ પ્રીન્ટિંગ પ્રેસ' ૨૩૭, બળર ગેટ કેટ
મુંબઈમાં મી. અરુણેશ્વર અરુણેશ્વર દેસાઈએ છાપ્યું છે અને
નં. ૭૦ કોલકાતા હાઉસ, પારસી બળર સ્ટ્રીટ મધ્યેથી મી.
ફરામરોઝ રસતમજી પોંડ્યાજીએ પ્રકટ કર્યું છે.

એક ખુલાસો.

પરવરદેગારની પનાહમાં પુગેલા મારા પ્યારા દોસ્ત મીં
રસતમજી નવરોજી સચીનવાળાની યાદને કોઈક રૂપમાં જાળવી રાખ-
વાની મારી ધારણા હતી અને તે ધારણા આ નાની ચોપડી તે
મરહુમની યાદને અર્પણ કરીને હું પાર પાડું છું અને આટલું બી
તે મરહુમને માટે હું કરી શક્યો છું તે કાળે ખુદાનો હું બેહદ
આભારી થયો છું. મીં રસતમ સચીનવાળા શરૂઆતથીજ એક
માનીતા, જાણીતા અને લોપ્રીય એક્ટર તરીકે પંકાયેલા હતા.

મરહુમ મીં રસતમ સચીનવાળાના બાળમાં જાહેર છાપા મંદિર
થયેલી પ્રસંશનો નીચલો ફરો આ ટાંકણે હું ટાંકું છું એવી ધાર-
ણાથી કે આ ચોપડી સાથે તે ઉત્તમ સરદીશીકેટ પણ જોડાઈ રહે:-

ગુમ થયા—બે જાણીતા પારસી એક્ટરો.

મરહુમ સચીનવાળા બીરાદરો.

નાટકના રંગ ઉપર નામ કાઢી ગયેલા પ્રસિદ્ધ પારસી
એક્ટરોબી આજે એક પછી એક ગુમ થતા જાય છે અને
તેઓના મરણથી પારસી નાટક કંપનીઓના ગણતરીના મહામંડળ-
માંથી ઝળકતા સેતારાઓ એક પછી એક ખરતા જઈ, પારસી

નાટક કીર્તીના એક વારના પ્રકાશને વધારે ઝાંખી બનાવે છે. એવા થોડાક આશાવંત પારસી એકરૂશમાં મરહુમ મી. રસ્તમ સચીનવાલાના થોડુંક ઉપર ભર જવાન વધે નીપજેલાં મરણુથી પારસી નાટક તખતાએ ખરેખર એક લાયક અને કુશળ એક્ટર ગુમાવ્યો છે. મરહુમ શરૂઆતથીજ ખાલીવાલાની નાટક કંપનીમાં રહ્યા હતા. મરહુમે સપર પહેલાં નીગાહે ગફલતના ખેલમાંજ નરમેજ અને સમયુક્તની એકજ કેરેક્ટર એટલી તો સરસ રીતે ભજી બતાવી હતી કે મરહુમ શેઠ ખુર-શેદજી ખાલીવાળાએ તેજ વેળાએ આગાહી કરી હતી કે આ છોકરો આગળ ચાલતાં એક ધણેજ કુશળ એક્ટર નીવડશે અને આ તેવજુની તે આગાહી અલખતાં ખેલેખેલ ખરીજ પડેલી આપણે જોઈ છે. મરહુમ રસ્તમ સચીનવાલાને તે પછી મરહુમ શેઠ ખાલીવાલા પોતાના ખેલોના મુખ્ય પાર્ટો આપતા હતા જેને મરહુમ ખરેખર વખાણવાજેમ ધનસાફ આપના જણાયા હતા. છેક છેલ્લા મરહુમ રસ્તમ સચીનવાલાએ પારસી સંસારી ખેલોમાં તો પોતાનું પાણી અજખ બતાવી આપ્યું હતું. પાકજાદ પરીનના ખેલમાં પરીનના પાર્ટને રસ્તમ સચીનવાલાએ એવો તો અચુક ધનસાફ આપ્યો હતો, કે મરહુમની જ્ઞેશદાર એક્ટીંગ એ ખેલને સેંકડો નાછટો સુધી હંચકેલો ને હંચકેલો રાખ્યો હતો. તે પછી માસીના માકામાં મેકનો પાર્ટ પણ તેટલીજ ફતેહમંદીથી ભજી બતાવી કોમીક વીભાગમાં પણ રેજક જેટલુંજ સફાઈદાર કામ કરી બજાવી તમાશખીનોની એક અવાજે પસંદગી મેળવી હતી. શેઠ ખાલીવાળાનાં દલગીરી

ભયાં મરણ પછી બાલીવાળા નાટક કંપની તેના મરહુમ અનુભવી માસેક મીં હોરમસજી તાંતરાના હાથમાં ગમ્મ ત્યારે પણ લાંબો વખત સુધી મીં સચીનવાળાએ કંપનીમાં રહીને તેના ડીરેક્ટર તરીકે પગ પોતાની કુશળતાનો લાભ એ કંપનીને આપ્યો હતો પણ તેવણનાં અકાળ મરણની થોડા વખત આગમ્ય તેવણ સાથે ચોક્કસ મનફેર પડતાં એ કંપની સાથેના પોતાનો લાંબો સંબંધ છોડીને મુંબઈ આવી વસ્યા હતા અને જ્યાર પછી થોડાજ અરસામાં તેવણનું આરોગ્યસભર પું મરણ નીપજ્યું છે.

મરહુમ મીં રસતમજી સચીનવાળાના વડા બાપ મીં દોરામજી સચીનવાળા પણ એજ બાલીવાળા નાટક કંપનીના એકવારના ધણા યુનંદા એકટર તરીકે પ્રતિષ્ઠિતા પામ્યા હતા. પણ પાછળથી પોતાની નાદુરસ્ત તબીબેતના સમયે તેમજે એ નાટકી લાઇનને છેલ્લી સજામ કરી થીઓસોફીના અભ્યાસ પાછળ પોતાનો વખત શકવા માંડ્યો હતો અને છેક છેલ્લા પોતાના કુટુંબ સાથે એકાંત જંગમી ગુજરતા હતા, આ અને સચીન વાળા બીગદરોનાં મરણથી પારસી નાટકી તખતને ખચીજ સારા કુશળ એકટરોની ખોટ ગમ્મ છે, જે પુરાવી મુશકેલ છે.

કાંઈક સજેગ વચ્ચે મરહુમ મીં ખુરશેદજી બાલીવાળાથી મીં રસતમ સચીનવાળા એક વાર છુટા પડ્યા હતા જ્યારે તેવણની ખાસ મંદની જરૂર મીં બાલીવાળાને પડી હતી અને ત્યારે મરહુમ મીં બાલીવાળાએ એક દીક્સોઝ ફાગમ મીં સચીનવાળા પર લખ્યો તો તે ફાગમના એકસ ફકરા હું નીચે રજૂ કરું છું:—

“વહાણા બાઇ રસતમણ નવરોણ સમીવવાળા,
કાંઈક કદમા સંજોગ.....થી આમણે છુટા પડ્યા છીએ. આ બના
વમાં કુદરતનો કાંઈક હાથ હતોમારી પ્રાંત તથા માન તહયો
અધિ બાઇઓપર જે છે તે અંતકરણ અને ઇશ્વર જાણે છે,
અને તેનો નીચુય કયાગતને દીવસે થશે.....મારી પ્રીતી
તમો તરફ જે હતી તે વધી છે.....એકાએક દગો ચવાથી
આમદાનીમાં ધણા ઘટારાની ધારતી છે.....આવા સખત
ગામલામાં તમો બાઈને વફાદાર જાણી માદ કીધા છે. મારા
દીકરામાં મયા દયા અને મન તમો માટે ધણું છે અને મહનેજ
તમોને મલવાનો સંજોગ આવ્યો છે, તેથી હું દલગીર નથી
કારણ એ મારી નમનતાઇનો તમો લાભ લેશો તેવા તમો નથી.
રસતમ, તારે માટે મહને માન છે અને મોહબત છે તેનો ખુદા
ગવાહ છે. હું તાહરે માટે રોજ દુવા ગાંચું છું.

લીન ખાકસાર ખુ. મે. બાલીવાળા.”

આ નાની ચોપડી રાખીને તથા પ્રગટ કરીને હું એક શ્રેષ્ઠ
તરીકે પોતાનું નામ નોંધાવવાની આશા રાખતો નથી. મેં એક કેરોસ
કાંધી છે જે કેટલી ફનેદમંદ ઉતરી છે તે ઠરાવવાનું વાંચક વર્ગનું
કામ છે. એક સુંદર પસોટની ઇંગ્લેન્ડ સંસારી વાર્તા મારા વાંચવામાં
આવી અને ને ઉપર દીકરા લગાડીને તેનો તરજુમો માત્ર મેં કર્યો
છે, જેમ કરતાં અસલમાં મારે કપુલ કરવું જોઈએ કે અસલ ખુન્નાદ
કાયમ રાખીને તથા અસલ પસોટને તેના રૂપમાં રહેવા દઈને મેં
કાંઈક નાનો, અહીં તહીં ફેરફાર માત્ર કર્યો છે. આ વાર્તા માહેલાં

દરેક પ્રકરણ ઉપરની નાની કવીતાઓ મારા હોસ્ત મીં. ગુલફામે
મીત્રભાવથી લખી આપી છે અને તે લખી આપતાં તેમણે મને કહ્યું
છે કે “મરહુમ મીં રસ્તમજી સચીનવાળાને હું પણ એક એડમાયરર
હતો અને તેવણને અર્પણ થતી ચોપડીમાં મારી તરફની કાંદક નજી
વીળી મદદ મળે તો હું ઘણો સંતોષ પામું.”

મીં સચીનવાળા એવા ઉત્તમ ખવાસના અને મધુર સ્વભાવના
જવાન્યા હતા કે તેવણને એક “ખ્યારનાં પુતલાં” તરીકે હું લેખુ
કે “મોહબતના મંદીર”ની ઉપમાં આપું તો તે સરાઘાતબરું ગણાશે
નહીં અને તેટલાંજ માટે આ વાર્તાને તેજ કીસમનો ટાઇટલ અનુ
કુલ થઈ પડેલો જોઈને મને અતીશય આનંદ ઉપજે છે.

લીં સેવક,

ફરામશેઝ રસ્તમજી શાદાલાઈ પોંહવાળી

મારા મરદુમ મીત્ર
મી० રસતમજી નવરોજી
સચીનવાળા
ની
પત્રીત્ર યાદને
અર્પણ.

મરહુમ મીંડ સતમજી નવરોજી સચીનવાલા.

ધ્યારની પુટલી— મોહબતની મુર્તી.

પ્રકરણ ૧ હું.

કોણ એ મનમોહન પરી હતી ?
કોણ એ સુંદરતા ભરી હતી ?
કાંઈ એને હાથમાં ધરી હતી ?
જે લોહી ભરી કાતીલ છરી હતી ?

પરવરદેગારે સૃષ્ટીની શેતરંજની બાજી માડેલી છે જે સમજ-
વાની અને દરેક પ્યાદાં મોહરાંની ચાલનો ભેદ પારખવાની ઇનસાનમાં
શું તાકાત છે ? મારા પોતાના બાબમાં જે ભેદી અને વીચીત્ર બનાવે
બન્યા છે તેનો હુંક સાર આજે હું અત્રે લખું છું. એક ખુન થવા
સાથે વેરના કાવાદાવાની અને દુખભરી કહાણીની વીગત મારે
આપવાની છે.

મારે પહેલાં તો મારી ઓળખ મારા વાંચનારને આપવી જોઈશે. હું એક જરનેલીસ્ટ છું—અફકે એક જરનેલીસ્ટ હતો અને હું જ્યારે જરનેલીસ્ટ તરીકે કામ અગ્રવતો હતો ત્યારે આ લખાણ મધેના સઘળા જનારો મારા બાજમાં બન્યા હતા. હમણા મારી ઉંમર પાંત્રીસ વરસની છે પણ જ્યારે હું પચ્ચીસ વરસની ઉંમરનો હતો અને એક વત માનપત્રની નોકરીમાં સારા પગારે હું મારા દીવસ ગુજારતો હતો ત્યારે મને અચાનક એતેક્ષાકન એક વટોળ્યાના વમળમાં ઘસડાવું પડ્યું હતું. તે વેળા મેં મગજની એવી ભારે ચીંતાની, ભારે જાંજળની અને ભારે વસવસાની મુદત ગુજારી હતી કે તેવો દુખભર્યો સીનમ મારા કોઈ દુશમનને પણ ભોગવવાનો જોગ નહીં થાય એવી મારી દુવા છે. ખુન, વેર, મહોબત અને મુસીબતની કથા હવે હું શરૂ કરું છું.

પહેલાં તો મારે જણાવવું જોઈએ કે મારું નામ સ્ટુઆર્ટ ડોન છે.

*

*

*

“કેમ!—તું જવા નીકળ્યો!”

“હા—હવે મારે જવું જોઈએ.”

“પણ કાંય? એટલો ઉતાવળમાં શાનો પડ્યો?”

પાના રમતાં હું શું હાર્યો હતો તેની મેં ગણતરી કરીધી, પાંચ પાઉંડ હું હારી ચુક્યો હતો. વધુ હારવાની મારી ગુમશ હતી નહી. વધુ ખેસું તો વધુ હારું એ અનવાજ્જગ હતું.

“નસીબ આજે રહ્યું છે.” હું હસીને બોલ્યો. “વળી કોઈ વાર જોઈ લઈશું. દસ વાગી ગયા છે અને હજી તો મને જાહેર એક આરટીકલ લખવાની છે.”

“પણ તું જશે તો અમારી રમત માંગી પડશે.” કલ્પના એક મેમ્બરે યાને મારા એક મીત્રે કહ્યું.

“પણ હું વધારે બેસીશ તો હું પોતે બાંગી પડશ તેનું કેમ ? ગુડ નાઇટ ! ગુડ નાઇટ !-મેં કહ્યું અને હું ઉઠ્યો.

હું કલ્પનાથી બહાર નીકળ્યો અને પીકાડીલી તરફ મેં હેરયું લીધું. રરતાઓ અને મહોલ્લાઓ શાંત થવા લાગ્યા હતા. સંસારી માણસો ઘરેઘર ગોઠવાઈ ગયાં હતાં. મવાલી અને રખડેલ માણસો પોલીસના ધાકને સમ્રમે ખુણેખાંચરે દબાતા હતા. ગ્રેટ-જેમ્સ-સ્ટ્રીટ મધે મેં ઓરડા બાંહે રાખ્યા હતા માટે પગે ચાલીનેજ જવાનું મેં પસંદ કર્યું. મને આરટીકલ લખવાની હતી માટે આરટીકલની બાબત મારા મનમાં ગોઠવતો અને પોષ્ટલ ગોખતો હું સરભોગ ચાલતો થયો. એમ નહીં ધારવું કે પાંચ પાઉંડ હારવાથી હું નાસીપાસ કે નીરાશ થયો હતો. નહીં-હું કલ્પનામાં દરરોજ પાના રમતો અને કોઇજ વાર હારતો અને હારતો તો ખીજે દહાડે અંદાજથી રમતો. હું પાના કાંચ રમતો ? કારણ એજ કે હું કલ્પનો મેમબર હતો, બધા ત્યાં રમતા અને બધાની સાથે મને રમવાની ફરજ પડતી બલકે મનેખી રમવા ગમતું હતું.

જે મોહલામાં હું રહેતો હતો તે મોહલામાં હું દાખલ થયો. મોહલો તદ્દનજ ઉજડ હતો, એક માણસ ખી આવળ કરતું હતું નહીં. સઘળાં ઘરોના બારી બારણા બંધ હતાં. મારા પોતાનાં પગ લાંના અવાજ સીવાય કશો ખીજો અવાજ કે સનસારો સંભળાતો હતો નહીં.

મારાં ધરની લગોલગ હું આવી પુગ્યો, મારા ધરથી ફક્ત બે ત્રણ ધરને છેટે હું હતો તેટલાં એક જખરી ચીશ મને સંભળાઇ. તે એક સ્ત્રીની તીક્ષ્ણ જોશભેર ચીચીચારી હતી. ચીશ સંભળતાં હું ઉભો રહી ગયો, શું કરવું તેનો હું વિચાર કરું છું તેટલાં તો તે ધરનું બારણું જોશભેર ઉઘડ્યું અને એક સ્ત્રી દોડતી બહાર નીકળી મને જોરથી અડડી પડી. મેં તેને મારા હાથમાં પકડી લીધી. અગર તેણીને પકડી નહીં લેતે તો અમો અને જખીન ઉપર પડી જતે. આછીજખંખી રોશની વચ્ચે મેં તેણીનો અહેરો જોયો. તેણીના માથાપર બોનેટ હતી નહીં પણ કાળા બાલોનો મોટો જથ્થો હતો. અહેરો-કદીખી નહીં બુદ્ધાય તેવો તે ખુબસુરત મનમોહન અહેરો તદ્દન શીકો હતો. તેણીના ડોળા ફાટેલા હતા અને હોઠ ધુજતા હતા. પણ, મારા આખાં બદન મધેથી કંપારીનો ઝટકો પસાર થઇ ગયો કારણ કે તેણીના હાથમાં લોહી ગડગડતી એક છરી હતી. લાંખી, તીક્ષ્ણ ધારદાર છરી, લોહીથી ટીપાતી.

મેં છરી જોઇ અચરત થઇ કહ્યું: “અરે અરે છોકરી, તેં આંચે શું કર્યું?”

તેણી ધડીબર ચુપ ઉભી. એક હરફ ખી બોલી નહીં. તેણીના બદનમાં શાદીનો સફેદ પોશાક હતો અને તેજ દીવસે તેણીના લગન થયાં હોય તેવો તેણીનો સધજો સજાગાર હતો. તેણીના ગોરા ઘટમારા હાથની આંગળી ઉપર વેડીંગ-રીંગ હતી પણ હાથ ઉપર લોહીના કદરૂપા ઘા હતા. છરી તેણીએ જખીન ઉપર નાંખી દીધી અને મારો હાથ છટકાવી પોતાના ઓવરકોટની હુડ માથા ઉપર

ખેંચી સપાટામાં મારી આગળથી દોડી ગઇ. નાસી ગઇ-છરી નાંખીને નાસી ગઇ. એક પલકમાં ગેપ થઇ ગઇ.

સાધારણ માણસ કરતાં હું વધારે હીચકારો બન્યો કે કદાચ હેબતાઇ ગયો. તેણીની પુકે દોડવાનું અને તેણીને પકડવાનું મને જ્ઞાન રહ્યું નહીં. હું પુતલાંની માફક દીગમુદ્ધ થઇને ત્યાં ઉભો અને મારા પગ આગળ પડેલી છરી તરફ ડીકવા લાગ્યો. પણ તર તજ હું ચોંક્યો. એક માણસ માર્યો ગયો હશે અથવા મરનો હશે. ને ચીશ મેં સાંભળી તે કોઇ બીજાએ સાંભળી હોય એમ મને લાગ્યું નહીં કારણ કે ત્યાં કોઇમી માણસ આવ્યો નહીં. ઇન્સાન્યતની સાધારણ લાગણીથી મને લાગ્યું કે મારે તે ઘરમાં દાખલ થવું જોઇએ અને તપાસ કરવી જોઇએ અને મદદની જરૂર હોય તો મદદ આપવી જોઇએ. મેં મારા ગજવામાંથી એક પોલીસમેન-સીપરી કહાડી તે જોરમાં વગાડી અને પછી પેત્રી છરી ઉંચકી ગરદમાં મેં ફેંકી દીધી. કાંચ છરી ઉંચકી અને કાંચ તે મેં ગરદમાં ફેંકી તે હું જાણતો નથી; મને કાંઇ એવુંજ મન થયું અને તે મુજબ મેં અમલ કર્યો અને પછી તે ઘરમાં દાખલ થયો.

હોલમાં અને દાદરપર તદ્દનજ અંધાર જોર હતું. ક્યાં જવું અને શું કરવું તેની મને સમજ પડી નહીં માટે મારા બનના જોરથી અવાજ કહાડીને મેં હાંક માર્યો અને થોડેક વારે કોઇના પગલાં સાંભળાયાં.

ભોંયતબ્યાં મધેથી એક ઘરડી સ્ત્રી બહાર આવી જેણીના હાથમાં એક મીનબતીની રોશની હતી.

“તારા ઘરમાં કોઈ ભાડુત છે કે ? કોઈ રહેછ - કે ? તે ક્યાં સુએછ !” મેં તેણીને પુછ્યું.

“શું ? જરા મોટે બોલો.” તેણીએ “કાનપર હાથ મુકી ડોકું લાંબુ કરીને પુછ્યું. મેં તરત સમજી લીધું કે તેણી બહેરી હતી.

મોટે પોકાર મારીને મારો સવાલ મેં પાછો પુછ્યો.

“હું મારા માટીને પુછી જોવું,” તેણીએ કહ્યું અને પીઠ ફરવીને ચાલવા માંડ્યું. મેં જોયું કે મારા સવાલનો એક હરફ બી તે સાંભળી શકી હતી નહીં; તેણી તો પુરેપુરી બહેરી ધુન હતી.

મેં તેણીના હાથમાંથી માણસની ઝુટાવી લીધી અને હું દાદર તરફ જવા લાગ્યો જે વેળા મેં જોયું કે દરવાજામાં બે ત્રણ માણસ આવીને ઉભેલાં હતાં જેમાં એક કોનસ્ટેબલ પણ હતો.

કોનસ્ટેબલે મને પુછ્યું, “કાકા અહીં રાત પડી શું કરોછ ?”

“મારી ફરજ બજાવુંછ,” મેં જવાબ દીધો; “થોડીજ મીનીટ અગાઉ મેં આપ ઘર મધેથી “ખુન”નો પોકાર સાંભળ્યો અને તેથી પોલીસને બોલાવવા મેં સીપડીનો અવાજ કર્યો અને હવે તમે આવ્યા તો તપાસ ચલાવો.”

“તમે કેમ જાણ્યું કે આએજ ઘર મધેથી તે પોકાર આવ્યો હતો !”

“હું આએ ઘર આગળથી પસાર થતો હતો તેટલાં મને અવાજ સંભળાયો અને તે પછી તરતજ ઘરનું આરાણું જોશભેર ઉંઘડ્યું અને એક-એક-માણસ ઘરમાંથી ધસીને બહાર દોડી ગયું.”

“માણસ? મરદ કે ઓરત?”

તે એક સ્ત્રી હતી એવું કહેવા મને ગમ્યું નહીં. પેલો અતી ખુશસુરત મધુરો મુખડો મારી આંખમાં હજી રમી રહેલો હતો અને તે જવાન સ્ત્રીની પાછળ પોલીસના શીફારી કુતરા દોડે એ મને પસંદ પડ્યું નહીં માટે મેં જવાબ દીધો. “હું ચોકસપણે તે કહી શકતો નથી. પણ સાહેબ આપણે નાહક ઉભા રહીને વખત બરબાદ કર્યો છીએ. કોઈ માણસ કદાચ મરતું હશે, કોઈને મદદની જરૂર હશે, કોઈને કદાચ બચાવી શકાશે. આપણે ઉનાવળે આખાં ઘરમાં તપાસ કરવી જોઈએ.”

અમોએ ઓરડાઓના બારણા ઉંઘાડી જોયાં. તેટલાં એક ઘરડો આની લાગ્યો અને તને પુછતાં તેણે કહ્યું કે “આએ ઓરડામાં મીઠાં શીન રહેછ. તેવણ અહીં નથી, તેવણ તો આજે બપોરે પરદેશ તરફ ગયા હતા, બીજા જે અલસ્ય અહીં રહેછ તેવણ ઘરને મથાળેના ઓરડા વાપડેછ ને તેવણનું નામ મીઠાં ડડલી છે. તેવણનું ખુન તો કોઈએ કીધું નહીં હોય કારણ કે તેવણ તદ્દનજ એકાંત એકલા રહે છે અને કોઈને મળતા ભેટતા નથી અને કોઈ તેવણને મળવા ભેટવા કદીબી આવતુંબી નથી.”

કોનરટેબલ કશું પણ બોલ્યા વના દાદરપર ચઢીને ઘરના મથાળા તરફ જવા લાગ્યો અને હું તેની પુડે ગયો. મારી પાછલ બીજાં ચાર પાંચ માણસ આવ્યાં જેઓ આ મડબડ સાંભળીને જોવા, તમાશો જોવા, જીજ્ઞાસાને ખાતર આવેલાં હતાં. દાદરપર અધારે હતું. મારા હાથમાં હજી મીનગત્તીની રોશની હતી.

દાદરને મથાળે જઈ પુગતાં કોનસ્ટેબલે ફરીને મારી તરફ જોયું અને મારા આખાં બદન મધેથી ધુન્ધરીની એક કંપારી પસાર થઈ કારણ કે તેજ વખતે મારા હાથ ઉપર મારી નજર પડી અને મારા હાથ ઉપર લોહીના એક અતી નાનો દાઘ પડેલો મેં જોયો. કોનસ્ટેબલે તે દાઘ જોયો નહીં અને મેં ગુપ્તગુપ્ત તે દાઘવાળો હાથ મારા કોટના મજવામાં ખોસી દીધો.

આ વેળા મારી પાછળના એક માણસે મારા કાન આગળ મોઢડું લાવીને બહુ ધીમે અવાજે કહ્યું: “મેં દાઘ જોયો. હું તમોને ચેતવણી આપવાનોજ હતો.”

મેં પાછું ફરીને જોયું. પાછલ ચાર કે પાંચ માણસ હતાં જે મોઢેલાં કપાં માથે આ ચેતવણી મને આપી તે હું જાણી શક્યો નહીં.

ધરના છેક મથાળેના ઓરડાનું બારણું ઉઘાડું હતું. કોનસ્ટેબલ તે ઓરડામાં દાખલ થયો અને અમો સઘળા તેની પુકે દાખલ થયા. મારા હાથ માહેલી રેશની સીવાય ઓરડામાં બીજી કશી રેશની હતી નહીં અને મારા હાથ માહેલી મીનગતી પણ જાંખી રેશની ફેંકતી હતી. કોનસ્ટેબલે આસપાસ જોયું; જેસની રેશનીના દુગ્ધા જેતાં તેણે જેસ સઘળાની. અમોએ સઘળાઓએ આતુરતાથી અસપાસ નજર કાઢી. કશું જાણવાનુંજ દેખાયુંજ નહીં અને અમારી તપાસ ફાકટ ગવડી અમોએ ધારી. આખા ઓરડામાં સઘળું બરાબર રીતસર ગોઠવેલું હતું. કશી મારફાડ ખેંચતાણ કે ઝપાઝપી થઈ હોય તેવી કોઈની નીશાની હતી નહીં.

કોનસ્ટેબલે ટકોરમાં મને કહ્યું: “ખુન થવાનો પોકાર તમોને સ્વપ્નામાં આવ્યો હશે. નાહક બધાને હેરાન કરોછ, અહીં તો કાંઈ બી નથી. ફાકટમાં મેહનત આપી.”

“આએ શું છે !” જમીન પરના ગાત્રીયા પર પડેલા તાગ લોહીના દાઘ તરફ આંગલી કરીને મેં પુછ્યું.

કોનસ્ટેબલ વાંકો વળ્યો. તે દાઘ તેણે તપાસ્યા અને ચોકીને બોલ્યો: “ખરેખર આએ તો લોહી છે; તાણું લોહી છે. માફ કરજો બાઈ, મે તમોને નાહક ઠપકો દીધો. વધારે સંભાળથી તપાસ ચલાવવાની જરૂર છે.”

વધારે તપાસ ચલાવી પણ કશી નીશાની જણાઈ નહીં. કોનસ્ટેબલે કહ્યું, “આએ તો એક ગુચવાડો છે ! લોહી છે પણ કોણનું !”

“આએ ક'યટ છે-તે તપાસ્યે !” મેં સવાલ કર્યો.

“અલગત તપાસ્યે.”

એક ક'યટ ઉંઘાડતાં માંહે કાંઈ કીરકુળ સામાન મોલમ પડ્યો. બીજી ક'યટ તે પછી કોનસ્ટેબલે ઉંઘાડી. એક પુરૂષ તેમાં ઉભેલો હતો. એવું તો પત્તું તેનું બનત હતું કે ગોયા હાડપંજર. તેની છાતી આગળનું સફેદ શર્ટ લોહીથી ખરડાયતું હતું.

ક'યટનું ખારણું ઉંઘાડતાં તે ખારણાને આધારે ઉભેલો હતો એવું તરત માલમ પડી આવ્યું અને બીજીજ પક્ષે તે જમીનપર પછડાઈ પડ્યો. તે જીવતો હતો નહીં. તેનું મુરદું હતું. મુરદું કોઈએ ક'યટમાં ઉભું કરી મુકેલું હતું અને ખારણું ઉંઘાડવા સાથે તે ધક્કો પડ્યું હતું.

“કાંઈ જાઓ, ઉતાવળે જાધને કાંઈ ડાકટરને તેડી લાવો—તો જો કે ડાકટર હવે કાંઈ કરી શકશે એમ હું ધારતો નથી,” કોનસ્ટેબલે કહ્યું.

કોનસ્ટેબલને મેં મદદ આપી અને અમોએ બંનેએ તે પુરૂષની લાશને ઉંચકીને કાચ ઉપર સુવાડી.

“આએ તો ખુન થયું છે.” મેં કહ્યું.

“અલ્પપ્રમાણ ખુન છે.” કોનસ્ટેબલ બોલ્યો: “માણસો કાંઈ વાર છરી વડે આપઘાત કરે છે પણ આપઘાત કરવા પછી પોતેજ પોતાની લાશને કબજામાં છુપાવતા નથી.” *

આ વેળા પોલીસનો એક ઇન્સ્પેક્ટર ત્યાં આવી પુછ્યો.

ઇન્સ્પેક્ટરે બધો હેવાલ સાંભળ્યો અને પછી તેણે મને પુછ્યું “જો માણસ બહાર ધસી ગયું તે મરદ હતો કે સ્ત્રી હતી તે તમે કહી શકતા નથી?”

“નહીં.” મેં કહ્યું. હું જુદું બોલ્યો હતો પણ પેલી સ્ત્રીને બચાવવાની મારી ધારણા હતી.

“તમોએ ચીશ સાંભળી તે સ્ત્રીની ચીશ હતી કે મરદની?”

“તેથી હું કહી શકતો નથી, તે માણસ બહાર દોડી ગયું તેની સહજ અગાઉ મેં તે ચીશ સાંભળી હતી.” મેં જવાબ દીધો.

“ત્યારે તો આ બાબતમાં ત્રણ માણસો હોવાં જોઈએ. તમારી ખાતરી છે કે તમોએ એકજ માણસને બહાર દોડી જતાં જોયું!”

“હાથ; પુરેપુરી ખાતરી છે.”

આ વેળા ડાકટર આવી પુગ્યો. તેણે તપાસ કરીને કહ્યું કે “તે માણસનું ખુન થયું હતું; ધારદાર ખંજર કે છરી વડે અતી ભેરથી જીગરમાં એવો જખમ થયેલો હોવો જોઈએ કે તે માણસ તત્કાલ મરણ પામ્યો હશે. જે હથ્યાર વડે ખુન થયું તે હથ્યાર જખમ થવા પછી તરતજ જખમ મધેથી પાછું ખેંચી લીધેલું હોવું જોઈએ. જે માણસે ખુન કર્યું હશે તેના હાથ લોહીથી ખરડાયા હશે.”

ઇનસ્પેક્ટરે અને ક્રાનસ્ટેબલે મારા હાથ તરફ જોયું. મારા હાથપરનો લોહીનો દાઘ તેમની નજર પડ્યો.

ઇનસ્પેક્ટરે કહ્યું: “સાહેબ, તમારા હાથપર લોહીનો દાઘ છે.”

“આએ લાશ ઉંચકીને અમોએ કોચપર નાંખી ત્યારે લોહી મારા હાથને લાગ્યું હશે.” મેં જવાબ દીધો.

મારું નામકામ ક્રાનસ્ટેબલે લખી લીધું, હું મારે ઘેરે ગયો આરટીકલ મેં લખી કારણ કે મને તે માટે લવાજમ મળતું હતું અને મગજ કે સંસારના કોઈપણ સંજોગ વચ્ચે એક જરતેલીસ્ટને આરટીકલ લખવીજ પડે છે. શું લખ્યું તેનું મને જ્ઞાન રહ્યું નહીં.

પ્રકરણ ૨ જી.

“કાઈ સગું વહાલું નહી—ફક્ત એક બેહિન.”

એકાંતમાં જીંદગી ગુજરી હયાં.
સંસારની માયાખી વીસારી હયાં,
શાંતીમાં ચુપકીરી વચ્ચે રહ્યો,
કમોતે મરી ખસ ચાલતો થયો.

અલ્પજ્ઞતાં ખીજે દહાડે વર્તમાનપત્રો મધે આએ ખુનવાળા
ખનાવતા મોટા રસદાર અને સરાધાતભર્યા હેવાવ પ્રગટ થયા અને મેં
મારા બારે કચવાટ વચ્ચે જોયું કે મારે માટે તે હેવાસો મધે ખડે
ખોટું તરેદવાર ઠસાવી દીધું હતું. વળી ધણાક લખાણોમાં તો તરેદ-
વાર અટકજો પણ આંધવામાં આવી હતી.

મરનારની લાશ ઉપર કોરોનરની જુરી ભરવામાં આવી અને
ત્યાં મને એક શાક્ષી તરીકે હાજર થઈ જુઆની આપવાની ફરજ
પડી. તે જુઆની આપવાની હાજરી આપતાં મને ધણો ખેદ ઉપજ્યો
કારણ કે જુઆની આપતી વેળા એક ચેહેરે નમુન છોકરી—જે પ્યારની
પુટકી ખનવાને વધારે લાયક હતી પણ તેણીએ પોતેજ ખુન કર્યું
હતું એમ હું માનતો હતો તેણીને—ખચાવી લેવા કાજે મને કેટલું
ખોટું બોલવું પડ્યું હતું અને કેટલીક આખત છુપાવી પડી હતી. એક

જુદું હું બોલી ચુક્યો અને તે છુપાવવાને કાગ્ગે બીજી એકસો જુડી વાત મને જોડી કહાડવી પડી.

પહેલાં તો એવું જણાવ્યું કે ખુનીને હાથ માર્યા ગયલા માણસને કોઈ બી બીજો માણસ ઓળખતો હતોજ નહીં. મરનારનું નામ મીંડડલી હતું અને વરસો થયાં આ મકાનમાં તે એકાંત એકસો રહેતો હતો. તે તદ્દનજ એકાંત જીંદગી ગુજારતો હતો. કોઈ બી દહાડે કદીબી તેની મુલાકાતે તે આવતો હતો નહીં અને તે કોઈ બી માણસ કદીબી ઘર છોડીને બહાર જતો હતો નહીં. તેના સોલીસીટરે તરફથી તેને કોઈ વાર કાગળ મળતાં અને સોલીસીટરે તેની ઉપર નાણાંના એક મોકલી આપનાં જે એક ધરની કારભારણુ વટાવી લાવતી હતી.

ધરની કારભારણુ આપેલી જુઆની ઉપરથી જણાયું હતું કે તે પુરૂષનું જે દીવસે ખુન થયું તેને તેજ દીવસે અપોરે તેને એક કાગળ મળ્યો હતો જે એક સ્ત્રીના હરફથી લખાયેલો હતો અને તે વાંચવા પછી મરનાર ઉશ્કેરાઈ ગયો હતો. પણ મરનારના ઓરડા-ઓમાંશોધ ચલાવવા છતાં તે કાગળ મળી આવ્યો નહીં. મરનારે એવું કદી જણાવ્યું હતું નહીં કોઈ માણસ તેને મળવા આવનાર હતું. ધરનું આગળું બારણું રાતના મોડે સુધી દરરોજ ઉઘાડું રહેતું હતું અને તે ખુનવાળી રાતે કોઈ માણસ ધરમાં દાખલ થયું હોય તો તેની ખબર કારભારણુને પડી હતી નહીં. તે કારભારણુ વળી જણાવ્યું કે તેણી બહેરી હતી અને વળી તેણીનો ખાવીદ પણ બહેરો હતો.

મેં પણ જુભાની આપી અને મારી આગલી જુડી વાતને હું વળગી રહ્યો. મેં જોયું કે કેટલાંક માણસો મારી તરફ શકની નજર

રથી જોવા લાગ્યા હતાં. ખુનવાળી છરી ગુમ થઇ હતી. ગટરમાં તેને માટે શોધ ચલાવવામાં આવી કે નહીં તે હું જાણતો નથી. જે શોધ ચલાવવામાં આવી હોય તો ખી ગટરના પાણીના રોહ સાથે તે ઘસડાઇ ગયલી હોવી જોઇએ.

જુરીની તપાસ વેળા મરનારના સોલીસીટરો હાજર થયા હતા અને તેઓએ જણાવ્યું કે મરનારના સગાં ખેસીઓમાં એક બેહેન હતી પણ તે ક્યાં છે તે તેઓ જાણતા નથી. સોલીસીટરના કહેવા મુજબ મરનાર સંગીન સમજદારીનો હતો પણ ટાંછક વીચીત્ર હતો. તેને એવો ખ્યાલ હતો કે તેની બેહેનનું નામ કામ તે છુપું નહીં રાખશે તો તેણીને હેરાનગતી ખમવી પડશે. તે બેહેનની ઉંમર હમણું ૧૯ વરસની હોવી જોઇએ અને તે મરનાર પોતાની મોટી દોહત તે બેહેનના નામ ઉપર કરી ગયો હતો અને તે બેહેનની નીશાની અને ઠર ઠેકાણું મેળવવાને કાળે સોલીસીટરોએ જાહેર ખખરો પ્રગટ કરાવી હતી પણ અત્યાર સુધીમાં કશો પતો મળ્યો હતો નહીં. સોલીસીટરોએ એવી અટકલ બાંધી હતી કે કદાચ તે બેહેન હમણું ઇંગ્લંડની બહાર ગઇ હશે અને જાહેર ખખર તેણી ના જોવામાં આવી હશે નહીં. મરનાર આવી રીતે એકાંત એખલી આતુલી જીંદગી ગુજારતો હતો તેનું કારણ એવું ધારવામાં આવતું હતું કે પ્યારની ખામતમાં તે નાસીપાસ થયો હતો અને તેથી દુન્યાથી અને સંસારથી તેનું દીલ ઉઠી ગયું હતું.

આ વેળા તપાસ મુલતવી રાખવામાં આવી અને ખીજવાર જ્યારે તપાસ પાછી ચાલુ થઇ ત્યારે એક સ્ત્રી જુઓની આપવાને

હાજર થઇ. તેણીનો એહેરો દેખામણો હતો અને પુરૂષના જીગર પર અસર કરે તેવો તેણીનો દેખાવ હતો.

તેણીએ જુઝાની આપી કે “મરનાર સાથે અગાઉ હું અદરાધ હતી, અમરાં લગનનો દીવસ નકી થયો હતો, પણ તેટલાં એક બીજા પુરૂષ સાથે મને ઓળખાણ પાડી. મારે હુંકમાં કહેવું જોઇએ કે તે બીજો પુરૂષ નીચ ખાસીહતનો દહત હતો અને હું મુરખ હતી. હું તે પુરૂષ સાથે નાસી ગઇ, મેં ધાર્યું કે તે મારી સાથે લગન કરશે પણ તેણે મને ઠગી અને માફ નખોદ વાળ્યું, મને પાછળથી શક ઉપજ્યો કે મરનાર ઉપર તે પુરૂષે વેર લેવા સોગંદ લીધા હતા અને વેર લેવા કાજે તેણે તેના પાસામાંથી તેની માથુકને (મતે) ખુંચવી લીધી હતી. તે પછી મરનારે એકાંત જાંદગી ગુમરી અને ગમખાર એવો બન્યો કે હાડપીંજર જેવો થઇ ગયો. જે પુરૂષ સાથે હું નાસી ગઇ હતી તે પુરૂષે આ ખુન કર્યું હોય એમ હું ધારતી નથી કારણ કે આવી રીતે ખુન કરવાથી તે પુરૂષને કશો લાભ થાય એવું હતું નહીં. તે પુરૂષ એવો છે કે જે તેને લાભ થતો હતો તો કદાચ ખુન કરતો. મરનારની એહેનને મેં કદીબી જોઇ હતી નહીં. જે માણસે માફ નખોદ વાળ્યું છે તેને હું શોધતી ફરૂં છું, મારા સમાગમમાં તે આવશે તો હું તેને છોડશ નહીં.”

જ્યારે તે સ્ત્રી છેલ્લા ખોલો ખોલી ત્યારે તેણીની તારા જેવા જળકતી આંખો વીકાળ બની અને તેણીએ પોતાના ગોરા ધટમદાર હાથની એવી દાંત્યાં કચકચાવીને મુકકી વાલી કે મને લાગ્યું કે જે

માણસે તેણીનું નખોદ વાળ્યું હશે તેને કાર મારી નાંખવાને પણ
આ સ્ત્રી ચુકવાની નથી. તે સ્ત્રીનું નામ મીસ મીડ હતું.

પ્રકરણ ૩ જી.

ભમતો ભુત.

રાતે ન ઉંઘ-ન દીને કરાર,
ઉચ્ચત મજ જીવ સાંજ ને સવાર,
ભુલી નહીં શકું હું ખુની તે નાર.
તેનો ને તેનોજ બસ આવે વીચાર,
તે ચહેરો મજ આંખોમાં રમતો રહ્યો,
ગોયા મારા ઘરમાં ભુત ભમતો રહ્યો.

એક ખુની સ્ત્રી પછી તે ગમે તેવી ખુબસુરત રૂપસુંદર અને
પરીપેકર હોય પણ જો તેણીનો ચહેરો એક માણસની આંખ સામે
રાત દીવસ ભમતો રહે તો તે માણસને માટે તે બનાવ કાંઈ ઘણો
ખુશનુમા હોતો નથી. જે સ્ત્રીને લગનના પોશાકમાં, ખેહદ ખુબસુરત
મધુર ધબરાયલા ચહેરા સાથે હાથમાં લોહી ઝઝરતી છરી સાથે
દોડતી મેં જોઈ હતી તેણીનો ચહેરો રાત દીવસ મારી સામે ભમતો
ને ભમતોજ મેં જોયો.

મારા આરડામાં હું એકલો બેસતો તો તે ચહેરા મારી સાંમે આવીને ઉભો રહેતો. રાતના સ્વપનામાંથી તેજ ચહેરા અને બહાર નીકળું કે ફરવા જતું તો મોઝા તે ચહેરા મારી પુઠે ને પુઠે દોરતો આવતો હોય એવુંજ મને લાગ્યા કરે. આવી રીતે તે ચહેરાને મારી સાથે હંમેશા બમતો જોઈ મને કંતાકો ઉપજ્યો અને કચવાત જિપજ્યો હું બેગર થઈ ગયો, એટલો તો હું તેનાથી હેરાન થયો કે મારી ભુખ અને ઉંઘ પણ નાસી ગઈ. કોઈ વાર તો તે જીત જેવા ઓળાને જોતાં જીવપર હું આવી જતો અને તે દેખાતા ઓળા તરફ હાથમાં આવ્યું જે તે ફેંકતો અને તેમ કરતાં કોઈ વાર તો મારાં ધરના ફરનીચરની હું ભાંજફોડ કરતો. એકવાર મારી મોટી મોહડું જેવાની આરસી મેં આ પ્રમાણે ભાંજ નાંખી અને મારી ધરવાલી તો એમજ સમજી કે રાતના મેં છાંટાપાણી વધતો ઓછો. લીધો હશે અને તેની જુમમાં આજે આરસીનો ખુરદો કીધો હશે.

આવી હાલતમાં હું તેટલાં મારી હેતવંતી બેહેન મોડ તરફથી મને એક કાગળ મળ્યો. મારી બેહેન મોડ પરણેલી હતી અને લંડનની બહારના ગામડાંમાં પોતાના આવંદ મીઠા જોઈ નોર્થ સાથે રહેતી હતી. મારા માતાજી પણ તેણી સાથે રહેતાં હતાં અને મારી બેહેનના બે બાળકો—દીકરા સેમ્યુઅલ અને દીકરી નોમી—ને મારાં માથે તાલીમ આપતાં હતાં જે બંને છોકરાં જખરાં તોફાની હતાં.

મારી બેહેન મોડ તરફથી મને મળેલા કાગળ નીચે મુજબનો હતો:—

મારા પ્યારા સ્તુઆર્ટ—આશા છે કે તું ખુશી-તંદરોસ્તીમાં હશે. અમે સૌ સારી પેઠે છીએ. જે બની શકતું હોય તો કાલે આપણે ધરે આવજો. આપણે રાતે સાથે જમીશું. અમારે ધરે નવી નોકરી રહેલી ગવરનેસને તું જોશે તો ધણાજ ખુશી થશે. ધણીજ બલી અને સાલેસ સદગુણી છે અને કામ કાજ કરવામાં ધણી હુશીઆર છે અને વળી ખુબસુરત તો એવી છે કે રખેને તું તેણીને જેતાંજ મોઢા પડે એવી ચીંતા મને ઉપજ્યા કરે છે. તેણીને માટે ૩૦ લવીએ બલામણુ કરી હતી અને હવે ૩૦ લવીને જોડેલો આખાર માનું એટલો ઓછો છે કારણ કે ડાકટરે મને ખરેખરી બલી અને હુશીયાર ગવરનેસ મેળવી આપી છે. એ નવી ગવરનેસનું નામ મીસ હર્સ્ટ છે. ઝાઝું ખોલતી નથી પણ નરમાશવાળી ધણી છે. મારાં છોકરાંઓ એની ઉપર કુરબાન થઈ ગયાંછ. માયજીબી એને ધણીજ પસંદ કરેછ ને મારો ખાવંદ જોઈજીબી એનાથી મગન મગન થઈ જાય છે. તુંજી એને જોશે તો જરૂરજ ખુશી થશે. અમારી સાથે રાતે જમીને સધાવજો. સેમ્યુઅલ અને નોમી તુંને ધણો પાદ કરે છે. જરૂર આવજો.

લા૦ તારી હેતવંતી બહેન,

ખોડ નોર્થ.

આ કાગળ વાંચતાં મને હસવું આવ્યું. આજ લગનમાં મારી બેહનને ધરે ધણી ગવરનેસ નોકરી રહી ગઈ હતી પણ કોઈજીબી ગવરનેસ તેને ગમેલી નહીં. કાંધને કાંઈ ખોડઆપણુ ફહાડતી અને તેની

સાથે એવાં ચીઠ્ઠાં ફાડતી કે થોડા વખતમાં તે ગવરનેસ નોકરી છોડીને નાસી જતી. આએ વેળા આએ ગવરનેસ ધણી પસંદ પડી એ મને અન્યથા લાગી. આ વેળા મારી ધરવાળી આવી અને મેં તેણીને કહ્યું કે “હું તો રાતે મારી બહેનને ઘરે જમવા જવાનો છું—જરા મોડેથી આવશ.”

“ભક્ષે,” તેણીએ હસીને જરા રમુજમાં કહ્યું: “પણ આવીને પાછો કાંઈ આરસીનો કાચ બાંજતા ના; જવાન છો તેથી કહેવું પડે છે કે છાંટો પાણી હમેશાં ધણો લાભ કરનારો નીવડતો નથી.”

“આરસીનો કાચ બાંજો તેમાં મારો કસુર નથી; પેલી સ્ત્રીનો કસુર છે.” મેં જવાબ દીધો.

બેધ્યાન પણ ‘તે સ્ત્રીનો કસુર’ એમ મારાથી બોલાયું અને તે સાંભળીને મારી ધરડી ધરવાળી અન્યથ થઇ.

“કેમ સ્ત્રીનો ? વળી તમે એ નવાં ઢલુક શું માંડ્યા છે ?”

“એક સ્ત્રીનો ભુત મારી પાછળ ભમે છે.”

“ઓ માયરે ! એવું શું બોલો છો ? મારા હાડેહાડ કાંચ ધુમ્મ-વતા હશે ! અહીં તો ભુત દાકણ છેજ નહીં.”

“ઠીક છે—જેશો તો જાણશો.”

હું તે પછી બહાર નીકળ્યો અને મારી કલ્પમાં ગયો જ્યાં હું બેઠો. મારી પડોશમાં એક દોસ્ત બેઠેલો હતો જેણે મને સવાલ કર્યો:—

“જે માણસનું ખુન થયલું તેની ગુમ થયેલી બહેનની નીશાની કાંઈ મળી કે !”

“નહીં, હું ગાણું છું ત્યાં સુધી તો કશી નીશાની અત્યાર સુધીમાં મળી નથી,” મેં જવાબ દીધો.

“તેણીની નીશાની મળી આવે એવું હું ઈચ્છું છું. મરનાર મોટી દોલત મુકી ગયો છે અને તે બધી દોલત પોતાની બેહેનના નામપર તે કરી ગયો છે. તું એ બેહેનને કાંઈખી કરીને શોધી કહાડ અને તારી સાથે તેણીને દોસ્તી થાય ત્યારે મને ખી તેની સાથે ઇન-ત્રોડયુસ કર. જરા ઉમંગ તો પકડ, યાર.”

“તું કાંય તેણીની સાથે ઇનત્રોડયુસ થવા માંગે છે?”

“તું નહીં સમજ્યો!”

“સમજ્યો હોવું તો પુછું શું કામ?”

“મોજમાં જીંદગી ગુજારવા માટે-હવે સમજ્યો!”

“નહીં-હજી હું નથી સમજ્યો.”

“તું તો બોલ્યો મહારાજ છે. એની સાથે ઇનત્રોડયુસ થાવું તો પછી એની સાથે પરણી જવાનો લાગ મળે અને તેમ જો થયું તો લખપતી બનું અને મહેનત મસાગત જાંજલ સહ તલી જાય.”

મેં મારા દોસ્ત તરફ જોયું. ૪૫ વરસનો અદોર અને વાંકા ટીકા ચહેરાનો માણસ એક લખપતણ સાથે ઝટપટ પરણી જવાની ઉમેદ બાંધે છે. મને બેશક તે જોઈને રમુજ ઉપજી અને હું બોલ્યો.

“ને તું શું એમ ધારે છે કે તુંને જોતાંજ તે છોકરી તારી ઉપર મોહી પડશે અને તરતજ તારી સાથે પરણીને બધી દોલત તુંને આપી દેશે!”

“દરેક છોકરી પરણવાને આતુર હોય છે.”

“તારા જેવા સાથે તો નહીં.”

હું ત્યાંથી નીકળ્યો અને મારી આશીસમાં જઈ પુગ્યો. આખો દીવસ કામકાજમાં નીકળી ગયો અને સાંજના ઘર જઈ કપડાં બદલી રેલવે ટ્રેન મારફતે મારી બેહેનના ઘર તરફ હું રવાના થયો. સ્ટેશન પર ઉતરી ઉતાવળે ચાલી મારી બહેનને ઘરે હું જઈ પુગ્યો. જ્યાં મારી બેહેનના બંને છોકરાં મને બારણાંમાંજ મલ્યાં કારણ કે તેઓ મારી આવી પુગવાની રાહ જોતાં હતાં. મેં તેમને પેપરમીટ અને રમકડાં આપ્યાં અને પછી બંગલામાં હું દાખલ થયો. મારા માતાજી મને જોતાંજ મારી તરફ આવ્યાં અને તેવણુ મને હેતથી બેટયાં. તે પછી મારી બેહેન અને તેણીનો આવંદ દીવાનખાનામાં દાખલ થયાં અને મલ બેટ થવા પછી વાત ચીતે બેઠાં. મારી બહેનનો આવંદ જોઈ સારી ગુજાશવાળો અને મોજીલો છે અને કુટુંબ કમ્પ્લીક્ષાપર તેની પ્રીતી અડાગ છે.

વાત ઉપરથી વાત નીકળતાં નવી ગવરનેસની વાત ચાલુ થઈ. પહેલાં તો બેહેને તે ગવરનેસ માટે ટોપલા ભરીને વખાણુ કાઢી અને જોઈ પણ તેણીની વખાણુ કરવામાં પછાત પડ્યો નહીં અને મારા માથજીએ તો એવું મત બાંધ્યું કે આએ મીસ હર્સ્ટ છોકરી ઉંચ ખાનદાનની અને ઉંચ યુન્યાદની હોવી જોઈયે.

મીસ હર્સ્ટ ચોરડામાં હવે આવી અને તેણીને જોતાંજ હું બડક્યો. તે કોણુ? ખુન કરી, છરી ફેંકી નાઠેલી પેલી ખુબસુરત છોકરી!

મીસ હસ્ટ મને જોઈને સહેજ હસી. પણ મને હસવું આવ્યું નહીં. મેં તેણીના ખુબસુરતનાનકડા રમકડાં જેવા હાથ તરફ જોયું. લોહીના દાઢ વનાના તે નીરદોષ હતા. મેં શેકહેંડ કીધી નહીં પણ ફક્ત નમન કર્યું. મારા ઓરડામાં ભુત જેવી મારી નજર આગળ બમતી સ્ત્રીને મેં નજરો નજર જોઈ અને તેથી વળી મારાં બેહેનના ઘરમાં. મેં તુરતા તુરત મનમાં ઠરાવ કર્યો કે આવી ખુની સ્ત્રીએ આ ઘર તરતજ છોડી જવું જોઈશે. મારી બેહેનની સંગતમાં એક ખુની સ્ત્રી રહે, મારી બેહેનના છોકરાંઓને એક ખુની સ્ત્રી શીક્ષણ અને તાલીમ આપે, મારાં માતાજીના સાહચર્ય હેઠળ એક ખુની સ્ત્રી સુખે દહાડા ગુજારી તે સઘળાંઓને પોતાના પાપથી બેખબર રાખી સદા દગતી રહે એ મારાથી તામોશ કરી શકાય નહીં; અને તેટલા માટે મેં ઠરાવ કર્યો કે આ સ્ત્રીને અહીંથી બનતી ઉતાવળે હાંકી કહાડવી.

હું તદ્દનજ અવાચક સુપ થઈને ઉભો. કોઠખી સ્ત્રી સામે કોઠખી વાર હું એવી રીતે તદ્દનજ સુપ થઈને ઉભો રહ્યો નથી. મારી બેહેન હસી પડી; તેણીએ તો એમજ ધાર્યું કે મીસ હસ્ટની અચાગ ખુબસુરતીથી હું છક થઈને સુપ બની ગયો હતો—ખરી વાત શું હતી તે તો મારી બેહેન બીચારી શું જાણે ?

આ વેળા નોકરે આવીને ખબર આપી કે ખાણું તૈયાર હતું. હું મારાં માતાજી આગળ ગયો અને મારો હાથ તેમને આપ્યો પણ તેવણુ હસી પડીને બોલ્યાં; “નહીં, નહીં, મારા જેવી ધરડી સ્ત્રીઓ પોતાની સંભાળ પોતાની મેજેજ લઈ શકે છે. દીકરાં, તું મીસ હસ્ટને હાથ આપ.”

મીસ હર્સ્ટ આગળ જવાની અને તેણીને મારો હાથ આપવાની મને ફરજ પડી. બીજું હું શું કરું ?

“તમોને ઠંડી સરદીમાં મુસાફરી કરવી પડી હશે.” મીસ હર્સ્ટે મને હસીને કહ્યું. “તમો શહેરમાંથી આવ્યા કે ?”

“હા, એટ જોમ્સ સ્ટ્રીટ મધેથી આવ્યો. તમોએ તે મોહલો જોયો છે કે ?” મેં અરધસુચક ઇશારો કીધો.

મારા આંખે ઇશ્વારાની સહેજખી અસર તેણીની ઉપર થઈ નહીં. તેણીએ હસ્તે ચહેરે જવાબ દીધો; “હું નહીં ધારતી કે તે મોહલો મેં જોયો હોય. શહેરની બાજતથી હું ઝાઝી માહીતગાર નથી; ત્યાં હું ઝાઝી વસી નથી.”

મેં તેણીના ચહેરા તરફ ટીકીને જોયું. તે ચહેરો ગોચા તદ્દન નીરદોષ હોય અને તેણી સાચુંજ બોલતી હોય એવું મને લાગ્યું; છતાં હું ખાતરીથી જાણતો તો હતોજ કે તેણી બોલતી હતી અને ખોટો ટોંગી દેખાવ કરવામાં પણ તેણી પરવીણ હતી એવી મારી ખાતરી થઈ.

“એ મોહલો એકાંત છે.” મેં કહ્યું; “ત્યાં કાંઈ જાણવાજોમ બનાવ દરરોજ બનતા નથી. પણ ત્યાં બનેલા એક બનાવની વાત હું જમી રહ્યા પછી કહેવશ, હમણાં જો કહેવશ તો તમારી ભુખ ઉડી જશે.”

“બીચારી મીસ હર્સ્ટને ભુખ છેજ નહીં,” મારાં માતા વચે બોલ્યાં: “એ ઘણુંજ થોડું ખાય છે-ગરીબ બીચારી.”

એ છોકરીની લુપ્ત ઘણી થોડી હોય તો અન્યથા શી ? ખુન કરનારી છોકરીને લુપ્ત લાગેજ કેમ ! કદાચ તે પાપનો પસતાવો એને યતો હશે અને તેથીજ લુપ્ત લાગતી નહીં હશે. મેં જોયું કે ખરેખર તે છોકરીએ ઝાઝું ખાધું નહીં. મને બી અકરવકર થયા કીધી. હસવા બોલવા મને ગમ્યું નહીં. જે છોકરી મારી પાસે બેઠેલી હતી તેના ગુનાહની યાદ હરખાર મને આવતી હતી અને તેણીને હું એટલી તો ધીકારતો હતો કે વાતચીત કરવાથી મને ગમી નહીં.

“તું આજે એટલો ચુપ કેમ થઈ ગયો, સ્ટુઆર્ટ ?” મારી બેહેને પુછ્યું : “તારી તરફનાં કાંઈ સમાચાર કહેની. તું તો છાપા ખાનાનો માણસ તે ખજરો ઘણી ધરાવતો હોશે.”

“કાંઈ જાણવા જોગ તો નથી.” મેં જવાબ દીધો; “પણ એક વાત કેહું કે ! મારાં ઓરડામાં લુત ભમતો ફરે છે.”

“લુત ! વળી એ શું ધખારો ?” મારા માતાએ કહ્યું.

“હારે હા. લુત ભમેછ ને તેથી હું ચક્રમમ થઈ જાયું.”

“મારીડાનો લુત કે બધરાંનો લુત ?” જોર્જે રમુજમાં પુછ્યું.

“બધરાંનો.”

“બધરાંનો લુત હોય તો તે લુત છેજ નહીં.” જોર્જે કહ્યું. “કોઈ છોકરીના પ્યારમાં તું પડ્યો હોશે ને તેનો ચહેરો તારી આગલ ભમતો હોશે. હું તારી બેહેનપર-બોહી પડેલો ત્યારે એથી મને લુતની માફક દેખાયાજ કરતી હતી. તે લુતવાળી બધરી છે કોણ ?”

“તમે કદાચ તેને નહીં ઓળખશો. હુંથી તેને ઘરાબર નથી ઓળખતો. હું તેના પ્યારમાં તો નથીજ પડ્યો પણ હું તેને ધીકારુંછ. ગેઈ રાતના મેં તે ભુતના ઓળા તરફ માઈં છુટ ફેંક્યું અને આરસીનો કાચ ભાંગી ગીયોછ.”

જેજી તો બેચબત્યાર હસી પડ્યો: “રાતના ભુત દેખાયો ! કેટલા પેગ પીધા પછી દેખાયો વાઈં !”

“મેં દાઈ પીધેભોજ નહીં. ખરેખર કહેવુંછ કે મને ભુતના ચાળા દેખાયાજ કરેછ,”

“તે ભુત કેવો છે !” મોડે પુછ્યું.

“એક ખુબસુરત દાકણ જેવે.”

“ને તે દાકણ શું કરેછ !”

“મારી તરફ જાયછ; મારા દરેક ચેનચાળા તપાસેછ. મારા આરડામાં એકલો રહેવા મને ગમતું નથી.”

જેજી તો હસ્યાજ કીધો અને બોલ્યો: “બેરાદર, મારી સલાહ માની તે છોકરીને શોધી કહાડ અને તેની સાથે લગન કર; હું આજે ખરેખરી આગાહી કરુંછ કે જે છોકરીનો ભુત તું જાયછ તેની સાથે આખરે તું પરણશે.”

“હું પરણશ તો નહીં પણ તેણીને હંમેશાં ધીકારશ.”

“તારે ગમે તે તું બોલ હું તો નથી માનતો, તમાઈં શું મત માસ હસ્ટ ?” જેજી માસ હસ્ટને પુછ્યું.

“મનેથી એક માણસનો ચહેરો આંખ આગળ ભરતો જણાય છે,” તેણીએ કહ્યું: “અને હું પણ તે ચહેરાને ધીકારું.”

“ત્યારે તો સ્ટુઆર્ટ અને તમે બેઉ ભુત મામાના ભાણેજ થાવો.” જેન્ની કહ્યું.

“કદાચ તમોને એક મરણ પામેલાં માણસનો ભુત જ્યાર ત્યાર નજરે પડે.” મેં તેણીને કહ્યું.

તેણીએ મારી તરફ જોયું; તેણીએ હવેજ મને પીછાડ્યો. ફક્ત હુંજ સાંભળી શકું તેવા ધીમા અવાજે તેણી બોલી: “તમે-તે રાતે મળેલા તમે-હા તમેજ !”

અને તેણી બેહોશ થઈ ગઈ.

પ્રકરણ ૪ થું.

“જાવું?—ક્યાં જાવું?”

સમજ રે સમજ—ઓ મરદ અજાણ,
જરા તો કર મજ દુખની પીછાણ,
ગમખારી સાથે ના રવડતી કર,
ન બીખારી અવતારે રખડતી કર,
સખુનની શમશીરે કરેછ કતલ,
મેલ વના લાવેછ તું મારી અજલ.

મીસ હર્ટને જમવાના ઓરડામાંથી મારી બહુન અને મારાં માયજી લઈ ગયાં અને તેઓના જવા પછી જોઈ બોલ્યો: “એ થયું શું? એકાએક એ છોકરીને એમ શું થઈ આવ્યું? કાંઈ સમજ નહીં પડતી.”

મેં પુછ્યું: “એ છોકરી અહીં કેમ આવવા પામી! ક્યાંથી આવી? એને અહીં કાણ લાવ્યું? એને માટે બલામણ કાણે કીધી?”

“ધણીજ સારી બલામણ એને માટે થઈ.” જોઈ બોલ્યો: “પણ તું એ સવાલ કાંય પુછેછ? કાંઈ વાંધા જેવું તો નથીની?”

“વાંધા ભયું છે-ખરેખર વાંધા ભયું છે.” મેં જવાબ દીધો; “જેને આએ છોકરી માટે બલામણજ કીધી હશે તે સાર માણસજ હશે એમ હું માનું છું પણ તેમજ વળી હું એમ પણ માનું છું કે તે સાર માણસ આએ છોકરીને ખરાબર રીતે ઓળખતો હશે નહીં. એ છોકરી માટે હું કાંઈક વધુ જાણું છું અને તેથી હું એવાં મત ઉપર આવ્યો છું કે આ ઘરમાં એ છોકરીએ વધારે વાર રહેવું જોઈશે નહીં.”

“પણ તું એ છોકરી માટે એવું તે શું જાણેછ? શું એ આખરદાર નથી! નહારી ચાલચલણની છે! નહારી સોહજત સંગત-વાળી છે!”

“નહારી કે સારી ચાલચલણનો સવાલ છેજ નહીં, ખીજેજ વધારે અગતનો અને ગંભીર સવાલ છે.” મેં ફરીતે કહ્યું.

“તું મને અજાણ કરેછ ને મને તું ચીંતા ઉપજાવેછ.”

“હું તમારી અગળ એ છોકરીની સઘળી હકીકત કહું છું. એને માટે જેટલું હું જાણુંછ તેટલું સઘળું હું તમોને હમણા કહી દઉં છું. તે જાણીને તમો અજાણ થશો. પણ તમો એ સઘળી વાત હાલ તરતતો ખાનગીજ રાખજો. તમો મોડને કે મારાં માયજીને એક હરફખી જણાવતા ના. હું એ છોકરી સાથે ખાનગીમાં વાતચીત કરશ અને એ છોકરી પોતાની રાજી મરજીથી અત્રેથી રવાના થતી હોય દેખાવ કરશે જેથી સહને એની વાતથી બેખબર રાખવાનું બની આવશે. પણ આ ધરમાથી એ છોકરીએ તો જતુંજ જોઇશે.”

“હીક છે; એમજ કરશું; એ છોકરી માટે તું શું જાણેછ ?”

“એ છોકરી ખુની છે,”

મારો બનેલી ચોકચો બલકે બડકચો.

“ખુની! એ છોકરી ખુની! અરે ભાઇ તું કાંઈ ભુલતોતો નથી ? ખરેખર એને પોતાને હાથે ખુન કીધું ?”

“હા. એટ જેમસ સ્પીટ મધે થયલાં ભેદ બરેલાં ખુનની હકીકત તમોએ સાંભળી છે કે ! તે ખુન આએ છોકરીએ કીધું.”

“તેં તે કેમ જાણ્યું ?”

મેં તે આગલા ખનાવની સઘળી હકીકત મારા હકીકી ભાઈને કહી સંભળાવી.

“પણ બેરાદર, એના હાથમાં છરી હતી એમ કયુલ કર્યે, તે છરી તાજાં લોહીથી ગડગડતી હતી એમખી કયુલ કર્યે, તોખી એ ખનવા જોગ છે કે તે છરીનાં એને પોતે ઉપયોગ કર્યો નહીં હોય.”

“તમારા મત સાથે હું મળતો થઈ શકતો નથી.”

“અને તેનું કારણ શું?”

“એ એ છોકરી નીરદોષ હતે તો કારોનરની જુરી વેળા એ છોકરી હાજર થને અને કોણે ખુન કર્યું તથા તેણીએ પોતે શું જોયું તેની જુઆની આપતે” મેં જવાબ દીધો. “જુરીની તપાસ વેળા તેણી હાજર થઈ નહીં. તે ઘરમાંથી એ છોકરી સીવાય કોઈની બીજી માણસ બહાર નીકળ્યું નહીં. તો પણ આજે હું એની ખાનગીમાં મુલાકાત લેવશ-જોઈએ એ પોતાનો શું બચાવ કરે છે.”

“ઘણી ખુરી સંકડામણ થઈ.” જોઈ કચવામને બોલ્યો; “અલબત્ત જો એવાંજ કરતુક કરનારી એ છોકરી હોય તો એને આ ઘર છોડી જવુંજ જોઈશે. પણ હું ફરીને પુછું છું, ખેરાદર, આએ છોકરીને જાળખવામાં તેં ભુલ તો નથી કરીધી! તારી પુરેપુરી ખાતરી છે!”

“પુરેપુરી ખાતરી છે. એનો ચહેરો એવો છે કે જે એક વાર જોયો હોય તો કદીની ભુલાય નહીં. વળી મારી ભુલ છે કે નહીં તે એની સાથની ખાનગી મુલાકાત દરમ્યાન ગાલમ પડી આવશે.”

“તારા ઓરડામાં ભુત તરીકે જે ઓળો તારી સામે ભમ્યા કરે છે તે આએ સ્ત્રીનો ચહેરો કે!”

“હા,” મેં કહ્યું: “પહેલાં તો મારી વાત એને ગુપચુપ સાંભળ્યા કરીધી પણ મને જ્યારે એને ઓળખ્યો ત્યારે એણે જાણ્યું છે જે સમજણી વાતથી હું માહિતગાર હતો તે કદાચ હું જાહેર

કરશ અને એમ સમજેલી હોવાથી એ બેહોશ થઈ ગઈ. તમેએ જોયું કની ?”

અમો હવે ડરોહાંગ રૂમમાં ગયાં. મીસ હર્સ્ટ એક ખુરસી પર બેઠેલી હતી અને પુરેપુરી સાવધ થયેલી જણાતી હતી. મેં તેણીની આમળ જઈને પુછ્યું: “તમારી તબીયત કેમ છે ?”

“ઠીક છે.” તેણીએ બહુજ મીઠા મંદુર પથ્થુ ગમખાર અવાજે જવાબ દીધો; “તમેને કુલનો શોખ છે કે ?”

“હા.”

“ત્યારે આવો, આપણે કનઝરવેટરીમાં જઈએ, ત્યાં ઘણા સુંદર ક્યારા છે; તે જોઈએ.”

અમો અને કનઝરવેટરી તરફ ચાલ્યા. જોર્જ ગુપચુપ બેસી રહ્યો અને મારી બહેન તથા મારા માવજી જરા રતી હસ્યા-કોણ જાણે તેઓ શું સમજ્યાં ?

કનઝરવેટરીમાં જઈ પુગતાં તે છોકરી બોલી: “હું ધારું છું કે તમે મારી સાથે ખાનગીમાં વાત કરવાની ઇચ્છા રાખો છો.”

“હા; તમારી સાથે વાત કરવાની મારી ધારણા છે, તમેને મેં જોયાં તેજ ધડીયે તમેને ઓળખ્યા. તે રાતે મેં તમેને જોયાં હતાં એવું મેં આજ લગન કોઈનેથી કહ્યું હતું નહીં. મેં મારી જીવ્યાની આપી હતી ત્યારે તમારી મુલાકાતવાળી બાબત તદ્દનજ દાખી રાખી હતી. મારાથી બનતું કરીને મેં તમેને બચાવી લીધા છે કારણ કે તમે એક સ્ત્રી છો—એક જવાન સ્ત્રી છો, પણ શું કર્યું છે તે હું જાણું છું

અને તેટલા માટે હું ધારું છું કે તમારે આએ મકાનમાં રહેવું જોઈએ નહીં; તમારે આએ મકાન તરત છોડી જવું જોઈએ.”

“મેં શું કયું છે તે તમે જાણો છો ?” એટલે શું ! મેં શું કયું ! તમે શું જાણો છો !”

હું સંકડામણમાં આવી પડ્યો. “તું ખુની છે” એમ કહેવાને મારી જીભ ઉપડી નહીં. તોખી મેં બરમમાં કહ્યું : “તે બચકર રાતની તમેને માફ હશે. લોહી ઝહઝરતી છરી સાથે મેં તમેને જોયાં હતા. તમે નાસી ગયા. અમેએ તે પછી જોયું કે એક માણસનું ખુન થયું હતું- તરતનુંજ ખુન થયું હતું.”

“પછી ?”

“તે ઉપરથી ફક્ત એકજ સાર નીકળી શકે છે.”

“અને તે સાર એવો નીકળે છે કે તે ખુન મેં કયું ?”

“ત્યારે ખીજે સાર શું નીકળે ?”

“અને તમે એમ કહો છો કે મારે આએ ધર તરતજ છોડી જવું ?” તેણીએ ગમખાર થઇને મને સવાલ કર્યો.

“હા”

તેણીએ પોતાના નાના નાજુક હાથ એકકમે ભેરવ્યા અને મારી તરફ પોતાની મધુરી આંખથી જોયું અને બહુજ ગમખાર અવાજે બોલી : “હું શું કરું ? જાવું ? ક્યાં જાવું ? તમે મને અહીંથી હાંકી કહાડશે તો હું ક્યાં જવશ ?”

મે જવાબ દીધો નહીં; તેણીએ ક્યાં જવું તે આખત સાથે મને કશું લાગતું વળગતું હતું નહીં અને તેટલાજ માટે મને સખ્ત થવું પડ્યું—જીવ પર જખરી કરીને પણ હું વાજખીજ કરતો હતો એવી ખાતર જમાથીજ સખ્ત ખનવું પડ્યું અને હું ચુપજ ઉભો રહ્યો.

“તમે મને અહીંથી હાંકી કહાડશે તો હું ક્યાં જવશ?”

“તમારા સગા રનેહી આગળ જાએ.”

“મારા સગા રનેહી ! ક્યાં છે ? કોણ છે ?”

“તમારાં માત પીતા આગળ જાઓ; જે ડાકટરે તમેને અત્રે નોકરી રાખવાની ભલામણ કરી તેની આગળ જાઓ.”

તેણી સેહજ ચોંકી, જરા હડી ગઇ, અને પાછી મારી નજદીક આવી અને તેણીએ પોતાનો નાનો રૂપાળો હાથ મારાં ખભાંપર મુક્યો. અને બહુજ ધીમા અવાજે તેણીએ કહ્યું; “તમે મારે લગતી કેટલીક વાત જાણો છો, તો હું તમેને કાંઇ વધુ કહું છું. મારું નામ મીસ હર્સ્ટ નથી. હું ખોટાં નામે અત્રે આવી છું. તમે એમ ધારો છો કે મીસ હર્સ્ટ નામની છોકરીએ ખુન કર્યું છે; પણ હું ગમે તેવી પાપી કે નકારી હોવશ પણ કોઇ નીરદોષ છોકરીના નામ પર બદનામી આવે તેવું હું કદીખી ધમ્મું નહીં.”

“તમે જે મીસ હર્સ્ટ નથી તો પછી તમે અત્રે કેમ આવી શક્યાં?” મેં અજબ થઇને પુછ્યું.

“મેં એક છોકરી પાસેથી કાગળ લીધો કે જે છોકરીનું નામ મીસ હર્સ્ટ હતું. તે પોતાના આશક સાથે લગન કરવા જતી રહી

અને તેને બદલે મેં મારું નામ મીસ હર્ટ ધારણ કરી આંખે નોકરી મેળવી. ખુદા સાહેબ છે—હું એપલી અતુલી હતી, આશરા વનાની હતી, ભુખે મરતી હતી, માટે મેં આ ઠગાઈ કીધી.”

“એક પાપ તમોએ કીધું અને તે પછી આ બીજી ગુનાહ કીધો; તો પછી તમોને સગ્ન કાંઈ નહીં થાય? ગમે તે હોય પણ તમારે અત્રેથી જવું જોઈશે.”

“તમો જાણો છો કે તમો શું કરો છો તે? એક નીરાધાર મીસકીન સ્ત્રીને નાસીપાસી નીરાસી સાથે રખડતી, મુકો છો. મને અહીં રહેવા દો—ખુદાને ખાતર એટલી મહેરબાની કરો. હું કોઈનેબી હેરાન કરવાની નથી. મારાથી કોઈને બી ઇજા થવાની નથી. બેઉ છોકરાંઓ મને ચાહે છે—ભૂંડા માણસોને બાળકો કદી ચાહતા નથી. તમારાં બહેન અને માયજી સંતોષ પામ્યા છે; અરે અરે મને અહીં રહેવા દો—રહેવા દો.”

તેણી મારા પગ આગળ ગુટણપર પડી; મેં તેને ઉઠાડી અને મારાથી દુર હડસેલી દીધી.

મેં કહ્યું: “તમો આવી માંગણી કેમ કરી શકો? મારી બેહેનનું અને તેણીનાં બાલકોનું રક્ષણ કરવાને હું બંધાયેલો છું. તમારા જેવી સ્ત્રી અહીં રહે અને તે જાણવા છતાં હું સુપ બેસું તો ખુદાનો ગુનાહગાર હું. તમોને જવું જ જોઈશે.”

“પણ ક્યાં જવું? ક્યાં જવું?”

“તે હું શું જાણું?” ગમે ત્યાં જવો-પણ જવું તો જોઈશે.”

તેણીની આંખમાંથી આંસુ ગળાડી પડ્યાં. મને દયા થઈ આવી પણ મને મારી ફરજ બળવવાની હતી. ઘડીભરમાં તેણી શાંત થઈ. “ઠીક છે હું જવશ-મારી મરજીથી આવે ધર હું છોડી જવુંછ એવો દેખાવ કરશ-તમારો આભાર માનુંછ કે તમોએ મારી હકીકત છુપી રાખી છે.”

અમો દોઢાંગ રૂમમાં પાછાં આવ્યાં અને તે પછી હું મારે ઘરે જવાને ઉઠ્યો અને સઘળાંઓને શેકહેંડ કરવા પછી છેલ્લાં તે છોકરીને મેં શેકહેંડ કરતાં હરસે-ફક્ત તેણીજ સાબળે તેમ મેં કહ્યું: “કબુલાત ચાંદ રાખજો.”

“હા-હું કાલે જઈશ—હું ઇચ્છું છું હું અહીં આવીજ નહીં હતે.”

“તમો અત્રે આવ્યાં નહીં હતે એમ હું પણ ઇચ્છું છું.” મેં કહ્યું.

પ્રકરણ ૫ મું.

“એ છોકરી ઠગારી હતી કે?”

ધાર્યું કે નીરોવિ ખીચારી હતી,
કુટુંબને મારાં એ પ્યારી હતી,
બલી મેં જાણી પણ ઠગારી હતી,
બોલી મેં ધારી પણ નઠારી હતી,
દયા તેને કાળે મને આવી હરબાર,
ફરી મને મળે-છું એમ ઈતેજાર.

થોડા દિવસ, ઉપલા ખનાવ પછી વહી ગયા અને ત્યાર બાદ મારી બેહેન તરફથી મને કાગલ મળ્યો જેમાં મીસ હર્સ્ટ નોકરી છોડી ગઇ હતી એવી ખબર હતી. મારી બેહેનના કાગળ મધેને નીચસો ફરો અત્રે હું ઉતારી લઉં છું:-

“તમે જે રાતે મારે ઘરે જમવા આવ્યા હતા ત્યારે મીસ હર્સ્ટ સાથે ખાનગી વાત કરતાં તમે તેણીને બડકાવી હશે એવો મને શક ઉપજે છે કારણ કે ખીજીજ સહવારે નોકરી છોડી જવાની તેણીએ નોટીસ આપી હતી. નોકરી છોડી જવાનું કશું કારણ પણ તેણીએ જણાવ્યું નહોતું અને જે થોડા દહાડા તેણીએ નોકરી જાળવી હતી તે મારેનો પગાર પણ છોડી દેવાને તેણી તથ્યાર થઇ હતી પણ મેં તો બોંહસ કરીને પગાર આપ્યો

ચુકી આપ્યો. ઘણીજ સારી છોકરી હતી. અમે સઘળાં ઘણાંજ ઘણાંજ દલગીર થયાં. એવી બીજી ગવરનેસ કદીબી મળવાની નથી. મને લાગે છે કે એવી બીજીને કદીબી હું જોવશ નહીં અને કદાચ એને પોતાનેબી પાછી હું જોવશ નહીં.”

મેં જીગરથી ધંધલું કે મારી બેહેન આએ પાપી છોકરીને પાછી જોવા પામે નહીં. તે સ્ત્રીનો ભુત હજી બી મારી સમક્ષ ભમતોજ રહ્યો હતો. પણ હવે તેના ચહેરામાં ફેરફાર થયો હતો. જ્યારે તેણી મારી આગળ કરગરીને બોલી હતી કે “જાવું ! ક્યાં જાવું !” ત્યારે જે ગમખાર નીરાસી અને નાસીપાસનો છાપ તેણીના મનમોહન મુખડાપર પડ્યો હતો તે દેખાવ સાથનો દરદનાક ચહેરો મારી સાંમે આવીને ઉભો રહેતો હતો. મને તે જોઈને દુખ ઉપજતું અને હું ધણે સખત થયો હતો એવું મને લાગતું પણ તે સાથે હું મનમાં સંતોષ માની લેતો હતો કે મેં મારી ફરજ બજાવી હતી.

થોડા દીવસ પસાર થયા અને એક સવારે મારી બેહેન પોતેજ હાંફતી હાંફતી મારે ઘરે આવી પુગી.

“અત્યારે બેહેન તું કેમ આવી !”

“હમણાંજ આવી ને હમણાંજ પાછી જવાની છું, તુને ખાસ મળવા આવી.”

“પણ છે શું ! એવું તે શું બન્યું કે બેહેન તુ ઉતાવળે દોડતી આવી અને વહી પાછી ઉતાવળે દોડતી જાય છે ! ઘેરમાં સઉ સારી પેઠે તો છેની !”

“સહ સારી પેઠે છે પણ હું પોતે ગભરાતમાં પડીશ ને મને જાગે. ધભરાત થાયછ.”

“એટલું બધું ! તે શું બન્યું ?”

“મારી જાંઘી ભરમાં હું આવી ગુચવણમાં પડી નથી. મને ધણોજ ધભરાત થયા કરેછ.”

“પણ થયું શું તે તો કેહ.”

“હું કેહુંછ રે એક મીનીટમાં કેહુંછ. એવું બન્યુંછ કે મને જાગેરો ધસ્કો લાગ્યોછ. એવો ધસ્કો મને કોઇ દહાડે લાગ્યો નથી ને એવી ગુચવણખી મને કોઇ દહાડે ઉપજી નથી.”

“પણ હવે તું કહી દેતી. નકામી ધભરાશે ને ધભરાવશે જો. થયું શું ? બોલની તો.”

“તું માનશે સ્તુઆઈ-પેલી મીસ હસ્ટ ને હતી, તે મીસ હસ્ટ નહીં હતી.”

હું ચેતી ગયો કે પેલી છોકરીની ઠગાઈ પકડાઇ આવી છે. તોખી અજાણો થમને હું બોલ્યો; “ખરેખર ? ત્યારે તે કોણ હતી !”

“ખુદા માલુમ કોણ હતી ?” મોડ બોલી: “તે કોણ હતી તે હવે પછીખી માલુમ પડે એમ હું ધારતી નથી. એ ઠગાઈ તો માલુમ પડતે નહીં જો પણ કાલે એક ખુબસુરત છોકરી અને તેનો ખાવંદ અમારે ઘરે મલવા આવયાં. તેમના નામ મીઁ અને મીસીસ બેલ. તે છોકરીએ કહ્યું કે તેણીનું આપીકું નામ મીસ

હસ્ત હતું અને તે અમારે ત્યાં ગવરનેસ તરીકે નોકરી આવવાની હતી પણ નોકરીએ આવવાને બદલે તેણી પોતાના આશક સાથે બીજા ગામ ગઇ અને ત્યાં તેઓએ લગન કર્યાં. નોકરીએ નહીં આવવા માટે પોતાની દલગીરી જાહેર કરવા અને દરગુજર ચાલવા તેઓ અમારે ઘરે આવેલાં. અમો તો તે વાત સાંભળીને અજ્ઞાન થઇ ગયાં અને મીસ હર્સ્ટ નોકરીએ આવી હતી અને બેદ બરેલી રીને નોકરી છોડી ગઇ હતી તે સઘળી વાત અમોએ તેમને કહી. આ ઉપરથી મી. બેલ બેલ્યો કે ને છોકરીને કામગીરી ટપાલમાં નાંખવાને સાફ આપ્યો હતો તે છોકરીએ હાથ કાઢી દશે. કેવી હગારી છોકરી? બ્યારે આએ બેલ ધણી ધણીવાણી અમોને મળવા આવ્યા ત્યારે બી. બેલે તે છોકરી નોકરીએ રહેલીજ હતે તો કેવો દેખાવ થને?”

“તે વખતે વળી શું થતે? નેને નોકરી પરથી તું કહાડી મુકતે-વળી બીજું શું?” મેં હડે કસેજે કહ્યું.

“તે હગારી તો હતી પણ કેવી ભણી ને ખુબસુરત હતી.”

“હગારી છોકરીઓ હંમેશાં ખુબસુરત હોય છે અને તેઓ બલાઇ કરવાનો ઢાંગી દેખાવ કરે છે. પણ બેહેન, તું આએ વાત કહેવા સાફ તારે ઘેરથી છેક અહીં સુધી દોડતી આવી કે !”

મારી બેહેન આએ સાંભળીને અજ્ઞાન થઇ. “હાજતો, શું એ વાત એટલી મોટી અગતની નથી કે તુને તુરત તે કેલવી જોઇયે? અને તુરત તુરત ઉતાવળે એ આગતમાં પગલાં લેવા જોઇયે? જેમ તું હડે કસેજે બેસી રહેછ તેમ જોર્જબી આએ બનાવ તરફ તદ્દનજ બેદરકાર બન્યોછ. તમો માટીડા એવા કેવા? જોર્જને મેં પુછ્યું કે

આએ ખાખતમાં શું કર્યે ? ત્યારે કહેજે 'કાંઈજ નહીં-અન્યું તે અન્યું હવે તેની દરકાર શાની કરવાની ?' તેથી હું તારી આગળ દોડતી આવીને હવે તુને પુછું છ કે શું કર્યે ?"

"ને હુંખી જવાજ દડાં છ કે કાંઈજ નહીં-અન્યું તે અન્યું-હવે તેની દરકાર શાની કરવાની !"

"એટલે ? તે છોકરીને સજ્જ પુગાડવા વના છટકી જવા દેવી જોઈયે !"

"પહેલાં તો તેને આપણે શોધી કહાડયે એ બનવા જોગ નથી; અને જો તેણીને શોધી કહાડયે અને સજ્જ પુગાડયે તો તેથી આપુને પોતાને લાભ શું થાય?"

"લાભ તો નહીં થાય-પણ તે ડંગારી હતી કે ? તે એવી બલી એવી ખુબસુરત, એવી સાલેસ અને એવી ઇજતદાર હતી કે મારાં મનને હું હજાર વખત સવાલ કરી ચુકી કે 'એ છોકરી ડંગારી હતી કે !' એ ડંગારી હતી એમ મને માનવાળી ગમતું નથી."

"તો ના માન; જીવને જેમ તેમ સંતોષ ને ધીરજ આપ. જ્યારે તારી એટલી બધી દીલસોજી તે છોકરી તરફ છે ત્યારે શા માટે તેને સજ્જ કરવાનો વીચાર કર્યા કરેછ ?"

"હું તારી આગળ દોડતી આવી તેનું કારણ એ કે તું મને એવું કહે કે 'એ છોકરી ડંગારી હતી એમ હું માનતો નથી.' જો તું એમ કહે તો ત્હી મારાં જીગરનો શક દુર થઈ જાય."

“એહને, હું એમ કેમ કહી શકું? તે ઠગારી હશેજ પણ હવે જ્યારે તે પોતાની મેળે ગઈ ત્યારે ખટપટ કરવામાં ફાવે શું?”

“કાંઈજ નહીં.” મારી એહેન નાસીપાસી થઈને બોલી “ઠગારી હોય કે નહીં હોય પણ જો એ પાછી આવે તો જરા રતી ઠપકા દઈને, થોડી ઘણી શીખામણ દઈને એને હું પાછી નોકરીએ રાખું જો; મને એ ઘણીજ ગમતી હતી-ખીચારી ઘણીજ નીર્દોષ ને ભલી લાગતી હતી. માત્ર તું માનજે, ખરંજ હું કેહું છ કે તે ઠગારી હતી એમ જો કે આવી સામેતી મળી છે છતાં તે ઠગારી હતી એમ માનવાને નાહું જીગર ના પાડેછ. માયજી તો કહેછ કે ખીચારીપર કાંઈ આફત પડી હશે અને કેડે આશરો નહીં મળ્યો હશે ત્યારે આવી ઠગાઈ કરીને આપણે ધરે આવી હશે. ખુદ માલુમ શું હશે? એ પાછી મંળશે તો પુછીશું-નહીં તો ખ્યર.”

મારી ગરીબ ભાણી એહેન! એક પાપી ખુની સ્ત્રીના બહારના દેખાવથી કેવી મારી એહેન બોલવામાં ગઈ. તે છોકરીની સધળી ખરી હકીકત મારી એહેન જો જાણે તો શું ધારે? તે સધળી હકીકત મારી એહેન આગળ કહેવા મને ગમ્યું નહીં. મેં જોયું કે જોજે પણ તે છોકરી માટેની કશી હકીકત મારી એહેનને કે મારાં માનનાં કહી હતી નહી. આવી રૂપસુંદર, ચાંદમાંથી ચીડી કહાડી હોય તેવી ચહેરે નમુન છોકરી તરફ નેણીના પાપની વીગતથી એખજર રહેશે માથુંસ દીલસોઝી દેખાડે એ બનવા જોગ હતું અને તેટલાજ માટે મારી એહેનની તે છોકરી તરફ ખેંચાતી દીલસોજી મને કુદરતીજ લાગી. તે

છોકરી માટે બરબડીને નાહક દીલમાં ફુખી થઇને મારી બેઠેન મને
મળી બેટીને રવાના થઈ.

પ્રકરણ ૬ હું.

ભુખે મરતી મનમોહન માલણ.

મદદ તો કાઢી પણ વીચારી લીધું,
“ઝખુન એ છોકરીએ પાપ એક કાઢું,
“અપરાધના તેજામનું પ્યાલું પીધું,
“દાકણનું નામ તેણે ખુદને દીધું,
“૩૫ સુદર ચહેરાની છે માલણ એ એક,
“ઝગરમાં કાળી છે નાગણ એ એક.”

દીવસો વહી ગયા.

એક દીવસે હું મારી કલ્પમાં ગયો અને આખી સાંજ મેં
ત્યાંજ પસાર કાઢી અને રાતનું ખાણું મેં ત્યાંજ લીધું અને તે
પગી ધીમે ધીમે મારાં ઘર તરફ મેં ચાલવા માંડ્યું.

રસ્તામાં ચાલતાં મેં એક દેખાવ જોયો અને તેથી હું ચોક્કસ.
એક છોકરી મોહનમાં ઉભેલી હતી અને કુલ વેચતી હતી. ઘણાઓ

ને એવોજ ખ્યાલ હોય છે કે દુલ્લ વેચવા નીકળનારી માલણ સારી વરનાણુંકની અને નીતીવાન હોતી નથી. આવોજ ખ્યાલ ચાર પાંચ મવાલી જેવા પુરખોને આવ્યો હશે અને તેથી તેઓ તે માલણને છેડવા લાગ્યા.

મેં તે માલણને ચહેરો જોયો. ગોચા ખુશસુરતીની દેવી ત્યાં ઉભી હતી. મેં તે ચહેરો પીઠાવ્યો. મીસ હર્ટના ખોટાં નામ હેઠળ મારી બેહેનને ધરે નોકરી રહેનારી અને ખુની તરીકે મારી જાણમાં આવેલી તે છોકરી હતી. આહ ! કેવી ખુશસુરત-છતાં કેવી પાપી !

પેલા મવાલીઓ માહેલા એક જણે તે છોકરીને કમરમાંથી પકડી અને તેણીને હેરાન કરવાની કોશિશ તેણે ચલાવી અને તેના કાચનાં પી છટકવાને તે છોકરીએ અફડાતફડી કરવા માંડી. ગમે તેવી પાપી તે છોકરી હોય-ખુનીખી હોય-તોખી તેણીને આવી રીતે હેરાન થતી જોવાનું મારાથી તામોશ થઈ શક્યું નહીં.

તે છોકરીને બોલતાં મેં સાંભળી કે : “સાહેબ, સાહેબ, તમે અહસ્થ આસામીઓ છો; મને હેરાન કરો ના; હું ભુખે મરું છું માટેજ દુલ્લ વેચવા નીકળી છું; મને, ખુદને ખાતર હેરાન કરો ના.” પણ પેલા જદમાસે હસીને કહ્યું “તું દુલ્લ વેચવા નીકળી છે તો ભલે-પણ મારીખી મરજી રાખ-હું તુંને એકના પાંચ પછસા આપશ.”

“નહીં-નહીં માફ કરો.” તેણીએ કહ્યું : “હું હલકી નથી; મને છેડો ના; અરે દયા કરો, દયા કરો.”

વધુ સાંભળવા હું થોભ્યો નહીં. જે જદમાશે તે છોકરીને કમરમાંથી પકડી હતી તેને મેં ગજચીમાંથી ધર્યો; તે મારી તરફ ફર્યો;

મેં તેના ડાઘામાં એક સખત મુકકી લગાવી તેને રસ્તા વચ્ચે ગળડતો ફેંકી દીધો. તે ઉઠ્યો અને મારી તરફ ધસ્યો પણ મારી ખીજ મુકકી પાછી સામ્યુત પડી અને તે પાછો જમીનદોસ્ત થયો. તે પછો ઉઠ્યો પણ મારી તરફ ધસવાને બદલે પીઠ ફેરવીને નાસી ગયો અને તેની સાથવાળાઓ પણ નીચી મુંડી કરી ચાલતા થયા. પેલી છોકરી આ અરસામાં દોડી ગઇ અને તેણીની પુઠે હું દોડ્યો. તેણી ઝડપથી દોડતી હતી પણ આખરે મેં તેણીને પકડી પાડી.

મેં તેણીને કહ્યું: “મીસ હર્સ્ટ, મારાથી ખીલવો ના. હું તમોને અપમાન કે હેરાન કરવા માંગતો નથી. હું તમોને મદદ કરવા માંગું છું. એક સ્ત્રી પોતાને માટે રાતનો આશરો મેળવવા જોટલા પઇસા નહીં ધરાવતી હોય તેણીને મદદ કરવાની મારી ફરજ હું સમજું છું.”

“તમો મદદ કરશો ? તમો કોણ છો !”

“મને તમે ઓળખતાં નથી ?”

તેણી થોભી. તેણીએ મારી તરફ જોયું. તેણીએ મને ઓળખ્યો.

“તમે મને મદદ કરશો ! તમોએ મને આવી હાલતે પુગાડી છે. મને જવા દો; મને અટકાવીને ઉભી રાખવાનો તમોને શુ હક છે ?”

“કશો હક નથી પણ ઇન્સાન્યતનો એક સામાન્ય હક હું ધરાવું છું. તમો જવાન અને ખુશ્નુરત સ્ત્રી છો. તમો રાત ગુજરવાને સારી જગાનો આશરો મેળવવા માટે પુરતા પઇસા ધરાવતાં નથી

તે જાણી મને દુઃખ ઉપજે છે. તમારાં કુલ હું વેચાતાં લેવા માંગું છું.

તેણીએ પોતાના હાથ માહેલાં કુલ જમીન ઉપર પટકી નાંખ્યા અને પોતાના પગ વડે તે કચડી નાંખ્યાં. મારી તરફ ધીકારની નજરથી તેણીએ જોયું.

“તમેને કુલ વેચીને તમારી પાસેથી પરજા લેવાના કરતાં હું જુએ મરવાનું વધારે પસંદ કરીશ. તમે કે જે મારા દુશ્મન છે તેની પાસેથી હું પછસ લઈશ એમ તમે કેમ ધારી શકો? રસ્તો છોડો-મને જવા દો.”

“ક્યાં જશો? પાછાં કુલ વેચવા જઈ અપમાન ખમશે?”

ખુદા સાહેબ છે-હું તેણીને ધીકારતો હતો પણ તેણી જુએ મરતી હાલતમાં આખી રાત મોહલામાં રખડતી રહેશે એમ જાણીને હું જે મારે ઘેર જતો તો મને આખી રાત ઉંઘ આવતો નહીં.

“શું કરું? મારે માટે ખીજે શું રસ્તો છે?”

તેણી શીકી ક્ય પડી ગઈ અને લપેરા ખાવા લાગી.

“તમારી તખીયત બગડી છે!” મેં આતુરતાથી પુછ્યું, મેં તેણીને પડી જતાં બચાવી લીધી અને મરમાંથી પકડી રાખી.

“ખીમાર તો હું નથી. હું ઇચ્છું છું કે હું મરણ પામી હતું. હું ઇચ્છું છું કે આપઘાત કરવા જેટલી મારામાં હીમત હતે; પણ હું ધારું છું કે જુખમરાથી પણ માણસ મરણ પામે છે અને તેથીજ હું મરણ પામીશ એવો મને સંતોષ છે.”

ભુખમરાનો બોલ સાંભળતાં મેં તેણીના ચેહેરા તરફ જોયું
ખરેખર તે છોકરી ભુખી હતી અને ભુખથી પીડાતી હતી એવું
મેં એકજ નજરે જોઈ લીધું.

“તમોએ પુરતું ખાધું નથી !” મેં પુછ્યું.

તેણી કાંઈક કવડાશથી હસી અને બોલી; “પુરતું ! અરે કાંઈજ
ખાધું નથી. ગાંધ કાલે ભુખતું દુઃખ એટલું તો ઉપજ્યું કે મારી પાસે
જે કાંઈ હતું તે વેચ્યા નાંખી મેં ખાઈ લીધું. આજે તે દુઃખ પાછું
ઊપજેછ. પણ તેની સાથે તમોને શું લાગે વળગે ? તમોને તેની શું
દરકાર હોય ? મને જવા દો.”

“ક્યાં જશો ?” મેં પુછ્યું,

“ગમે ત્યાં. તેની સાથે તમોને શું કામ ?”

એક ભાડુતી ગાડી પસાર થતી હતી તે મેં ઉભી રાખી અને
મેં તે છોકરીને કહ્યું : “આએ ગાડીમાં બેસો.”

“શા માટે ?”

“તમોને હું જમાડવા લાઈ જવું છું. ગાડીમાં બેસો. તમો ના
કહેશો તો હું માનવાનો નથી. જો તમો તમારી મરજીથી નહીં બે
સશો તો હું તમોને ઉંચકીને બેસાડશ. તમોને હું જમાડીશ અને
તે પછી ભવીષમાં શું કરવું તે વીશે આપણે વીચાર કરીશું. મરવાની
વાત કરતાં ના-એવો વીચાર પણ ગુનાહ ભર્યો છે,”

“હું તમારી સાથે આવવા માંગતી નથી.”

“ત્યારે હું તમોને ઉપાડીને ગાડીમાં બેસાડીશ,” મેં કરાવ બ-
રેલી રીતે કહ્યું; “તમો જો ચીસ પાડશો તો પોલીસના માણસ
દોડી આવશે. આપણને તેઓ ચાવડીમાં લઈ જશે અને આપણી
નાલેશી નીંદા થશે. હું તમોને અપમાન કરવાનો નથી. તમેને હું
ઐટલો તો ધીકકાઈ છું કે તમારી અરાસે હું આવવાનો નથી,”

“અને તમારા ખરચે હું જમી લેવશ એવી તમો કદીખી આશા
રાખી શકો કે? અને જવા દો.”

“ત્યારે છું ભુખા રહેશો?”

“ખીજો માર્ગ શું છે?”

તેણી હવે રડી પડી અને બેહોશ થઈ જતી હોય તેમ લપેરા
ખાવા લાગી. મેં તેણીને ટેકો આપ્યો અને તેણીને ગાડીમાં મેં
ઉંચકીને બેસાડી અને એક એકાંત મોહલાના રીસટોરાં બહારી ગાડી
હાંકવાને મેં ગાડીવાનને કહ્યું.

ગાડી ચાલતી હતી તે દરમ્યાન મેં પૂછ્યું; “તમે છેલ્લાં
કયારે જમેલાં?”

“કાલે સવારે,” તેણીએ કહ્યું. લગભગ બે દહાડાની ભુખી. મને
એ સાંભળીને લાગી આવ્યું.

“શું ખાધેલું?”

“એક પાઉંની કાત્રી?”

“તે પછી કાંઈ જ નહીં?”

“કાંઈજ નહીં.” તેણીએ કહ્યું, “પણ તેની તમોને શું દરકાર હોય ? હું જુએ મરૂં તેની તમોને શું પરવા હોય” :

“જરાબી નહીં. પણ એક માણસ જીખમરો સહેવે છે અને મદદ કરવાની મારી ગુમરા છે છતાં તેને હું મદદ કરતો નથી એવો જીગરનો દંખ મારીથી ખમોય નહીં. તમોને જમાડવાની હું બોંહશ કરું છું તે તમારી તરફની મારી લાગણીને કાળે નહીં પણ મારા જીગરના ફરમાનને હું તાબે થાવું છું. તમો કહો છો કે મારે લીધે તમો આએ હાલતે પુંઆં છો. એ આરોપ હું સ્વીકારતો નથી. પણ જ્યારે તમો એમજ માનો છો અને તેવોજ આરોપ તમો મારી ઉપર મુકો છો તો પછી મારી ફરજ છે કે તમોને એવી હાલતમાં મુકવા કે તમોને મોહલામાં ફૂલ વેચવા જવાની ફરજ પડે નહીં અને અપમાનને આધીન થવા જેવા સંજોગમાં આવવું પડે નહીં.”

તેણીએ જવાબ દીધો નહીં. ગાડીમાં અઢેલીને તે પડી હતી અને બેહદ થાકી ગયલી તેણી લાગતી હતી. તેણી ધીમેથી દમ લેતી હતી અને દયકાં ખાતી હતી. જે અપરાધ તેણીએ કર્યો હતો તે યાદ કરીને તેણીને હું બેહદ ધીકારતો હતો છતાં તેણીની અજબ પ્રકારની મનમોહન ખુબસુરતી જોતાં મને તેણીની દયા આવી. હું મનસે બબડ્યો; “અફસોસ છે—આવી ખુબસુરત પણ આવી ગુનાહ-ગાર. મરદ કે સ્ત્રી ઉપર જે સર્વથી મોટા ગુનાહનો અપરાધ મુકી શકાય તેને માટે આ સ્ત્રી અપરાધી છે એ કેવું બેદકારક ?”

તેણીના ચહેરા પર મેં ટીકી ટીકીને જોયું. તેણી આખ બંધ

કરી આસાપશ લેતી હતી અને તેણીનો દુખમાંપુર ચહેરા કાંઈ ઓર દેખાવ રજુ કરતો હતો. જ્યારે રીસટોરાં આગળ ગાડી ઉભી રહી ત્યારે મેં તેણીના હાથને સહેજ હાથ લગાડ્યો. તેણીએ આંખ ઉઘાડી અને તેણી સહેજ હસી. ખુદરતી, ખરાં જીગરનું, ઘડીબરનું હસવું આંખેજ વખતે પહેલીવાર તેણીના ચહેરા પર મેં જોયું.

“તમે ગાડીમાંથી ઉતરશો?” મેં મારો હાથ આપતાં કહ્યું અને એક બોલ બી બોલ્યા વના તેણી તાબે થઈ.

ગાડીવાળાને થોભવાને મેં જણાવ્યું. અમે રીસટોરાંમાં દાખલ થયાં અને મરઘીની એક પ્લેટ તથા તેવોજ બીજો હલકો અને લુખી નખળી હોબરીને માફક આવે તેવો બોરાક મેં મંગાવ્યો. તેણીના ચહેરા પર આગલીજ ઝહલક અને મધુરતા સાથનું સહેજ હસવું પસાર થઈ ગયું.

તેણી બોલી; “કેટલાંક માણસ ‘સારાં માણસ’ હોય છે જે માહેલા તમે એક હશે એવું મને લાગે છે. તે ‘સારાં માણસ’ ની માફક તમે તમારું મત બાંધવામાં વાજબીપણું અને સખતપણું નાપડો છો. ગુનાહ માટે મારી બક્ષતા નથી પણ ગુનાહગાર તરફ દયા દેખાડો છો. તમેએ એવુંજ મત બાંધી લીધું છે કે હું એક ધાતકી પાપી સ્ત્રી છું; તમારી ખાતરી થઈ છે કે મેં એક માણસનું ખુન કરીધું છે. પણ ધનસાફ કર્યા વના તમેએ ચુકાદો આપ્યો છે. ખરો રીવાજ એવો છે કે ખુનીને પુછવું જોઈએ કે ‘ફાંસીની સજા તુંને શા માટે કરવામાં નહીં આવે તેનું કારણ તું બતાવ.’ પણ તેમ તમેએ

ક્યું નથી. મારે પોતાનો જાયાવ કરી તમારે મત ફેરવવાની કોશિશ હું કરવાની નથી. પણ-પણ-

તેણી વધુ બોલતાં ચુપ થઈ ગઈ. પણ તેણી શું કહેવા માંગતી હતી તે જાણવાની મેં દરકાર કીધી નહીં.

“તમે અને જમાડવા સાર જે અસ્થિ આજે કરશે તે અસ્થિના ધક્કા સાથે વાલી આપવાની કોશિશ કાલેથી હું કરીશ.” તેણીએ પાછું બોલવા માંડ્યું; “આએ લનડન જેવા ધીકતા ધંધા વેપારના શહેરમાં અલગતાં કોઈની કામકાજ મારે માટે હું મેળવી શકીશ.”

આ વેળા ખાણું આવી પુગ્યું અને તે લુખી છોકરીએ તે પેટ ભરીને ખાધું.

તેણીએ કહ્યું, “લુખનું દુખ કેવું હોય છે તે તમે જાણતા નહીં હશે.”

“નહીં; ખુદના હુકમથી તેવો અનુભવ મને મળ્યો નથી. તમે લુખાં છો તો જમી લેવો.”

જમવા પ્રછી મેં તેણીને શેરી આપ્યો જે તેણીએ પીધો.

“રાતના તમે ક્યાં સુવા જશો?” મેં પુછ્યું,

સ્ત્રીએને માટે રાતના ઉંઘવા સાર જગા પુરી પાડનારા એક આખરદાર મઠકનું નામ તેણીએ દીધું અને બોલી: “ત્યાં હું રાત સુજમીશ. હવે હું કદીબી પુલ વેચવા જવાનીજ નથી.”

“હા; તમે કુલ વેચવા જતાં ના. પણ તમે સારા હરફે લખી શકો છો કે ?”

“હા-હું ઘણું જુદું કે મારા હરફે સારા છે.”

“નકારા અને ઉતાવળે લખાયલા હરફે તમે ઉજાવીને સારી રીતે વાંચી શકશો કે ?”

“હા”

“દીવસનાં કેટલા કલાક તમે લખી શકશો ?”

“પેટ પુરતું કમાવાને માટે કલાકની ગણતરી કરવી મુખર્ષ મર્થ” છે,” તેણીએ જવાબ દીધો.

“છ કલાક લખી શકશો ?”

“ઘણી સારી રીતે.”

“ઠીક છે, ઘણાંઓ વાર્તાઓ લખે છે અને તેમ મેં પણ એક નોવેલ લખી છે. ઉતાવળે અને નકારા હરફથી લખી છે, જે તે મારી મેન્યુસ્ક્રીપ્ટ તમે ઉજાવીને સારા હરફે લખી આપશો તો દર અઠવાડિયે એક પાઉંડ હું તમાને આપીશ. એક પાઉંડ તે કાંઈ મોટી રકમ નથી પણ હું તવંગર નથી અને એક પાઉંડની રકમમાં તમે સારી રીતે ગુજરો કરી શકશો. એક વખત એવો હતો કે એક પાઉંડથી પણ ઓછી રકમની કમાણીમાં હું મારો ગુજરો ચલાવી શકતો હતો.”

તેણીની આંખ ખુશાલીથી ચમકી અને ખુશનુમાં હસવું તેણીના ચહેરા પર ફરી વળ્યું. ખુશાળી અને આભારની લાગણી જાહેર કરનારા આંસુ તેણીની આંખમાંથી વહી તેણીના ગાલ ઉપરથી પડવા

લાગ્યાં. એક ખુની સ્ત્રી-આએ પ્રભાણે રડતી ખુની સ્ત્રી-કેયું બોલતી
જેવું ! જે નાણુક લાગણી તેણી ધરાવતીજ હોય તો ખુન કરવાની
તેણીની છાતી ચાલી કેમ હશે ? ખુન તેણીએ કર્યું એમાં શક નહીં-
પણ ખુની સ્ત્રી આવી લાગણી દેખાડે એ ઢોંગ તો નહીં હોય.

“તમે બધાં માયાળુ છો.” તેણી બોલી: “તમે એક પાઉંડની
રકમ આપતાં તમેને પોતાને અગવડ પુગાડતા નહીં હોયો તો આએ
તમારી માંગણી હું ઉપકાર, સહીત કબુલ રાખું છું. જે જીખમરાંના
નાસદાયક દુઃખનો મને ખ્યાલ નહીં આવતો હતો તો-તેવો દુઃખદાયક
અનુભવ મને નહીં મળ્યો હતો તો-હું તમારી માંગણી તુચ્છકારી કહા-
ડતો-પણ—”

“ત્યારે હવે આએ નક્કી થયું.” હું વચ્ચે બોલી ઉઠ્યો:
“તમેએ જે ઠેકાણું કહ્યું છે તે, ઠેકાણે તમે આજની રાત ગુન્નરજો
અને કાલે કોઈ આખરદાર લતા પર એક નાનો ઓરડો બાંડે લઈને
રહેજો અને આએ મારું સરનામું છે ત્યાં તમે મને તમારાં નવાં
મઠકની ખખર આપજો. તમે ઉપર હું મેન્યુસ્ક્રીપ્ત અને લખવા
માટેના કાગળ મોકલી આપીશ. આએ બે પાઉંડ લેવો. હું તમને એક
અઠવાડયાનું લવાજમ અંગ પર આપું છું.”

અમે ગાડીમાં પાછા બેઠા અને તેણીને મઠકે તેણીને મેં ઉતારી
અને તે પછી હું મારા ઘર તરફ ચાલ્યો. પણ મનમાં હું વમાસત્ત્વ
લાગ્યો: “હું એક મુરખ માણસ છું. જે સ્ત્રીને હું ખરા જીગરથી ધીકકાઈ
છું, જે સ્ત્રી એક ખુની છે, તેણીની સંગત મેં સાંધી છે. હું કેવો
મુરખ ? આ સ્ત્રી તો તેને ફોળે પુગવા દેવી જોઈતી હતી. ખુનીને

જાદો તો મળવોજ નોંધએ, સળ તો ચલીજ નોંધએ. હું શું કામ
વચ્ચે પડું ? ”

પ્રકરણ ૭ મું.

“પૈસા આપશે તોજ હું ચુપ રહેવશ.”

દેખાડ તું મને ભારી ખારતી ભલે,
ઝુમરવા કહે ગમે જસ્તી ભલે,
નેકીને અટકાવ પ્રકાશતી ભલે,
જુદી દેખાડ ગમે રાસ્તી ભલે,
ગમે તેવો કરુજે તું દારી ને દમ,
પણ હીમતમાં જોશે તું મને નહીં કમ.

હું ધરે ગયો પણ આખી સત દરમ્યાન એક કલાક ખી મને
નીરાંતે ઉંઘ આવી નહીં. જે સ્ત્રીને હું જીગરથી ધીકકારતો હતો અને
જેણીના પાપને કાળે હું તેણીને કલાકે કલાક કમકમતો હતો તેણીને
ને તેણીનોજ વીચાર મને દમબદમ આવ્યા કીધો. મને કોઈ વાર
એવું ખી વીચારવાનું મન થયું કે કદાચ સંજોગી શાસ્ત્રથી તેણીને
અપરાધી ઠરાવી દેવાનો ખ્યાલ મને આવ્યો તો નહીં હોય ? જે

માણસનું ખુન થયું હતું તે માણસ તેણીના ખાવંદ હતો અને ખુન થયું તેની થોડાજ કલાક અગાઉ તેમનાં લગન થયાં હતાં એણે ખુલ્લું માલમ પડી આવતું હતું. વર્ષા તે માર્યો ગયલો માણસ કેવો હતો ? હાડપંજર જેવો-કદરેખો-આરના કરતાં દયાને વધારે લાયકનો. એવા એક માણસને એક ખુનસુરત-અસાધારન રીતે અતીશય ખુનસુરત બને જવાન છોકરી પોતાની રાજપુર્ણીથી પરણે એ બનવાએમ હતું નહીં. તે પુરૂષ સાથે પરણવાની તે છોકરીને જાનરહસ્તીથી ફરજ પાડવામાં આવી હશે. ધરની રખેવાલ સ્ત્રી બહુજા બહેરી હતી એવો મને અનુભવ મળ્યો હતો અને જો કે તેણીએ જુરીની તપાસ વેળા એમ કહ્યું હતું કે તે પુરૂષ કદીખી ધરની બહાર જતો હતો નહીં તો પણ કદાચ ખુન થયું તે દીવસે તે બહાર જઇ આવ્યો હશે અને બેહેરીએ તે જાણ્યું નહીં હશે. તે પુરૂષ તે દીવસે બહાર જઇ, લગન કરીએતાની પરણેલી ધણીઆણીને તે પોતાની સાથે ધરે લાવ્યો હશે. પોતાના ખાવંદનું ધર જોતાંજ તે છોકરી ધબરાઇ હશે. તેવા વખતમાં એક ખાવંદ તરીકે પોતાની મોહરદારને કીસ કરવાની કોશિશ ખાવંદે કીધી હશે અને આવા અણગમતા કદરેખા ખાવંદને ધીકકારીને-પોતે શું કરે છે તેનું જ્ઞાન નહીં રાખીને-તે સ્ત્રીએ ત્યાં પડેલી છરી ઉંચકી તેની છાતીમા ચલાવી દીધી હશે.

પણ મને અજાણ્યથી એ કારણે લાગતી હતી કે તે માર્યા ગયલા માણસના કોઇ સગા રનેહી કે ખેતી કાંઇખી પુછપરછ કરવા બહાર આવ્યા હતા નહીં. કદાચ જેઓએ આ જાનરહસ્તીના લગન

કરવાની ફરજ પાડી હશે તેઓ આ પરીણામ જોઈને ગુપચુપ એસ-
વામાં હાપણ વીચારતા હશે. પણ જે પાદરીએ આ લગન કર્યાં
હશે તે કેમ ચુપ રહ્યો? તે કાંઈ નહીં જાહેર થઈને આ લગનની
હકીકત જાહેર કરે? વળી મરનારના સોલીસીટર જાહેર ખર્ચો
છપાવી અને તરેહવાર જુસ્નેજુ કીધી છતાં મરનારની બેહેનનો પનો
કેમ મળતો નથી? બેહેન એવી તે કેવી જગાએ દુર દરાજ પડી
હશે કે ભાઈના આવાં મરણથી અને પોતે મોટી દોલતની
વારસ થઈ છે એવી ખબરથી ખેખબર રહી હશે? આ સમ્બળી
બાબતો બેદ બરી હતી અને તેનો બરમ ખુલો થઈ શકતો
હતો નહીં.

બપોરના મને તે છોકરી તરફથી કાગળ મળ્યો અને તેણીએ
તેમા પોતાનાં નવાં ધરતું સરનામું લખેલું હોવાથી તે સરનામા
મુજબ મેં મારાં મેન્ચુસ્ક્રીપ્ટ મોકલી આપ્યાં. તે કાગળમાં તેણીએ
પોતાનું નામ મીસ બ્લેક કરીને લખ્યું હતું પણ મારી ખાતરી હતી
કે જેમ તેણીએ મીસ હર્ટ તરીકે ખોટું નામ ધારણ કર્યું હતું તેમ
આ વેળા મીસ બ્લેક તરીકે પણ ખોટું જ નામ ધારણ કરેલું
હોવું જોઈએ.

હું મારાં કામમાં રોકાયેલો હતો તેટલાં મારા ઓરડાનું બારણું
ઠોકાયું. જે કે મને ઘણું લખવાનું હતું છતાં મારા કામથી ઉઠીને
મેં બારણું ઉઘાડ્યું. એક પુરૂષને બારણામાં ઉભેલો મેં દીઠો. તે
ઉંચા કદનો અને ખુબસુરત ચહેરાનો માણસ હતો. ખુબસુરત ચહેરા
નો હતો પણ તે ખુબસુરતી કાંઈક બદમાશ કે હલકતપણના ભેલ

સાથની લાગતી હતી. તે ખુશસુરતી એવી હતી કે જે સ્ત્રીઓ પસંદ કરે અને મરદો ધીકારે.

તે બોલ્યો; “મને તમે ઓળખતા નથી !”

“નહી,” મેં કહ્યું; “અંદર આવો.”

“મેં તો ધારેલું કે મને જોતાં તમે મને ઓળખશો, આગલી પાછલી યાદ કરશો.”

તે ઓરડામાં દાખલ થયો અને એક ખુરસી પર બેઠો. તેનો ચહેરો શીકો હતો. વળી તે મને કાંધક દમ બરાવતો હોય અને દારી કરતો હોય તેવા અવાજથી અને તોરથી બોલતો હતો જે મને ગમ્યું નહીં.

“કદાચ હું તમોને ઓળખતો હોઉં બી,” મેં કહ્યું; “આપણે અગાઉ ક્યાં મળેલા તે મને કહેવાની મહેરબાની કરશો ! તમે શા માટે અત્રે પધાર્યા તે જરા ઉતાવળે જણાવો કારણ કે મને રોકાણ જાઝી છે.”

“તમોને રોકાણ જાઝી છે એમ જાણી હું ખુશી છું.” રોકાણ વાળા માણસો સારી કમાણી કરે છે અને સારી કમાણી કરનાર સાથે મને કામ પડ્યું છે તેથી હું ઘણો આનંદ પામ્યો છું, કારણ કે મને પૈસાની જરૂર છે.”

“સામાન્ય રીતે દરેક માણસને પૈસાની જરૂર હોય છે; પણ મારી રોકાણથી તમોને સતોષ કાંઈ ઉપજ્યો તે હું સમજી શકતો નથી.”

“તમે સમજી શકના નથી કારણ કે હું કોણ છું તે તમેને યાદ આવતું નથી. મને તમે ઝોળખશો ત્યારે બધું ખુલ્લી રીતે આપેઆપ સમજી શકશો.”

“ત્યારે તમારી ઝોળખાણ આપોની. એમ લંબાણુ શું કરો છો ? બોલો તમે કાણુ છો ?

“છેલ્લી વાર મેં તમેને જોયા હતા, બદ્દે પહેલી અને છેલ્લી વાર મેં તમેને જોયા હતા ત્યારે તમારા હાથ ઉપર લોહીનો દાઘ હતો અને તે વખતે તમેએ પોલીસને બોલાવી ખબર આપી હતી કે તે ઘરમાં ખુન થયું હતું, હવે યાદ આવ્યું કે ?”

“હા, યાદ આવ્યું, પણ તમારા કહેવામાં ભુલ છે. મેં એક ચીજ સાંભળી અને તે પછી મેં પોલીસને બોલાવી અને ત્યાર બાદ અમેને માનમ પડ્યું કે તે ઘરમાં ખુન થયું હતું.”

“જે હોય તે. પણ તમારી સામે શક ઉત્પન્ન કરનારો તમારા દાઘ પરનો લોહીનો દાઘ ફક્ત મેં જ જોયો હતો અને કોઈ બીજો માણસ તે વીધે આજ લગત કશુંબી જાણતો નથી. અને હું તમેને કબુલાત આપું છું કે એ વીધે કોઈબી માણસ હવે પછી બી. જાણશે નહીં-પણુ તે એવી શરતે કે—”

“શરત શું ?” મેં શાંતપણે સવાલ કર્યો.

“શરત એજ કે એ બાબતમાં મને સુપ રહેવાનું મન થાય એવું તમેએ કરવું.”

“યાને મારે તમેને પૈસા આપવા; એમજ કે ?”

“એમજ તમે સમજી છે માટે સમજી ગયા.”

“અને હવે તમે સમજી જાઓ.” મેં ચોરડાનું બારણું ઉઘાડી કહ્યું: “બહાર જવાનો આગ્રહ રસ્તો છે, તમારો માણસ પીછાણવામાં લુલ્લ કીધી. જો દમ દારીયા કે કશી ધમકીથી મારી પાસેથી પૈસા કહાવવાની ગણતરી તમારો કીધી હોય તો તમારો મોટી લુલ્લ કીધી છે.”

તે માણસ કાંઈક અજ્ઞાન થયેલો જણાયો. મેં ‘જોયું’ કે તે હીચકારો હતો અને ધમકી આપી મને દમરાવવાની ધારણા રાખતો હતો, પણ હું પોતે હીચકારો બન્યો હતો નહીં તે જોઈને તે અજ્ઞાન થયો હતો.

તે બોલ્યો: “એટલે તમે એમ કહેવા માંગો છો કે મારી ચુપકીદીના બદલામાં તમે મને કશું આપશોજ નહીં?”

“કાંઈજ નહીં. તમારી ચુપકીદી હોય કે નહીં હોય તેની સાથે મને કશું કામ નથી અને તેથી મારી ઉપર કશી અસર થવાની નથી. હવે તમે અહીંથી સીધારો. અત્રે થોભવાથી તમારું કશું વળવાનું નથી અને વળી મેં પહેલાંથીજ કહ્યું છે તેમ હું ધણું રોકાણમાં છું અને મને ધણું કામ કરવાનું છે.” એમ કહી હું પાછો મારા કામ ઉપર રોકાતો હોવું તેવો મેં દેખાવ કર્યો.

તે ધીમેથી ઉભો થયો.

“મારી સાથની તમારી આગ્રહ વરતાણક માટે તમે દલગીર થશો અને ખરતાશો. જ્યારે કેદીના પીંજરામાં જજ સામે તમે

ઉભા રહેશે ત્યારે તમેને પરનાવો લાગશે. ખુનીને શોધી કઢાડનારને ૨૦૦ પાઉંડનું ધનામ આપવાનું પોલીસે જાહેર કર્યું છે. તે રકમ જો તમે મને આપશો તો હું ચુપ રહેવશ; ને નહીં તો ખીજે ટેકા-ભેથી હું તે મેળવીશ.”

“હા-જાઓ, પોલીસને ખબર આપો અને પોલીસ પાસેથી ધનામની તે રકમ મેળવો. અહીંથી તો તમેને એક પેનીખી મળવાની નથી.”

“ચાલો માઈ, માંડીવાળો. પાંચ પાઉંડ આપો અને હું ચુપ રહીશ.”

“એક અરધી પેનીખી નહીં,” મેં હવે ખીજવાઇને કહ્યું: “હવે ગુપચુપ ચાલતા થાવો.”

“વાઈ જો પાઉંડ આપો.”

“એક પેનીખી નહીં-હું કહી ચુકો.”

“વાઈ એક પાઉંડ આપશો ? દશ શીલીંગ આપશો ?”

મારી ધીરજ હવે ખુટી ગઈ. મેં તેને કાલર માંથી પકડયો અને ઉંચકીને જારણાની બહાર ફેંકી દીધો. તથા માહેથી જારણું મેં બંધ કરીધું.

ખુન કરનાર તરીકે ખરો ખુની હું હતો એમ આ માણસે અટકળ બાંધી હોય કે અટકળ બાંધી નહીંખી હોય પણ જે જાતના હીચકારા અને મુરખ માણસને જોવાની ઉમેદમાં તે માણસ આવ્યો હતો તેને તે જોઈ શક્યો હતો નહીં કારણ કે મેં તેને રોકડું પર-

ખાવી દીધું હતું. જો તેને ચુપ રહેવા માટે એક પેની વટીક આપતે તો હું તેની દયા પર હમેશાં રહેતે અને મને ઘડી ઘડી સતાવીને મારી પાસેથી પૈસા કઢાડવાની ટ્રાશશ તે કર્યો જતે. ખુદરતી રીતે આ બનાવથી મારે જીવ ઘણો બેચેન બન્યો. ખુનવાળા બનાવની વાત અને ખુન કરનારી સ્ત્રી ખરેખર તો મારી જીંદગીમા શ્રાવ્ય સમાન થઇ પડ્યાં. એ દલીદર બનાવથી મારી શાંતી અને આરામમાં ખલલ પડી અને મને ચીંતા બેચેની અને બેઆરામમાં દીવસ ગુજરવા પડ્યા. જો તે દીવસે રાતે કલ્પમાં પાના રમવામાં હું વધું વખત ગુજરતે અને ત્યાંજ મોડે સુધી બેસી રહેતે તો મારી હાલની સ્થિતિ મોટી ચીંતા અને જંગલ મારી સુખી જીંદગીમાં ખલલ નાંખી પેદા થતે નહીં.

જો ત્રણ દહાડા પસાર થઇ ગયા જો દરમ્યાન કશો નવો બનાવ બન્યો નહીં. પોલીસને ખબર આપવાની ધમકી આપી ગયેલો માણસ પોલીસ આગળ ગયો હોય એવું જણાયું નહીં. પણ એ બે ત્રણ દીવસ દરમ્યાન ખુનવાળી રાતના બનાવો મને ફરી અને ફરી યાદ આવ્યા. હું જ્યારે તે ઘરમાં દાખલ થયો હતો ત્યારે અગત્યું આરણું ઉંઘાડું હતું અને ઘરની ઘરડી સ્ત્રીને ખેં બોલાવી ત્યારે હું દાદર તરફ અને આગલાં આરણાં તરફ એવી રીતે પીક કરીને ઉભો હતો કે કોઇ બીજું માણસ મારી નજરે પડ્યા વના દાદર પરથી ઉતરીને આગળાં આરણાં વાટે બહાર નીકળી ગયું હોય એ બનાવ જોઇ હતું. ત્યારે એમ કંઈ નહીં હોય કે આએ સ્ત્રીએ જ્યારે ખુન કર્યું અને લોહી ગડગડતી છરી લઇને બહાર નીકળી ત્યારે તેણીની સાથનો

કોઈ ખીજે માથુસ પાછળ રહી ગયો હોય અને તેણે મરનારની લાશ કમટમાં છુપાવી હોય અને પછી મારી નજરે પડ્યા વના તે નાસી ગયો હોય. આએ નવો સવાલ મારાં મગજમાં ઉભો થયો અને તેનો ખુલાસો કોઈખી રીતે મેળવવા કાળે હું મીસ બ્લેકની મુલાકાતે જવા નીકળ્યો.

મીસ બ્લેકે આપેલાં સરનામાં મુજબ હું જઈ પુગ્યો અને તે ઘરની એક ધરડી રખેવાળ સ્ત્રીએ મને ઘરમાં દાખલ કર્યો. મીસ બ્લેકની મુલાકાત લેવાની મારી ધારણા હતી એવું મેં તે ધરડીને કહ્યું.

“તમે મીસ બ્લેકની મુલાકાત લેવા માંગો છો? ત્યારે તો તમારું નામ આપો. તેવણ તમારી મુલાકાત લેવાને રાજી છે કે નહીં તે જણાવું જોઈશે. તેવણનો ખાસ હુકમ છે કે તેવણને કોઈખી મક્કવા આવે તો પહેલાં તેનું નામ તેવણને જણાવવું. કોઈખી માથુસ મળવા આવે છે ત્યારે પહેલાં તેનું નામ તેવણ જણવા માંગે છે.”

આએ સાંભળી હું અજબ થયો, મીસ બ્લેકની મુલાકાતે કોણ આવતું હોશે? તેણીએ તો મને એવું કહ્યું હતું કે લંડનમાં તેણીનો કોઈખી ઓળખીતો કે મીત્ર હતો નહીં. ત્યારે જેમ તેણી એક ખુની હતી તેમ એક જુદી સ્ત્રી પણ હતી.

પેલી ધરડી મારું નામ લઈને ગઈ અને એ જાણી મીનીટમાં પાછી ફરી અને તેણીએ મને જણાવ્યું કે “મીસ બ્લેક તમારી મુલાકાત લેશે. મારા સીટીંગરૂમમાં બેસો. મીસ બ્લેક પોતાના મીત્રાની મુલાકાત અહીંજ-મારા સીટીંગ રૂમમાં લે છે.”

“મીસ બલેકના બીજા મીત્રો મળવા આવતા હશે?” સીટીંગ રૂમમાં જઈ પુગવા પછી મેં પુછ્યું.

“કાઈ મળવા આવે છે પણ તે મીત્ર છે કે નહીં તે હું કહી શકતી નથી. એક માણસ મળવા આવે છે ખરો. બે વાર તે મળવા આવ્યો હતો, મીસ બલેક એવી સારી અને નમુનાદાર રીતભાતની છે કે મારી દીકરીઓ તેવી નીવડે એવું હું ઇચ્છું છું.”

એક ખુરશી પર હું બેઠો અને ઘરડી રવાના થઈ. મીસ બલેકને હું ધીક્કારતો હતો. અતીશય ધીક્કારતો હતો અને તેણીના ગુનાહને સખએ તેણીની તરફ મને બેહદ અભાવ હતો. છતાં તેણીના આવી પુગવાની રાહ હું આતુરતાથી જોવા લાગ્યો અને મારી છાતી ધડકવા લાગી. આરણુ તરફ જોતો હું બેઠો.

આખરે તેણી આવી પુગી. તેણીના હાથમાં મારાં લખેલાં કાગળ અને તેણીએ કરેલી નકલનાં કાગળ હતાં. છેલ્લાં મેં તેણીને જઈ ત્યારે તેણીને ચમેગે જોડેલો શીકો હતો તેટલો હમણા હતો નહીં તોખી શીકો તો હતોજ.

“તમારું કામ કેમ ચાલે છે તે જોવાને તમે આવ્યા હશે.” તેણી બોલી અને શેકહેંડ કરવાને તેણીએ પોતાનો હાથ લાંબો કીધો. તે હાથ મેં જોયોજ નહીં હોય તેમ મેં અખાડા કીધા કારણ કે મારે તેણીને શેકહેંડ કરવી હતી નહીં. આએ મારી યુક્તિ તેણી સમજી ગઈ અને તેણી નાસીપાસીમાં ચોરખી વધુ શીકી થઈ ગઈ.

ટેબલ ઉપર કાગળનાં મુક્તાં તેણી બોલી. “આએ મારી કરેલી નકલ તમે જોશો !”

“હું એ બાબતમાં તમોને મળવા આવ્યો નથી.” એ જવાબ દીધો; “જરા ખેસશો ! મારે તમારી સાથે અગતની અને ખાનગી વાત કરવાની છે.”

તેણી એક ખુરસી પર બેઠી. તેણીના હોઠ ધુન્નતા હતા અને તેણી આંખ અટકી રહેલાં આંસુથી, બીનાયક્ષી હતી.

બહુજ ધીમા અને ફક્ત તેણીજ સાંભળી શકે તેવા અવાજે મેં કહ્યું; “આપણી મુલાકાત પહેલી થઇ તે વખત તમોને યાદ હશે. તે વેળા તમોએ તરતનોજ એક ત્રાસકારક ગુનાહ કર્યો હતો. એ બાબતમાં એક સવાલ હું તમોને પુછવા માગું છું અને તમો તને ખરો જવાબ આપશો એવું હું ઇચ્છું છું. હું એક અહરથ તરીકેનો કાલ આપું છું કે તમો જે બી કાંઇ કહેશો તે હું કદીબી કાઢને કહીશ નહીં અને તદ્દનજ છુપું રાખીશ. મારો સવાલ એ છે કે જ્યારે ખુન થયુ ત્યારે તે માર્યા ગયલા માણસ અને તમો ઉપરાંત કોઇ ત્રીજું માણસખી ત્યાં હજર હતું કે ?”

બીહીધેલા ભરેકલી આવ્યો સાથ તેણીએ મારી તરફ જોયું. તેણીએ મને વક્તો સવાલ પુછ્યો : “તમો શાં માટે આ સવાલ પુછો છો ? તે બાબત સાથે તમોને શું લાગે વળગે ?”

“મને તે બાબત સાથે ઘણું લાગતું વળગતું છે. તે રાતે તમોએ મારો હાથ પકડ્યો હતો અને નેમ કરતાં મારા હાથ ઉપર લોહીનો એક દાઢ પડ્યો હતો. ખુનવાળો ઓરડામાં અમો જઇ પુગ્યા ત્યારે એક માણસ, જે મારી પીઠ પાછળ ઉભેલો હતો તેણે તે લોહીને.

દાઢ મારા હાથ પર જોયો હતો. તે એવું ધારે છે અથવા એવું ધારતો હોવાનો દેખાવ કરવાનો ઢોંગ કરે છે કે ખુનવાળા બનાવમા મારો પણ કાંઈક હાથ હતો. તે બનાવની માદ આપીને મારી માર ફત પૈસા કહડાવવાની કોશિશો તેણે કરી છે. હું નહીં ધારતો કે તે રાતના ગુનાહમા ફક્ત તમે એકલાંજ શામેલ થયા હોવો. ખુનવાળા ઓરડામા કોઈ બીજું બી હાજર હતું એમ હું માનું છું. એવું માનવામા હું ખરો હતો કે ?”

એક બડકલાં “તીલકલાં જનવર માફક તેણીની આંખ ફાટેલી હતી અને મુશકેલીથી તેણી દમ ખેંચતી હતી. જાણે શરતનો ઘોડો સમ્પત કોશિશથી શરત અટકી આવ્યો હોય અને તે હાંસીને દમ ખેંચતો હોય તેમ તેણી દમ ખેંચતી હતી અને તેણીની છાતી ઉઠાતી હતી.

“તમારી પાસેથી નાણા કહડાવવાની કોશિશ કરનારો માણસ કેવો છે ?” તેણીએ પુછ્યું.

મારી યાદદસ્તમાં તે માણસનો દેખાવ મેં પાછો તાજો કર્યો અને મેં કહ્યું. “એક મરદ જેને સ્ત્રીઓ વખાણે પણ પુરુષો ધીકારે, ખુબસુરત ચહેરો પણ તે ઉપર બદમાશી અને બદ્દેલીનો છાપ, ઉંચો પટલો અને ભુરી આંખ. ભરાવદાર કાલાં ભવાં.”

“અસ-મેં ઓળખ્યો.” તેણીએ કહ્યું તે “તમેને દમ. ભરાવીને નાણા કહડાવવાની તે કોશિશ કરે છે !”

“હા. હવે મને કહો; ખુન થયું તે રાતે તે ઓરડામાં કેટલાં માણસો હતા ?”

તેણીએ પોતાના બને હાથ એક બીજાસે જોરથી બેરબ્યા અને પાછી નેણી બોલી; “તમેને હું જે કાંઈ કહું તેનો ઉપયોગ તમે કદીબી નહીં કરશો?”

“કદીબી નહીં-હું કબુલાત આપી ચુક્યો છું.”

“તે માણસ તમેને પાછો દમ બરાવવા આવે ત્યારે તેને હરકાતી કહાડવા સાર ગમે તો તેને એ વાત કહેજો પણ બીજી રીતે એનો ઉપયોગ કરતા ના.”

“નહીં કરશ.”

“ઔરડામાં સઘળાં મળીને પણ માણસ હતાં.”

“જે મરદ અને એક સ્ત્રી?”

“હા-એ મરદ અને એક સ્ત્રી.”

“એક માણસે ખુન ક્યું અને બીજાએ તે જોયું ખરું કે?”

“ખરી વાત-એકે ખુન ક્યું અને બીજાએ તે જોયું.”

“બધી મહેરબાની થઈ. મારે એટલુંજ તમેને પુછવું હતું. આ માણસને હવે હું પુગી વળીશ. તમેને હવે હું ઝાઝો વખત ખોતી કરવા માંગતો નથી.”

“આએ મેં લખેલી નકલો તમે નહીં જોશો?” એક નાનું બાળક નીહોંપપણે કાંઈ માંત્રે તેવા મધુર અવાજે તેણીએ ઓજર ખાહીથી કહ્યું. “તમારું કામ સારી રીતે બજાવવાની મેં કોશિશ કરી છે.”

આવી રીતે તેણી બોલી તેથી મને કચવાટ ઉપજ્યો. આવો બચંકર ચુનાહ કરવા પછી આવો નીર્દોષ દેખાવ કરવાનો ઢોંગ તે કેમ કરી શકતી હશે ? ખરેખર તો તેણીનો અવાજ ખોખરો, સખત અને કાનને કંતાશે ઉપજે તેવો હોવો જોઈતો હતો પણ તેને બદલે તે અવાજમાં મધુરતા અને મીઠાશ હતો. એવા ઢોંગ કરનારી સ્ત્રી સાંમે કોષ કાંપ નહીં ઉતપન્ન થાય !

“હમણા મારે એ જોવું નથી. મને હમણાં પુરસત નથી.” મેં સખત અર્ધ બિલાં ચઢાવીને કહ્યું.

મેં બારણા તરફ જવા માંડ્યું પણ તેણી બારી આગળ દોડી આવી અને મારા હાથ ઉપર પ્રેતાનો હાથ મુકી બહુજ ઓનરખા હીથી અને જીમરમાં લાગી આવે તેવા અવાજે કહ્યું : “એક કુતરાંની માફક તમો મને ગણો છો-નહીં, કુતરાંને તો માણસ જાત પંપાણે છે પણ તમો તો મને એક ઝેરી દંખેલ સાંપ સમજો છો. મારાથી વધુ તાંબોશ થઈ શકતું નથી. અરે તમો જાણતા નથી કે દીલસોજીનો એક શબ્દ સાંભળવાને મારું જીવન કેવું આતુર બન્યું છે, તમોએ મારા બદનને ખોરાક પુરો પાડી સજીવન રાખ્યું—હવે મારા આત્માને ખોરાક પુરો પાડો અને તેને સજીવન રાખો; અગર નહીં તો હું જીવ પર આવી જવશ-આપઘાત કરશ. હું એવી બહાદુર સ્ત્રી નથી કે જે આક્રમ અને સંકેત સામે સદાકાલ લડતી અને લડતી રહે. તમો જાઓ તે અગાઉ એકજ માયાનો, એકજ દીલસોજીનો શબ્દ મને કેહો.”

એક ખુબસુરત ફરેસ્તા જેવો ચેહેરો અને એક મધુર દરદનાક ગાયણ જેઓ અવાજ ! હું આખરે એક નખજો માણસ જાત છું અને તેથી મને અતીશય લાગી આવ્યું. કેવી મધુર, કેવી સ્વચ્છ કેવી સંપૂર્ણ નીતીવાન તેણી મને ઘડીબર જણાઈ. તેણીએ શું કહ્યું હતું તે ઘડી બર ભુલી ગયો. મારા હાથ ઉપર તેણીએ પોતાના હાથ મુક્યો હતો અને હવે મેં મારો ખીન્ને હાથ તેણીના હાથ ઉપર મુક્યો.

મેં કહ્યું : “હું તમોને શું કેહું ? શું બોલુ ? તે ભયંકર રાતે શું બન્યું તે બધું તમો મને નહીં કહેશો ? જો તમો મને સંપૂર્ણ ખરી વાત કહી દેશો તો કદાચ તમો તરફ હું કદાચ ઓછો સખત બનીશ. તમારે માટે મેં જે અતકલ બાંધી છે તે હું તમોને ખુલી જણાવી દઉં છું : એક હાડપીંજર જેવા અને કડક માણસને તમો પરણ્યાં હતાં; લગન કરવાની તમોને જબરદસ્તીથી ફરજ પાડવામાં આવી હતી ; એક જવાન ખુબસુરત કન્યા પોતાના આવદનું જે રળ્યામણું સુંદર ઘર જોવાની આશા રાખે તે કરતાં તદ્દનજ ઉચ્ચતા પ્રકારનું ઘર તમોએ જોયું, તમારા આવદે તમોને કીસ લેવાની કોશિશ કીધી, તમો તેને ધીક્કારતાં હતાંજ માટે તમોએ ત્યાં પડેલી છરી ઉંચકી તેની છાતીમાં ચલાવી દીધી. તમો તેનું ખુન કરતાં હતાં એવું જાન તમોને રહ્યું નહીં તે જુનહા પછી શું કર્યું તેનું જાન આવ્યું અને તે લોહી ભરી છરી હાથમાં લઈનેજ બેધ્યાનપણે તમો નારી ગયાં—આએ બધી અટકળ હું તમારે માટે બાંધું છું. એમજ બન્યું કે !”

“નહીં. એમ નથી ગન્યુ,” ગમખાર અવાજે તેણી બોલી: “તમારી ભુલ છે, સરયામ ભુલ છે, મારે માટે તમોજ સખ્ત મત ધરાવતા હોવો તે બલે ધરાવતા રહો તેજ દરસ્ત છે.”

“તે દરસ્ત છે ! કાંય ? તમોએ સિ પુરુષનું ખુન તમારી રાજ્ય મરજીથી, અગાઉથી રાખેલી ધારણાથી અને તેને નબરવસ રાખીને કીધું હોય એ કદીખી બનેજ નહીં, તમારાથી તેમ થઈ શકેજ નહીં.”

“મારાથી તેમ થઈ શકેજ નહીં. તમો કહો છો તેમ તે હાડ પીંજર જેવો અને કદરપો હતો છતાં તેને હું મારાં ખરાં જીગરથી ચાહતી હતી.”

આએ મેં શું સાંભળ્યું? મારી છાતીપર હાથ મુકીને એ પગલાં હું હડી ગયો. સ્ત્રીઓ-વીચીત્ર પ્રાણી હોય છે અને જે માણસને સઉ કોઈ ધીકારે તે માણસને એક સ્ત્રી ખરાં જીગરથી ચાહે એમ હું જાણું છું; પણ આએ હાડપંજર બદસુરત માણસને આવી ચહેરે નમુન છોકરી ખરાં જીગરથી ચાહતી હોય એમ હું કેમ માનું? આગલોજ વીચાર મને પાછો આવ્યો કે આ સ્ત્રી જેટલી ખુન માટે ગુનાહગાર છે તેટલીજ જુદું બોલતી માટે પણ ગુનાહગાર છે.

“તમો તેને ચાહતાં હતાં ? અને નહીં-અતી શકેજ નહીં. આવાં કોઈ માણસને કોઈખી સ્ત્રી કદીખી ચાહી શકશે નહીં. હવે પછી કદાચ તમો મને એમખી કહેશો કે તમોએ તેનું ખુન કર્યું હતું નહીં.-તો શું તમારું તે કહેલું હું માનસ કે ? યાદ રાખજો, હું છેકજ બોળો અને બેવકુફ નથી.”

તેણી કશું ખોસી નહીં અને બીજા એકબી શબ્દ બોલ્યા વના અથવા તેણીનો જવાબ સાંભળવાને થોભ્યા વના હું ત્યાંથી ચાલતો થયો..

હું રસ્તાપર નીકળ્યો ત્યારે મેં જોયું કે જે માણસ દમદમટી કરીને મારી પાસેથી પૈસા કઢાવવા આવ્યો હતો તે એક બાબુએ ઉભો રહ્યો હતો અને મારી હિંમતથી ખારીકાથી જોતો હતો. મેં જાણે તેને જોયોજ નહીં હોય તેવો દેખાવ કરીને હું ચાલ્યો અને પછી મેં પાછું ફરીને જોયું તો તે માણસને મીસ બ્રેકવાળાં ઘરમાં દાખલ થતાં મેં દીડો. આજે જોઈને મને ગુંચવાડો ઉપજ્યો.

મેં મારાં મનને સવાલ કર્યો, “આજે માણસ સાથે આજે છોકરીને શું સંબંધ હશે !”

મેંજ પાછી અતકલ આંધીને તે સવાલનો જવાબ ઉત્તર કર્યો. “આજે છોકરી પાસેથીબી દમદમટી કરીને નાણા કઢાવવાની કોશિશ આ મુજી મરદ કરતો હશે.”

મકરણ ૮ મું.

યા ખુદા ! આએ તસ્વીર કોણની ?

—;૮:—

યા ખુદા—યા ખુદા—કોણની તસ્વીર ?
 નખરાં શું દેખારેછ માફ તકદીર ?
 ખુદરતની છે શું કાંઈ એમાં તદખીર ?
 કે સંજોગી સમાએ થાઉં છું અસીર ?
 બેદી સઉ સીતમ હું ખમી રહેવશ,
 ખુદરતના હુકમને હું નમી રહેવશ.

મને લાગ્યું કે આએ મીસ બલેકની જાદગી સાથે મને લાંબો વખત સંબંધ રાખવો પડે એવી કાંઈ કુદરતની ગેબી બાજી હોવી જોઈએ.

એ ચાર દહાડા પસાર થઈ જવા પછી એક સાંજે હું ફરવા નીકળ્યો. હું ધીમેથી ચાલતાં હતો તેટલાં કોઈએ માફ નામ પોકારીને મને બોલાવ્યો. પાછું ફરીને મેં જોયું તો મારા અસલ બચગીના મીત્ર કલીફડને ખુશાલ ચહેરે હસતો ઉભેલો મેં દીડો.

કલીફડ સાથે મને ખચપણથી દોસ્તી હતી. અમો સ્કુલમાં અને કોલેજમાં સાથે શીખેલા. હૅરટેલમાં અમો સાથેજ રહેલા અને

અભ્યાસ કરવામાં અમોએ જેમ એક બીજાને મદદ આપેલી તેમ મસ્તી તોફાન કરવામાં અમો હંમશા એક બીજા સાથે જોડાતા, કલી-ફર્ડ નાનપણથીજ ચીત્રકળાનો શોખ ધરાવતો હતો, અને સ્કુલમાં તથા કોલેજમાં તે તરેહવાર ચીત્રો પાડતો, રમુછ સ્કેચ ઉતારતો, અને ચાલતાં માણસના હુગ્ગુ ચેહેરા તે ચીતારી લેતો. કોલેજમાંથી બહાર પડ્યા પછી કલીફર્ડ પોતાના ચીત્રકળાના હુન્નરની વધુ બીજવણી માટે અને ફ્રેંચ ભાષાનો અભ્યાસ કરવા માટે ફ્રાંસમાં તે ગયો હતો. હમણા તે ફ્રાંસથી પાછો ફર્યો હતો. તે જગરા મોટાં કદનો, હસ્તા દીલપછર ચહેરાનો, હસમુખા સ્વભાવનો અને ભોળો મરદ હતો.

હું તેની આગળ દોડી ગયો અને હેત પ્રીનથી તેની સાથે શેકહેંડ કરીને મેં પુછ્યું. “બેરાદર કલીફર્ડ, તું પાછો ક્યારે આવ્યો?”

“એ દલાડા થયા.”

“ફ્રેંચ ભાષા તું બરાબર શીખ્યો કે? ચાલ આપણે હવે ફ્રેંચ ભાષામાંજ વાત કર્યે. હું બી ફ્રેંચ ભાષા બરાબર જાણુંછ.”

“તું ફ્રેંચ ભાષા બરાબર જાણેછ?”

“હા—તેમાં અજગ શાતું થવાતું?”

તે મોટે મોટે હસી પડ્યો.

“નહીં, નહીં. ફ્રેંચ ભાષામાં તો તું વાત મારી સાથે કરતોજ ના.” તેણે ટકોરમાં જવાબ દીધો. “તુ એ ભાષા ધંગ્ગંડમાં શીખ્યો છે અને મેં એનો અભ્યાસ ફ્રાંસમાં કર્યો છે. એ વચ્ચે મોટો ફરક છે. તું ધંગ્ગંડમાં શીખીને એવા ખોટા ઉચ્ચાર કરશે કે જે હું સમજશ

નહીં અને ફાંસમાં શીખવાથી હું એવા ખિરા ઉચ્ચાર કરીશ કે જે તું સમજશે નહીં, તેથી બધું ગોંડણ થઈ જશે.”

“વાઈ—તારી ચીત્રકળાનું કેમ?”

“હીક શીખ્યો છું. એક પેપરવાળાએ મને રોક્યો છે જેથી ગાડું હાલ તો ગયડે છે. પેરીસમાં મેં તરેહવાર ચીત્રો ઉતાર્યાં છે અને ઘણું સાઈં કલેક્શન લાવ્યો છું. આવ, મારે ઘરે આવ.. હું તુંને તે માઈં કલેક્શન દેખાડું. હમણા તુંને રોકાણ તો નથીની!”

“જરાખી નહીં.” મેં કહ્યું, “હું તો હમણા ફરવા જતો હતો. તારાં ચીત્ર જોવાને હું ઘણો આતુર છું.”

તેણે એક સારા મોહલામાં રમઝ રાખ્યા હતા જ્યાં અમો જઈ લાગ્યા. મારે મીત્ર કલીફર્ડ જરા શોખીન છે માટે ઓરડો મજનનો સણગારીને સગવડવાળો તેણે બનાવ્યો હતો. તે પોતાના બે ત્રણ પોર્ટ્રુલ્યા લઈ આવ્યો અને હું તેમાં ચીતારેલાં પીકચરો જોવા લાગ્યો. અને જેતાં જેમ મને ઘણી મજા લાગી તેમ મેં એ પણ જોયું કે તેના હુનરમાં ઘણો સારો અને મોટો સુધારો થયો હતો.

એક ચીત્ર જેતાં મારા ચહેરા ઉપર જબરો મોટો ફેરફાર થયો હશે એમ મને લાગ્યું. કલીફર્ડ મારી પીથ પાછળ મારી પુરસીની પછવાડે ઉભો રહી જુદાં જુદાં ચીત્રોની સમજ મને આપતો હતો. માટે મારા ચહેરા પર થયેલા ફેરફાર તે જોઈ શક્યો નહીં. તે ચીત્ર એક સ્ત્રીનું હતું અને તેની નીચે કલીફર્ડે લખેલું હતું કે:

“પેરીસના નાટ્યરંગમંડપમાં પ્રાથના કરતી રૂપસુંદરી.”

તે 'રૂપસુદરી'ના ચહેરા કોણનો ? બેશક, કોઈનોજ નહીં, પણ મારાં જીવનમાં ધીકકારની લાગણી પેદા કરનારી મીસ બેકનો.

એક ઘડીભર તો મારાથી કશું બોલાયુંજ નહીં. ગોયા હું તો અવાચક થઈ ગયો. 'કલીફર્ડ' મારા ખંભા ઉપરથી વાંકા વળી તે ચીત્ર પર આંગળી મુકીને બોલ્યો:

“બોલ, બેરાદર ડોન, બોલ; આએ છોકરી અતીશય ખુશ-સુરત નથી ? આહ ! કેવી મજાની છે !”

“કોઈ જીવતી જાગતી છોકરીની આએ તસ્વીર છે કે ? કે-કે ફક્ત કલમપણાથી તેં ઉભી કરીધી?” મેં પુછ્યું.

“અરે નહીં-કલપના શાંતી ? મેં એ છોકરીને જોયલી. પણ તેણી જે મનમોહન ખુશસુરતી ધરાવતી હતી તેના અરધા ભાગની ખુબી પણ હું આ ચીત્રમાં ઉતારી શક્યો નથી. એક બન્નેક એંડ-વાઇટ સ્કેચમાં રંગ અને નાજોઅદાનો ખ્યાલ કેમ દ્રાખલ થઈ શકે ? આ છોકરી સાથે મને કોઈથી વાર મુલાકાત થશે તો જરૂરજ હું તેણીની સાથે પરણવાની માંગણી કરીશ.”

ગરીબ બાપડો કલીફર્ડ ! આએ છોકરીએ કેવો અઝીમ ગુનાહ કર્યો છે તેની એ બીચારાને શું ખબર હોય ? કેવી અપરાધી સ્ત્રી ઉપર તે પોતે મોહી પડ્યો છે એ શું જાણે ? બેખબરીમાં પણ આનંદ હોય છે.

“તેં એ છોકરીને નોટરડેમમાં કેમ જોયલી ? ક્યારે જોયલી ?” મેં આતુરતાથી સવાલ કર્યો.

“કેમ કાકા ? તમેથી મોઢી પડ્યા કે ! પેરીસ ખાને જઈને એ છોકરીની શોધ ચલાવવાનો તારો ધરાદો છે કે ?” કલીફર્ડે હસીને રમુજમાં કહ્યું. “પણ તું પેરીસ જઈને શોધ ચલાવશે તારી સધળી મેહનત ફેકટમાં જશે. અકવાડ્યાંઓ સુધી મેં સધળે ઠેકાણે બટકી બટકીને એ છોકરીને શોધી કહાડવાની કોશિશ કીધી હતી પણ તે સધળી કોશિશ ફેકટ ગઈ.”

“દેવળમાં પ્રાર્થના કરવાને તે આવતી હતી અને ત્યાં મેં દુરથી, તેણીને ખબરથી નહીં પડે એવી રીતે તેણીની આંખે તસ્વીર ચીતારી લીધી હતી. તેણીની સાથે એક જોગણ હતી અને તે છોકરીની બહુજ સંભાળ તે જોગણ લેતી હતી. આવી દેખરેખ છતાં આંખે છોકરીનો એક આશક હતો અને તે આશક સાથે તેણી જ્યાર ત્યાર વાતચીત કરતી હતી.”

“એક આશક ? એક લવર ? તે કેવો હતો ?” મેં પુછ્યું.

કલીફર્ડે હસી પડ્યો.

“એ છોકરીની સધળી વાત જાણવાને તું કેવો આતુર બન્યો છે ?” કલીફર્ડે બોલ્યો. “તે આશક કેવો હતો તે હું વરણવી શકતો નથી પણ હું ધારૂં છું કે તેને હું પાછો જોવું તો ઓળખું ખરો. પણ એ છોકરી તારા હાથમાં આવે એવું તો ધારનોજ ના. પહેલાં તો એ કેટલે તેણી ગુમ થઈ ગઈ છે, મેં ઘણીથી શોધી પણ મળી નહીં, નોટરડમમાં પણ એ પાછી આવી નહીં. બીજાં તો એ કે પેલા આશક સાથે તેણી અત્યાર અગાઉ પરણી હશે એમ હું ધારૂં છું.”

“એ છોકરીને તેં દેવળમાં છેલ્લી ક્યારે જોયલી ? તેને કેટલો વખત થયો હશે વાં ?”

“આશરે એ મહીના થયા હશે,” કક્કીકૂડે વીચાર કરીને કહ્યું અને પછી તે હસી પડીને બોલ્યા: “પણ બેરાદર, તું કાંય એટલી ચાવા ચીવી કરતો હોશે ! એ છોકરીને માટે તું એટલું બધું કાંય પુછેછ ! તુનેખી તસ્વીર જોતાં પ્યારનો તીર લાગો કે ? જો એ છોકરીનો ચહેરો જો-જાણે ઇંગ્રેજ આલાદની હોવી જોઈએ અને હ-મણાં ઇંગ્લેંડમાંજ આવેલી હોવી જોઈએ. કોણ જાણે ? કદાચ લન્ડન માંખી હોય-કદાચ આપણી નજદીકમાંખી હોય-કદાચ આજે મોહ-હલામાંખી હોય.”

“હોયખી.” હું બેધ્યાનપણે બોલ્યો.

પણ નેટલા તો કક્કીકૂડનો કોમળ બીજો મીત્ર આવી લાગ્યો “જેથી અમારી વાતચીત બંધ પડી ગઈ. અમો ત્રણ ને પછી એલાર પેલારની વાત કરવા બેઠા અને એક રીસટોરામાં જઈને જમી અ.બ્યા અને ત્યાર બાદ અમો છુટા પડ્યા.

કેવું અજબ જેવું ! આજે છોકરીના બાળમાં વધુ અને વધુ ખબર જાણવાની કુદરતે મારી સરજત સરજી હતી એમ મને બસા-રત થવા લાગી. આજે વળી નવી ખબર હતી અને તે ખબરથી વળી મારા મનમાં નવા વીચારો ઉભા થવા પામ્યા.

કુદરતે કોણ જાણે શું બાજી રચી હશે ! હું કેમ જાણી શકું કે વીધાતાએ અમોને શા માટે એકમેકના માર્ગમાં મુક્યાં હશે અને શા માટે હું તેણીના બાળમાં આટલી કાળજી ધરાવવાને શીખ્યો હો વશ ? મારા દીલની લાગણી શું હતી ? તે હું બરાબર પારખી શકું એવી મેં ખરાં દીલથી દુવા મુગરી.

પ્રકરણ ૯ મું.

ખરેખર આએ શું “છેલ્લીજ મુલાકાત” હતી ?

શા માટે ચુપ તું રહે છે પ્યારી ?
શા માટે બંધ છે ઝંપાન તારી !
શા માટે તારી આ હા-ઓ-ઝારી !
શા માટે છુંદગીચી તું આમ હારી ?
બરમનો પરદો મજ આગળ તું ખેલ,
ખરી વાત શું છે !-ખેલ-ચરે-ખેલ.

ખીજે દહાડે પાછો હું બહાર નીકળ્યો. મનને તો સમજાવ્યું કે થોડે ફરી હરીને પાશ્વું કરવું પણ દીલ નાદાન કોઈ જુદેજ ઠેકાણે મારાં પગલાંને દોરવતું હતું. હું સમજતો હતો કે ફક્ત ફરવા જવાનો ઠરાવ કરી મને પોતાને ઠગવાની હું કોશિશ કરતો હતો કારણ કે મીસ બલેકના ઘર તરફ હું જાણી જોઈને ધસ-ડાતો હતો.

રસ્તામાં આમ તો મેં થોડાંક કુલ ખરીદ્યાં-કાંચ ખરીદ્યા ? મનને તો એમ સમજાવ્યું કે કુલનો શોખ થયો તેથી લીધા, પણ દીલ તો એમ કહેતું હતું કે મીસ બલેકને આપવાં તે લીધાં હતાં.

મીસ બલેકને ઘરે જમ પુગતાં તે ઘરની ઘરડી ધરવાળી જણીનું નામ મીસીસ મુર હતું તેણીએ ‘મારણું ઉધાડયું’ અને તેણીએ મને આવકાર દીધો. મને તે હવે ઓળખવા લાગી હતી.

મેં પુછ્યું. “મીસ બલેક ઘરમાં છે કે !”

“હાજી, છે. તમે આવ્યા તેથી હું ઘણીજ ખુશી થઇ. કોમળી આવીને એ છેકરીની મુલાકાત લે એવું હું ઇચ્છતી હતી. કોમળા લખેલાં કાગળયાં ઉકલાવવા પર તે આખો દહાડો રોકાઇ રહે છે અને બહુજ સખન મહેનત કરે છે, ખીચારી નખાતી જાય છે.”

“નખાતી જાય છે ?”

“હા—લેવાઇને દાંડી જેવી બની ગઇ છે, તમે અંદર આવોત” તેણીના કદરૂપા અગવડભર્યા સીટીંગ રૂમમાં હું દાખલ થયો અને એક વાંકી ટીકી અને અગવડભરી ખુરસી પર હું બેઠો.

મીસ બલેકને તેડવાને ત્યાં હું આવ્યો હતો એવી ખબર આપવાને મીસીસ મુર ગઇ અને થોડીક પળમાં મીસ બલેક આવી પુગી. તેણીના ચહેરા પર કેટલો ફેરફાર થઇ ગયો હતો, તે ફેરફાર જોઇને મને ઘણોજ ગમ ઉપજ્યો અને મને તેણીની બેહદ દયા લાગી. તેણી પહેલાંથીજ શીકી તો હતીજ પણ હમણાં તે શીકાશ વધુ વધ્યો હતો અને તેણી અતીશય નખાઇ ગઇ હતી. તેણીની કાળી કાજળ જેવી આંખોની આસપાસ એક કાળું કુંદાળું ફરી વળ્યું હતું અને તેણી તદ્દનજ નાસીપાસ નીરાશ થઇ ગઇ હોય તેવી જણાતી હતી.

તેણીને બેદ શું હશે ? હું કાંઈ તવંગર તો હતોજ નહીં પણ તેમ છોકજ મુકલેસ મોહતાજ પણ હતો નહીં, બેંકમાં મારી જે

નાની નાણાની રકમ હતી તે સઘળી પૈએપૈ આપી હતું, જે કાઠ મને એ છોકરીના બેઠ બરમની સઘળી વાત કહી દેતો. આવી દીલ રૂઆ સનમ આવી રીતે એકલી એતુલી રહે, આવી રીતે ગમ અને દીલગીરીમાં દીવસ ગુમરી પોતાના તન બદનને બાળી જળીને ગાળી નાંખે, પોતાની મધુરી ખુબસુરતી ફેકતમાં બરબાદ કરે. પોતાની ઉછળતી જવાનીને આ પ્રમાણે તારાજ થવા દે, પોતાની જીંદગીને કંગાળ બનવા દે અને પોતાના જીવને બેચેન બનાવી સદાકાળ હાય અને ઝારી કરતી રહે-એ શું કાઠથી જોઇ શકાય કે !

પણ હું શું કરું ? ખરો બેઠ બરમ કહેજ નહીં તો પછી ઉપાય તે કેમ થઇ શકે ? દરદ જણાય નહીં તો દવાઇ શું અપાય ?

પણ વળી એમખી કાંય નહીં હોય કે તેણીએ ગુનાહ કીધો હશે તે ગુનાહ પછી પરતાવાનો ઝખુન દંખ તેણીને માટે ઝેરીસો થઇ પડ્યો હશે ? ગમે તે હોય; તો પણ બેશક મારે દયા ખાવી જોઇએ અને દીલસોજ બનવું જોઇએ એવું મને લાગ્યું.

તેણીએ પોતાનો હાથ શેકહેંડ કરવાને સાર લાંબો કર્યો નહીં પણ આ વેળા મેંજ તેણીનો હાથ મારા હાથમાં પહેલીજ વાર લીધો અને માયાથી પુંછયું; “તમારી તખીયત ઠીક નથી ?”

“તેવું કાંઇ નથી. કદાચ હું ખીમાર હોવું તેવી દેખાતી હોઇશ પણ મારી તખીયત બગડી નથી. તોપણ જે જાતની જીંદગી હું ભોગવું છું તેનાથી તખીયત ઉપર અસર થવા વના રેહશે નહીં એમ હું જાણું છું.”

મેં તેણીને કહ્યું; “તમે બહાર ફરવા હરવા જાઓ. ફરશો ફરવા જશો તો તાજી હવાથી તબીયત સારી રહેશે. વળી જરા રતી ગમત બી મેળવો. તમારા મન ઉપર જે જાતનો ગંભીર બોજો પડેલો છે તે જોતાં તો તમારે અવારનવાર ગમત મેળવવા જવું જોઈએ કે તેથી તમે આગલી પાછલી થોડો વખત ભુલી જાઓ.”

“પણ જે જાતનો બોજો મારા મગજપર પડેલો છે તે બોજ સાથે ગમત મેળવવાનું કદીબી બની શકે નહીં. પણ મારે માટે તમે દલગીર કાંય થાવો છો? તમેને દલગીર થવાનું શું કારણ છે? તમેને કે કોઈ બીજાને મારી શી દરકાર હોય? તમે એવું ધારવા છાઓ કે તમે ઉદારતાથી વરતવા માંગો છો. કદાચ તમે દર રાતે તમારાં જીગરને કેહતા હશો અને તમે તમારાં જીગરને સંધ્યારો આપતા હશો કે “ભુખમરાથી ત્રાસદાયક મોતે મરતાં મેં અને કામકાજ આપી ને બચાવ્યા છે અને એના પાપી હાથોને મારું કામ બજાવવાને રોકી રાખ્યા છે.” પણ તમે માટે દલગીર થાવો છો તે જોઈને—”

તેણી બોલતી એકદમ અટકી ગઈ. તેણી જીરુસાથી અને લાગણી ભેર બોલતી હતી જે વેળા તેણીની આંખ ચળકતી હતી અને તેણીનાં ગાલ ઉપર રતાશ ચડી આવ્યો હતો. પણ ઘડી ભરમાં પાછો ફેરફાર થયો અને તે રતાશ ઉડી ગયો અને અગાઉના કરતાં પણ તેણી વધુ શીકી થઈ ગઈ. તેણીની આંખ આંસુઓથી ભરાઈ ગઈ અને તેણીનું આખું તનબદન ધ્રુજવા લાગ્યું.

પણ શાંત પડીને તે બોલી; “માફ કરજો, મને માફ કરજો.” મારું હાથ લઈ તે ઉપર પોતાના હોઠ લગાડીને તેણીએ કહ્યું: “આવી

રીતે તમેને કહી સંભળાવી મેં ખોટું કર્યું છે. હું જેકદર એમરવત છું. પણ જે મારી ઉપર પડે છે તે હું ખમી શકુ તેથી વધારે છે. કોઈ વાર તો મને એવું લાગે છે કે હું લગભગ દીવાની થઈ ગઈ છું. તકદીરે મને આજે કાઠી છે અને તેથી હું એવી ઝનુની બનું છું કે કોઈને કાંઈ સખત કહીને મારા જીગરને રાહત આપું. માફ કરજો-મારે આવું બોલવું નહીં હતું.”

“કાંઈ નહીં, મને નમારા બોલવાનો ગુસ્સો નથી.” મને અતીશય લાગી આવ્યું અને બોલ્યો, અને વળી મને એમખી લાગ્યું કે તેણી ખરૂં જોઈતી હતી. મેં કહ્યું: “તમે ખરૂં જ કહો છો. મેં તકોબરીથી મારા જીગરને તમે કહો છો તેવો સધ્યારો આપ્યો છે, જેમ મારે કરવું નહીં હતું.”

હું તેણીના અગ્રગણ ગયો; તેણીના અપરાધની વાત મારાં મનમાંથી ઘડી ભર ભુલાઈ ગઈ. હું મારી સાંમે એક બેઠક ખુશ્નુરત પણ અસુખી સ્ત્રીને જોતો હતો એવુંજ મને યાદ રહ્યું. મેં તેણીના બને હાથ મારા હાથમાં પકડ્યા. ઘડીભર અમોએ બન્નેએ એક બીજાની આંખ તરફ ટીકીને જોયું. મેં તેણીના હાથ વધુ જોશથી દાખ્યા. હું, મારી મરજીથી નહીં પણ કુદરતના ફરમાનથી તેણીની લગોલગ ગયો; પણ ઘડી ભરમાં તે સ્ત્રીના અપરાધની યાદ એક સાંખુત સખત ફટકા મીશાલ મારાં મગજમાં તાજ થઈ અને મેં તેણીના હાથ છોડી દીધા.

ઘડીભર અમો બન્ને ચુપ રહ્યાં, તે પછી હુંજ ચુપકીદી તો ડીને બોલ્યો; “મારી સખતાઈ અને તકોબરી માટે તમે મને માફ કરશો કે ?”

“હા ખરાં જાગરથી.”

પેલાં કુલ મેં તેણીને આખ્યાં અને કહ્યું: “આએ મેં ખરીદ્યાં છે. કદાચ તમારે માટે મેં ખરીદ્યાં હશે. તમે એ કુલ કયુલ રાખશો કે ?”

“હા.” તેણી બોલી પણ કુલ માટે તેણીએ મારો આભાર માન્યો નહોં.

હું હવે જવાને ઉઠ્યો, બારણા સુધી હું ગયો અને તેણીએ મને જોયા કીધો. બારણા સુધી જવા પછી હું પાછો ફર્યો અને મેં પુછ્યું.

“હવે હું જઈ કે ?”

“હા.”

“હું ધારું છું કે હવે મારે ફરીને અત્રે આવવું નહોં જોઈયે.”

“તમારે આવવું નહોં જોઈયે.”

“નક્કલ કરવાનું કામ પૂરું થતાં તે તમે મોકલી આપશો કે ?”

“હા.”

“તમારે માટે હું બીજું કામ મોકલી આપીશ.”

“હીક.”

“અને તમે અત્રેથી રવાના થાવો અથવા કોઈ બીજો ઠંકાએ જઈ રહેવો. તો તેમ કરવા અગાઉ તે વીધેની મને ખબર આપશો કે ?”

“હા.”

અમે બંને ગોપા ચાલી આપેલા સાંચા હોય તેમ બોલ્યાં.
ખુદા માલુમ તે વેળા અમોને બંનેને શું થયું ?

મેં મારો હાથ લાંબો કર્યો અને કહ્યું : “છેલ્લી સલામ.”

એક ઘડીભર તેણી થોભી અને તે પછી પોતાનો હાથ મારા
હાથમાં મુકીને બોલી “છેલ્લી સલામ.”

મેં તેણીનો હાથ મારા હાથમાં પકડી રાખ્યો અને મારો બીજો
હાથ તેણીના હાથ ઉપર મુકી મેં બહુજ ધીમા અવાજે પુછ્યું :
“કહો, તે રાતના બનેલા સઘળા બનાવની વાત મને કહો. મરનાર
તમારો ખાવંદ હતો, તે તમારી ઉપર કદાચ પ્યાર રાખતો હશે પણ
તમો તેનાથી કચવાયાં હશે. તમોને કદાચ તેની દયા આવી હશે
પણ તેની બગલગીરીને તમોએ ધીકારી કહાડી હશે. એ બધું ખરું
કે ? શુનાહ કરવા માટે તમોને ઠપકો ઘટતો નથી એવું કાંઈ મને કહી
સંભળાવો. ગમે તો બુદ્ધિ બોલો પણ મને એવો સંધારો આપો કે
તમોને આ અપરાધમાટે ઠપકો ઘટતો નથી. કાંઈથી બહાનું દેખાડો,
એવું કાંઈથી કહો કે જોયું મને તમારે માટે માનની લાગણી
પેદા થાય.”

તેણી મારી જોડાઓમાં ઉભી હતી અને તેણીનું બદન
મારા બદનપર અદેશાવનું હતું. તેણીની છાતીના ધપકારાને
ધસારો મને લાગતો હતો.

“તેમ કહી શકતી નથી—અફસોસ તેમ કહી શકતી નથી. તે રાતે જે કાંઈ અન્યું તેને માટે મને પોતાને, મને એકત્રીનેજ ઠપકો ઘટે છે. કાંઈખી બહાનું દેખાડવાનું નથી. જેમ તમે અને ધીકારતા આવ્યા છો તેમ ધીકારતાજ રહેા.”

નાસીપાસ થઇને હું હડી ગયો.

“હું તમેને ધીકારું છું. તમારે માટે મારાં જીગરમાં ધીકાર સીવાય ખીજ લાગણી છેજ નહીં. તમારા ગુનાહથી તમેને અત્રગ કરવાનું કદીખી બની શકવાનુંજ નથી.”

એક ઘડીભર હું થોભ્યો જે દરમ્યાન મને કક્ષીફડવાળી તરતીરની વાત યાદ આવી.

મેં સવાલ કર્યો: “તમે કોઈવાર ફાંસ ગયલાં કે?”

તેણી શીડી થઇ ગઇ—કોઈખી વાર મેં નહીં જોઇ હોય તેવી શીડી તેણી થઇ ગઇ અને ધુંજાળા બીલવેલા સાદદે તેણીએ કહ્યું: “હા—ગયલી,”

“અને તોટરડમના દેવલમાં તમે પ્રાર્થના કરવા જતાં હતાં કે?”

“હા.”

“તમે દેવલમાંથી જ્યારે બહાર નીકળતાં હતાં ત્યારે જે લવર તમેને મળતો હતો અને જેની સાથે તમે વાતચીત કરતાં હતાં તે કોણ હતો? જે પુરુષની સાથે તમે પરણ્યાં હતાં અને જેનું ખુન થયું હતું તે તો હતોજ નહીં. ત્યારે આ એ બીજો કોણ હતો? તે લવરને ખાતર તમેએ તમારા ખાવંતું ખુન કરેલું કે? અને તે લવર હમણા તમારી મુલાકાત અચાર નવાર કે છે કે!”

“મારે લગતી આટલી બધી ખજારો તમે કેમ મેળવી ? મારે કહેવું જોઇયે કે જે મરદ મને નોટરડમના દરવાજામાં મક્કતો હતો તે મરદ-તે મરદને-તે મરદનો-પણ નહીં; હું કહેવાની હીમત કરી શકતી નથી,”

એક બોક્ષખી બોલ્યા વનાં હું ત્યાંથી ચાલતો થયો. મારે મકાને હું કેમ જઈ પુગ્યો તે બી મને યાદ નથી. પણ ચાલતો ગયો કે ગાડીમાં બેસી ગયો તેનું જ્ઞાન મને રહ્યું નથી. એકજ ખ્યાલથી હું બેઆખરો પડ્યો કે આ સ્ત્રી જેણીએ ખુન કર્યું હતું અને ખરી વાત મારાથી જેણી છુપાવી હતી તેણીના ખ્યારમાં હું પડ્યો હતો; પાપ અને ગુનાહમાં આલુદા થયેલી સ્ત્રીને હું ચાહવા લાગ્યો હતો; ને મને હું ધીકારતો હતો તેનીજ મોહબનનો હું તલબગાર બન્યો હતો.

તેણીની મુઝાકાત કરીથી કદીથી નહીં લેવાતો મેં દરાવ કર્યો; હું તેણીને છેલ્લી સજાગ કરી આવ્યો હતો; પચુ-પચુ- માફ જગર મારી કંડી કરીને ગોયા એવું કહેતું હતું કે “આ ‘છેલ્લી સજામ’ ફકન મોહડેની છે. તું પાછો તેણીને મક્કવા જશેજ- આએ છેલ્લીજ મુઝાકાત છે એમ તું તારા મનને હજે છે-થોભ-હગાઈ જાત્રો વાર ચાલુ રહેશે નહિ.”

કોઈથી સ્ત્રીને આજ લગણુ મેં કદી બી નહીં ચાહી હોય તેવી આ સ્ત્રીને હું ચાહતો હતો એવી મારી ખાતરી થઈ અને, તેથીજ કંમાળ બન્યો-હું મને પોતાને ધીકારવા લાગ્યો.

પ્રકરણ ૧૦ મું.

“મારી માશુકનો આવો આશક !”

પરીનો આશક શયતાન કેમ હોય !
 વસંતની મોસમે ખેજાન કેમ હોય !
 બકરી સાથ વાઘનું રહેડાણ કેમ હોય !
 મંદીરમાં કાફરનું મકાન કેમ હોય !
 આવી આઐ જોડી !-કેયું અજબ !
 કેમ એ હું માનું ! ગઝલ રે ગઝલ !

એ દીવસ પછી હું મારી આશીસમાંથી મારે ઘરે જઈ પુગ્યો ત્યારે એક માણસને મારી મુઠ્ઠાકાને આવીને મારે ઘરે ખોતી થનો મેં જોયો. હું ઓરડામાં દાખલ થયો ત્યારે તે ઉભો અને મને સલામ કરીને તેણે કહ્યું, “સાહેબ હું સ્કોટલેન્ડ યાર્ડ (ડિટેક્ટીવ ખાતા)નો એક ઓફીસર છું અને મારું નામ ગ્રીનવુડ છે. મીંડડતીના થયલાં ખુનના બાબમાં કેટલાક સવાલ પુછવાને હું અત્રે આવ્યો છું. મને થોડીક પુછપરછ કરવાની તમો સાહેબ રજા આપશો ?”

“એલાશક સવાલ પુછો, હું તમોને જે જાણુનો હોવશ તે બધું કહેવશ. તે બાબતમાં તમોને કાંઈ નવી બાતમી મળી છે કે ?”

મેં તેને કહ્યું પણ દીક્ષમાં તો મેં ઠરાવ કરીજ રાખ્યો કે એ અને ઉત્તરપાલટ તપાસે તો મારે મગઝ શાંત રાખીનેજ જવાબ દેવો.

“કાંઈક સહેજ જણાયું છે સાહેબ. ખુન નંબર બાવીશવાળાં ઘરમાં થયું હતું અને જે દીવસે ખુન થયું તે દીવસે સાંજે તે ઘરનો એક બાકુત બહાર દેશાવર તરફ રવાના થયો હતો. તેના પાછું ફરવાની રાહ અમો આતુરતાથી જોતા હતા. થોડા દીવસ થયા તે પાછો ફર્યો છે અને મેં તેની મુજાકાત લીધી છે. ખુનવાળા બનાવ સાથે તેને કાંઈ વળગતું હોય એમ અમો ધારતા નથી પણ કદાચ સંબંધ હોયબી—સાવચેતીથી કામ લેવાનું છે. તેણે કહ્યું કે તે જરમની ખાતે ગયો હતો અને કશાં ઇંગ્રેજ વરતમાનપત્રો તેને મળ્યાં ન હતાં અને તેથી તે કશી ખગરથી માહીતગાર થયો હતો નહીં, આ ખુનવાળી ખગરથી તે માહીતગાર થયો હતો નહીં. મેં તેને પુછ્યું કે ‘તમો આ મકાન મંચેથી રવાના થયા તે અગાઉ કાંઈને તમોએ જોયો હતો કે? અથવા કશું તમોએ સાંભળ્યું હતું કે?’ તેણે કહ્યું કે આશરે સાડા દશ વાગે તે ઘરમાંથી બહાર નીકળ્યો હતો અને તેણે એક મરત્તે અને એક સ્ત્રીને એક બાકુતી ગાડીમાંથી ઉતરતાં અને નંબર બાવીશગા વાળાં મકાનમાં દાખલ થતાં જોયાં હતાં. હવે તમોએ તો તમારી જુબાનીમાં એવું જણાવ્યું છે કે તમોએ ફક્ત એકજ ગાયુસને જોયું હતું અને માણસ સ્ત્રી હતી કે મરત્ત તે તમો કહી શકતા નથી. તે બાકુત કહે છે કે તે સ્ત્રી બેહદ ખુનસુરત હતી. તે બાકુત વળી કહે છે કે ‘તે સ્ત્રીનો ખુનસુરત સહેરો જોવાને હું એવો તો

રોકાઈ ગયો હતો કે તેણીની સાથના મરદનો ચહેરા મેં જોયો નહીં અને તેની તરફ મેં નજર વટીક કાઢી નહીં, પણ તે સ્ત્રીનો ચેદનો મેં જોયો છે અને તેણીને હું ફરીને જોઈશ તો પીઠાણી શકીશ. તે સ્ત્રીનો પોશાક સુંદર હતો અને ઉપર એક મોટો લાંબો ઓવર કોટ તેણીએ પહેર્યો હતો. હવે સાહેબ તમો કહી શકશો કે જે માણસ જે તમોએ જોયું હતું તેનો પોશાક સુંદર હતો કે ?”

ગુનાહગાર પણ મારા જગરમાં વસવાટ કરી રહેલી સ્ત્રીને ખ્યાલવા ખાતર મેં આ વાર ફરી જુદું કહ્યું કે “હા મેં પોશાક જોયા હતા. તે પોશાક સુંદરનો હતોજ નહીં”.

“ અને તે એક સ્ત્રી હતી એમ તમો શું નથી ધારતા !”

“ નહીં. કદાચ હું ખાતરીથી તો એમ કહી શકું કે તે એક સ્ત્રી હતી નહીં.”

તે ડીટકટીવ ગુચવણમાં પડેલો જણાયો અને તે પોતાનું માથું ધવડવા લાગ્યો.

“ જો તમો એમ કહેતે કે ને માણસ એક સ્ત્રી હતી તો કદાચ મને પ-નો મેળવવાની આશા રહેતે,” ડીટકટીવ બોલ્યો; “અમોને એવોજ શક છે કે આ ખુનવાળા બનાવમાં જે માણસોના હાથ હોવા જોઈએ. સઘળી ખટપટના બાતેનમાં તમો જોશો તો એક સ્ત્રી જણાશે. એક સ્ત્રીની ખારીદત એવી હોય છે કે ખુન થયું હોય તો ત્યાં થોભીને મરણ પામેલાં માણસની લાશને છુપાવવાની તે કાશેશ કરે નહીં પણ ચીસ પાડીને ત્યાંથી નાસી જાય. જે ચીસ

તમેએ સાંભળી હતી તે માટે તમે શું ધારો છો ? તે એક સ્ત્રીની ચીશ હતી કે ?”

“તે એક તીક્ષ્ણ જખરી ચીશ હતી એટલું જ હું કહી શકું છું. વધારે કશું જી હું કહી શકતો નથી. તે ચીશ એકજ વાર સંભળાઇ-ફરી અને ફરી સંભળાઇ હતી નહીં. એક ચીશ પડી અને તે પછી તરતજ એક માણસ ગહાર નીકળીને દોડી ગયું.”

“અને તમે તેની પુઠે દોડ્યા નહીં ? અને તો એમ લાગે છે કે તે નાસતા માણસની પાછળ દોડવાનું વધારે કુદરતી ગણાતે.”

મેં એક સીગાર કીધી અને તેના છેડા શાંતપણે કાપીને તે મેં સળગાવી. મેં જોયું કે આ ડીટેક્ટીવ અને છટકામાં સપડાવવા માંગતો હતો માટે હું તદ્દનજ નચીત અને શાંત હતો એવું મારે તેને દેખાડવું જોઈએ.

“એ તો જોવો જોને ખ્યાલ આવે તે પરા, અને તેની પુઠે દોડવાનો ખ્યાલ આવ્યોજ નહીં. ચીશ પડી તેથી મેં ધારયું કે ધરમાં કાંઈ બન્યું હશે. શું બન્યું તે જોવા હું દાખલ થયો. એ કે ત્રણ પારણા વિશ્વાડવાની મેં મેશિસ કીધી અને તે પછી દાદર આગળ હું ઉભો રહ્યો અને ધરમાં કાંઈ હોય તો તેને બોલાવ્યો.”

“તમે દાદર આગળ કેવી રીતે ઉભેલા ? તમેએ મહોડું ક્યાં કરેલું અને પીઠ ક્યાં કરેલી ?”

“મેં દાદર તરફ અને ગહાર નીકળવાના આગલાં પારણા તરફ

પીઠ કાઢી હતી એવું મને કાંઈક યાદ છે.” મેં ખુલાસાવાર ધીરજથી જવાબ દીધો.

“ત્યારે કોઈ માણસ ગુપત્યુપ દાદર પરથી ઉતરીને આગસે ખાર-જોથી છટકી ગયો હોય અને તમોએ તેને જોયો નહીં હોય એ બનવા જોગ હતું ખરું કે ?”

“હા, એમ બને ખરું.”

“સાહેબ, મારે પુછવું જોઈએ કે આ બાબતમાં તમો કાંઈ વધારે જાણતા હોવો તે છુપાવવાની કોશિશ તો તમો નથી કરતા ?”

“અલબત્ત તો તેવી કોશિશ હું કરતોજ નથી.” મેં દરાવ ભરેલી રીતે ડાળા કકડાવીને કહ્યું. “પણ હવે હું મારાં ખરાં જીગરથી ઇચ્છું છું કે મેં આ બાબતમાં કશો પણ ભાગ લીધો હોતોજ નહીં, તે બનાવ બન્યો ત્યારથી નાહક મને સતાવવામાં આવે છે.”

“પણ તમોએ તો તે વેળા તમારી ફરજ બજાવી હતી. એ બનાવ અમારે માટે બેદબર્યો છે. પણ એ બેદબર્યો કરવાનો મેં પકકો દરાવ રાખ્યો છે. હું ઇચ્છુ છું કે તે માર્યા ગયલા માણસની ખેડેલનો પ-નો મળી શકે. કદાચ તેણી આ બાબતમાં કાંઈક બાતમી આપી શકશે. મરનારનો કોઈથી સગો સ્નેહી મળતોજ નથી. જે સ્ત્રીએ મરનાર સાથે લગન કરવાની કમ્યુઝાત આપી હતી, અને પાછળથી તે કમ્યુઝાત તોડી હતી તેના સીવાય કોઈથી માણસ અદાર આવ્યું નથી. મરનારે દશ વરસ આ મકાનમાં એકાંતમાં ગુજર્યા હતાં અને તેથી ધારી શકાય છે કે તેના કોઈ મીત્ર હતા નહીં તેમ જ કોઈ દુશ્મન પણ હોઈ શકે નહીં.

ત્યારે ખુન કરનારની ધારણા શું હોય તેની સમજ પડતી નથી. મરનારના મરણથી કાંઈખી માણખને લાભ થતો હોય તો તે મરનારની બહેન છે. પણ તે તો ગુમ થઈ ગઈ છે.”

“કદાચ તમોને એવો ખ્યાલ આવતો હશે કે મરનારની બહેને ખુન કર્યું હશે.” મેં ઇશારો કર્યો.

“તહીં સાહેબ, એવો ખ્યાલ અમોને નથી આવતો. વળી દેખાઈતી રીતે તો તેણીના બાપનું ખુન થયું છે એવી ખબરથી તેણી ખાતરીગાર થયતી હોય એમ લાગતું નથી. સેલીસીટરોને કશીખી ખાતરી ગળા નથી. હવે હું તમોને જાણો વાર ખોટી કરવા માંગતો નથી. હું દક્ષગીર છું કે તમો અમોને મદદ કરી શકતા નથી પણ મારી ખાતરી છે કે તવું જીવુ કાંઈખી ખનશે અને બેદ ખુદ્દશો થશે. કહેવન છે કે ખુન છુપું રહેતું નથી. મારો પોતાનો અનુભવ એવો છે કે મોટે ભાગના ખુનનો પટો અને ખાતરી મળે છે અને ખુની ઓ પોતાને ફેર પુગે છે.”

તે મને સજાગ કરીને રવાના થયો અને હું બનેલા બનાવ પર ચીચાર કરતો એડો. ડીટેક્ટીવના હેતુના બોલ મારા કાનમાં રમી રહ્યા. મોટે ભાગે ખુનીઓ પોતાને ફેર પુગે છે એવું સાંભળવાથી મારો જીવ ધસોજ એવેન બન્યો કારણ કે ને સ્ત્રીએ ખુન કર્યું હતું અને નેણીને બેહદ પ્યારથી હું ચાહતો હતો તેણીને કશી અસવજ પુગશે એવું ધારીને મને ધણું દુખ ઉપજ્યુ.

પણ તેટલાં તો મારા મનમાં એક નવોજ ચીચાર ઉભો થયો— તે ચીચાર પડેલીજ વાર ઉભો થયો. એ શું બનાવ જોગ તહીં હતું

કે મીમ બેસેકતા હાથમાં છરી હતી છતાં તેણીએ ખુન પાડી ક્યું હોય ! એમી બનવા જોગ હતું કે આ ઊકરીનો આશક આ ઊકરીને લગન થવાની વાતથી માહિતગાર થયો હશે અને પરણેલું જોડું પાછું ફરે ત્યાં સુધી તેમની રાહ જોતો ઝોરડામાં છુપાઇ બેઠો હશે. અને જ્યારે તેઓ આવી પુગ્યાં ત્યારે તે આશકે ખુન ક્યું હશે. તે ખુન થતું જોઇને તે ઊકરીએ ચીશ પાડી હશે અને છરી જખમ મધેથ ખેંચી લઇ ગભરાઇને નાસી ગઇ હશે. મીસ બેસેકે કદીખી ખુન કરવા માટેનો ક્ષત્રકાર મારી આગળ કર્યો હતો નહીં પણ તેમ વળ ખુન કરવાનો એકરાર પણ તેણીએ કર્યો હતો નહીં.

ડીટેક્ટીવ જે કાંઇ મને કહી ગયો તે વીશે વીચાર કરતો અને તેની સાથે થયેલી સઘળી વાતચીત પાછી યાદ કરતે હું બેઠો. ડીટેક્ટીવે કહેલા એક ઇશ રાખી મને ભારે ધાસ્તી ઉપજવ લાગી. તેણે કહ્યું હતું કે નંગર બાવીસવાળાં ધરના બાકુતે તે ધરમાં દાખલ થતી સફેદ પોશાકવાળી ઊકરીને જોઇ હતી અને તે ઊકરીને તે જો પાછી જોશે તો જરૂર ઓળખશે. મીસ બેસેકનો સુંદર ચહેરો એક વાર જે માણસ જોય તે કેમ ભુલે ? રખેને આ બાકુત તેણીને કેડે જોય—રખેને તેણીની ઉપર કાંઇ સીતમ ગુજરે ! મેં દુવા ગુજરી, ખરાં જીગરથી, સાચ્યાં ચકીનથી દુવા ગુજરી કે તે બાકુત મીસ બેસેકને ફરીને કદી જોવા પામેજ નહીં. પણ કુદરતની ગણત્રી અને રચના કાંઇ જુદીજ હતી—મારા જેવો એક નાચીઝ માણસ કુદરતની રચાયેલી આજી કેમ રમી શકે ?—કેમ સગજી શકે ?

મને વીચાર ઉપજ્યો અને તેથી મેં આશા ખાંધી કે આ ખુન મીસ બેંકે પોતે નહીં પણ તેણીના કાંઈ આશકે કરેલું સામેત થશે. મેં હવે ખાતરીથી માનવા માંડ્યું કે મીસ બેંકે તદનજ નીર્દોષ છે અને તેથી મારી ખાતરી થતાંજ મારાં જીગરમાં એક નવી ખુશાલી અને નવી આશાનો જ્વેશ ચઢી આવ્યો. મેં મારાં જીગરને વધુવાર છેતરવાની કોશિશ કરી નહીં. હું મીસ બેંકે પર મોહી પડ્યો હતો પણ મને પોતાને અને મારાં જીગરને એવુંજ સમજાવીને ઠગવા માંગતો હતો કે હું કાંઈ તેણીને ચાહતો નથી પણ 'ધીકાર' છું, પણ હવે-આએ નવી આશા ઉત્પન્ન થવાથી-આએ નવી અટકળ બાંધવાથી મેં મારાં જીગર આગળ એકરાર કરીયો કે મીસ બેંકેને હું ચાહું છું અને તેણીને મારી બણીઆણી બનાવવાને હું આતુર છું.

તે પછી મને ખ્યાલ આવ્યો કે હું તો તેણીને ચાહું છું પણ તેણી મને ચાહશે કે? તેણી મારી દરકાર કરશે કે? જો આશકે તેણીના ખાવંદ ક્યું હશે તેની સાથે લગન કરવાને તેણી કદીખી કમુલ કરશેજ નહીં. તે ગરીબ બાપડા માણસની છાતીમાં છરી પેડી તેજ ધડીથી તે છોકરીના હૃદયમાં ગાહેથી તે આશક માટેના પ્યારની લાગણી નાખુદ થયેલી હોવીજ જોઈએ. પણ તેમ વળી એમખી વીચારવાનું છે કે એક માણસ માટેનો પ્યાર નાખુદ થયો તેથી કાંઈ ખીજાં માણસ તરફની પ્યારની લાગણી પેદા થવી જોઈએ. પણ—પણ—પણ !

શું વીચાર કરવો તે મને સૂઝ્યું નહીં. મને તો એમનું લાગ્યું કે મને એ ચાહતાં શીખશે અને મારી માંગણી

કપ્પુલ નાખશે. જો મને એ ચાહશે તો મારી આગળ પોતાના સઘળા ભરમની વાત કહી દેશે અને ને ઉપરથી હું એ ઊકરીને માન આપતાં શીખીશ-એની પુખ્ત કરીશ.

મારા અનેથી જોજના બોલ મને યાદ આવ્યા. મારા ઘરમાં જુત બમનો હતો એવું જ્યારે મેં તેને કહ્યું હતું ત્યારે તેણે રમુજમાં જશ્યાવ્યું હતું કે જે સ્ત્રીને હું બેહદ પ્યારથી ચાહતો હતો તેનો ચહેરો મારી આંખ આગળ રમતો હતો. ખરેખર હવેજ મારી ખાતરી થઈ કે જે ઘડીએ મેં તે ઊકરીને લોહીઆર છરી સાથે જોઈ તે ઘડીથી મારાં હાડાંમાં તેણીને માટેની પ્યારની લાગણી પેદા થયેલી હોયી જોઇએ અને તે જાણુવા છતાં હું મને પોતાને હાગવાની કોશિશ કરતો રહેલો હોવો જોઇએ.

મારા વીચારમાં ખલલ પડી કારણ કે મારો મીત્ર કલીફર્ડ આવી લાગ્યો. તે દોડતો ધામતો આવ્યો અને ખુશાલીથી બોલ્યો. “દોસ્ત રત્નુઆરટ મને મુઆરક્યાદી આપ. કેટલાક સ્કેચ તમયાર કરવાનું સરકારી કામ મને મલ્યું છે અને હું કાલે બહાર ગામ ઉપડી જનાર છું. પૈસા કમાઇ આવશ તો સુખસમવડમાં રહેવશ.”

“અલખતાં હું તુને મુઆરક્યાદી આપુ છું બેરાદર, મારી મુજા કાતે તુ આવ્યો તેથી ઉપકાર થયો.”

પોતાના હાથ માહેજા પોર્ટફુલ્યા મધેથી કલીફર્ડે તસ્વીર કઢાડી.

“લે, આએ તસ્વીર તુને મમી છે માટે તુને હું બેટ આપુ છું.” મીસ જોએકની તસ્વીર મને આપતાં તે બોલ્યો. “રાખી મુકજે; તારી

પાસે રાખી મુકજે. આવા મધુર મનમોહન ચહેરા કાંઈ દરેરાજ જોવામાં આવતા નથી. હો મારા તરફની ભેટ છે.”

આએ ભેટ ભેતાં મને કેવી ખુશાલી ઉપજી તે હું વરણવી શકતો નથી. મેં તે કપ્પુર રાખી અને મારું ઘણું મન થયું કે તે તરવીર ઉપર ખોસો ભેવું પણ કલીફર્ડની હાજરીને સમજે હું તેમ કરતાં અટક્યો.

મેં વાઇન કહાડ્યો અને અમો અને ગલાસ ભરીને પીવાની તૈયારીમાં હતા તેટલાં મારા ઓરડાનું બારણું ઠોકાયું. મેં કહ્યું. “જોની કલીફર્ડ, વળી એ કોણ છે!”

કલીફર્ડે બારણું ઉઘાડ્યું. દમ દારી કરીને મારી પાસેથી નાણા કહાડાવવાની કોશિશ કરતો જે માણસ એકવાર આવ્યો હતો તે માણસ સ્ટર પટ્ટર હાલતમાં ઓરડામાં દાખલ થયો અને કલીફર્ડને જોઈને બોલ્યો.

“તમો કોણ છે! હું તો મીઠા ડોનને મળવા આવ્યો છું.”

“હું અહીં છું. મને કાંઈ કહેવું છે!” મેં જવાબ દીધો.

“કાંઈ નહીં. હું બીજી વાર આવશ, મારે તમોને એકલાનેજ મળવું છે અને ખાનગી વાત કરવી છે,” એટલું બોલી ને તે માણસ પાછો લપેરા ખાતો ચાલતો થયો.

કલીફર્ડે બારણું બંધ કરીને મારી આગળ આવીને બોલ્યો: “આએ માણસને તું ઓળખેછ કે?”

“હા. હીચકારો કુમારો છે એટલું જાણું.”

“પણ એનું નામ કામ તુંને ખગર છે કે ?”

“નહીં.”

“આએ જે તસ્વીર મેં તુંને હગણા બેટ આપી તે તસ્વીર વાળી છોકરી સાથે નોટરડમના દરવાજામાં એક આશકને વાત કરતાં મેં જોયો હતો એવું મેં તુંને આગાઉ કહ્યું છે તે આએ માણસ.”

“હું !” હું ચમકીને બોલ્યો; “ખરેખર ?”

“હા. મેં એને ખરાબર પીછાડ્યો. હવે મને યાદ આવે છે કે એનો ચહેરો પણ મેં ચીતારી લીધો હતો. સગર કર-મારી નોટ બુકમાંજ તે ચીત્ર ચીતારેલું છે એમ ધાર્ડ છું, જરા થોભ. હું તે શોધી કહાડું.” એમ કહીને કલીફર્ડે પોતના હાથ માહેલા પોર્ટફોલના ગધેથી તરફવાર રોકેલ બહાર કહાડ્યા અને ફેટલોક વખત શોધ કરવા પછી એક ચીત્ર કહાડીને તેણે મારા હાથમાં આપ્યું.

મેં તે ચીત્ર જોયું અને મારી ખાતરી થઈ કે જે માણસ હગણા ધડીબર આવી ગયો હતો તેનુંજ તે ચીત્ર હતું. મને યાદ આવી કે મીસ બ્લેકના ઘરમાં દાખલ થતાં મેં તેને એક વાર જોયો હતો. કદાચ તે હવે મીસ બ્લેકની અનેક વાર મુલાકાત લેતો હશે અને તેઓ વચ્ચે-ખુદા માણસ કોઈ પ્રકારનો સંબંધ હશે.

“એ તસ્વીરખી હું રાખું ?” મેં પુછ્યું.

“લેની-રાખની. મારે મન એ નકામી છે. પણ બેરાદર આ એ છોકરીની યાગતમાં તુંને ઘણી ઉલટ ઉપજેછ તેનું કારણ શું ?

કાંઈ ખાટી મીઠી મતજામ ચાપછ કે। વાઈ જો, હું તુંને એક વાત કહી દેવુંછ. આએ છોકરીને શોધી કહાડજો ને એની સાથે પરણજો અને એની સાથે તું પરણ્યો એવી ખુશ ખબર મને પુગાડજો.”

અમે અને તે પછી દારૂ પીના તરેહવાર વાત કરતા ખેડા અને ત્યાર બાદ કલ્લીફડ રવાના થયો.

પ્રકરણ ૧૧ મું.

“મને તારાજ કરનાર ઉપર હું શું વેર નહીં લેવશ ?”

દુન્યાથી જેણે ઉખેડી દીધી,
જીંદગી મુજ જેણે તારાજ કીધી,
વેર ને પર શું લેવશ હું નહીં,
ગતું તેનું શું રેહસશ હું નહીં,
જીંદગી બર તેની જેરી બનશ,
તેને કાજ નાગણ હું ઝેરી બનશ,

મીસ બલેકની તરનીર મેં હાથમાં લીધી અને તે જીવ વનાનાં પીકચર ઉપર મારા હેતથી હોટ મેં દાખ્યા. ટેબલ ઉપર ને પીકચર મેં મુક્યું અને આવી માહતામ જેવી છોકરીનો આશક આવો કંગાળ બદમાશ હતો તેનો વીચાર આવનાં મને ખેદ ઉપજ્યો અને હું કમકમ્યો.

આ વેળા આરણ્ય ઠોકાયું અને મેં ધાર્યું કે પેલો બદમાશ પાછો આવી પુગ્યો હશે. પણ નહીં—મેં આરણ્ય ઉંઘાડ્યું ત્યારે તો એક સ્ત્રીને મેં બહાર ઉભેલી જોઈ. તે ઓરડામાં દાખલ થઈ અને આવી રીતે રાતને વખતે એક સ્ત્રીને આવેલી જોઈ હું અચ્ચક થયો.

તેણીએ પોતાના મોઢાં ઉપર ખુરખો નાંખ્યો હતો જે તેણીએ ઉંચકી નાંખ્યો અને પોતાનો ચહેરો ખુલ્લો કરીને તેણીએ પુછ્યું.

“તમે મને ઓળખો છો કે?”

મેં તે ચહેરો જોયો અને ઓળખ્યો. મેં કહ્યું:-

“હા, હું તમોને ઓળખું છું. તમારું નામ મીસ મીડ છે. મરનાર મીડ ડાહીની લાશ ઉપર કોરોનરની જુરીએ તપાસ ચલાવી હતી ત્યારે તમે તમરી રાજપુત્રીથી દાગર થઈને જુગાની આપી ગયાં હતાં તે મને યાદ છે. તે જનાવને ધણી દીવસ થયા નથી.”

“તે જનાવ એવો હતો કે તે બન્યાને વરસો વહી ગય તોખી તે જુલાઈ નહીં.” તે સ્ત્રી બોલી.

તેણી ખુબસુરત ચહેરાની જવાન સ્ત્રી હતી અને તેણીના ચહેરા ઉપર શાંતીનો છાપ હતો, તેણીએ સાદો સસતો પોશાક પહેરેલો હતો અને કશી પણ દીપણ ટાપણ હતી નહીં.

તેણી એક ખુરસીપર બેઠી અને પછી બોલી.

“એસો સાહેબ. એસો.”

હું પણ તેણીની સામે બેઠાં. તેણી શું કામ આવી હશે તે હું સમજી શક્યો નહીં. પણ આગલોજ ખ્યાલ પાછો મારા મનમાં ઉભો થયો. કુદરતની ગેમી શક્તીએ મને આએ ખુનવાળા બનાવનાં સંબંધમાં અને તે બનાવ સાથે લાગતું વળગતું ધરાવનારાઓના સંબંધમાં વધુ અને વધુ સડોવવા માંડ્યો હતો એમ મને પરગઠ માલમ પડવા લાગ્યું. એકેક પછી એવા બનાવો બનતા હતા કે જેથી મારી મરજી નહીં હતો તોયી મને આએ કમળખત કમન-સીખ મામલામાં ભાગ લેવાની ફરજ પડતી.

થોડો વાર થોભવા પડી તે સ્ત્રીએ મને પુછ્યું,

“હું અત્રે શા માટે આવી ? તમે શું ધારો છો ?”

“હું કેમ જાણું ? ને હું કેમ ધારી શકું ! જુરી આગળ તમે જુખાની આપવા આવ્યાં તે અગાઉ મેં તમોને કદીયી જોયલાં નહીં અને તે પછી પણ મેં તમોને જોયલાં નહીં. જાને પીછ વાર તમોને હું જોઉં છું અને તેથી તમારી મતલબ હું અટકળી શકતો નથી.”

“મને એમજ લાગ્યું કે મારે તમારી મુલાકાત લેવી જોઈએ અને ચોક્કસ બાબતપર તમારી સાથે મારે વાત કરવી જોઈએ. ખુદ માલુમ મને શા માટે એવું લાગ્યું હશે. મરદયે સફર કરતાં એક ભાગેલાં પારકસ જેવી મારી હાલત છે, તેવું ભાંગેલાં સુકાનવાલું પારકસ પાણીના રોહ ઉપર જ્યાં ત્યાં ધસડાઈ જાય છે, તેજ મુજબ હું પણ મારી ધારેલી ધારણાવના કુદરતી દોરવણીને

આધીન થઈને અહીં આવી હોવશ. મી૦ ડડલીના ખુનીનો પનો હજી ગઈયો નથી એ વાત ખરી કે !”

“હા, હજી મર્યો નથી અને હવે પછી પનો મળે એમ મને લાગતુંથી નથી.” મેં કહ્યું.

“તમેને એમ લાગતું નથી પણ મને તો લાગે છે કે પનો ગળવાનોજ. મેં જે મરદને એક વાર આહર્યો હતો તે મરણ પામ્યો છે. મારો પ્યાર જોશબેર અને ભરપુર હતો નહીં પણ થોડો ઘણોથી પ્યાર મારો પ્યાર તેની તરફ હતોજ. જ્યારે મેં તેને થોડો ઘણોથી આહર્યો હતો અને તે મને અનીશય આહનો હતો ત્યારે તો તે ગાજર, જોરેજંદ જવન્યો હતો અને તન બદનમાં ભરેલો માટેલો હતો. તેને હું છોડી ગઈ અને તેનાથી હું છુટી પડી તે પરીના દશ વરસ દરમ્યાન તે એકલો એકાંત રહ્યો, જુરી ગયો, ગમખ્યાર બન્યો અને તેને પરીણામ હાડપિંજરનો અને કઢરો અવતાર ધારણ કર્યો. તેનાથી મને છુટી કરનારો માણસ પાપી ગદમાશ છે. તેણે મને એક ખરા લાયક આશકથી છુટી કરીધી, લગન કરવાની કમ્યુક્તાત આપી, મારા નખોદ વાહ્યું અને તે પછી મને તેણે તજ દીધી. તેની રીને મને તજ દેનાર અને સંસાર સુખથી તથા દુઃખતદાર મંડોળથી મને ઉપેડી નાંખનાર માણસને હું છટકવા દેવાની નથી. મારા હાથમાં તે આવશે ત્યારે હું તેને કચડી નાખશ. જેઓ રાહ જોતાં થોભે છે તેમને બદલો મળે છે. હું થેલી છું. વરસો સુધી થેલી છું, અને હવે મને તે ધીરજનું ફળ મળશેજ. એ માણસે મને આહવાની દેખાવ કર્યો હતો. લગન કરવાની ખોટી કમ્યુક્તાત આપી

હતી અને મારા આશકથી મને છુટી પાડી હતી. શા માટે? ફક્ત પોતાની મતલબ સાંધવા અને એક બીજાં માણસ પર વેર લેવા કાજે તેણે મારું નખોદ વાળ્યું હતું. હું એને છોડવાની નથી-એને છટકવા દેવાની નથી.”

“પણ તે માણસે કોણના પર વેર લેવા તમને તારાજ કર્યા? મરનાર સાથે તેને શું સંબંધ?”

“મરનાર સાથના તેના સંબંધ વીશેની કશી પણ વાત હું આજ લગણુ જાણતી હતી નહીં, પણ આજે મને એવી કાંઈક ખાતમી મળી છે કે જેથી હું તમોને પુછવા આવી છું કે આ ખુન વાળી બાબતમાં તમોએ જે કાંઈ જાહેર કર્યું છે તેથી કાંઈ વધુ તમો જાણો છો કે! તમોએ કાંઈ વાત છુપાવી છે કે! તમો કંઈ છો કે મીઠા ડડડીના ઘરમાંથી નીસરી જનાં માણસને તમોએ જોયું હતું. તમો એમ નહીં કહી શકશો કે તે એક મરદ હતો?”

“નહીં. મારું ખાતમી મત તો એવું છે કે તે એક સ્ત્રી હતી.”

“અગાઉ તમો એમ બોલ્યા હતાજ નહીં, હમણાજ તમો એવું કહો છો?” તેણીએ અજબ થઈને પુછ્યું.

“હું ખાતરીથી કાંઈગી કહેતો નથી. હું ફક્ત મારું ખાતમી મત કહું છું; બીજું કાંઈ નહીં.”

“આએ કાગળ વાંચો. અજબ પ્રકારે આએ કાગળ મારા હાથમાં આવ્યો છે. ગાંધીની દુકાનેથી હું કેટલોક સોદો ખરીદી લાવી હતી અને પડીકાં છોડતાં આએ કાગળ મારા નેવામાં આવ્યું જે

કાગળ માખણ ઉપર વીટાળેલું હતું. એક માણસે ખીજાં માણસ ઉપર લખેલો એ કાગલ છે. રદી કાગળો ગાંધીની દુકાને વેચાય છે અને તેનો આવો ઉપયોગ થાય છે પણ કોઈ વાર તે રદી કાગળો અગત્યની ખાતમી પુરી પાડે છે.”

તે કાગળ મેં લીધો અને નીચે મુજબ તે વાંચ્યો:-

“હું તારી ઉપર વેર લઘશ. તેં મને બધાઓ આગળ ખુલ્લો કીધો કે પાના રમતાં મેં હગાધ કીધી હતી અને હમીને ખીજાઓના નાણાં હું જીતી ગયો હતો. એવી રીતે તેં મને ખુલ્લો કીધો તેથી મારી કમાણીનું સાધન નાશ થયું છે. પાના રમતાં હું જો હગાધ કરતો હોતું તો તેમાં તારું શું નખોદ વળ્યું? હું જાણું છું કે આખી દુન્યામાં જો સ્ત્રીઓને તું સર્વથી વધારે ચાહે છે માટે ૩૩લી-૩૩લી-સાવચેત રહેજે; તે બંને સ્ત્રીઓનું હું નખોદ વાળીશ અને તેમ કરીને તારી ઉપર વેર લઘશ. એકને એવી તારાજ કરશ કે તે સંસારથી ઉખડી જશે અને અનીતી-માન બદકેલ ગણાશે. ખીજાને હું મારા સપાટામાં એવી લેવશ કે જેની ઉપર તારા કરતાં મારો દાવો વધારે રહેશે. મારું વેર સંપૂર્ણ થશે ત્યારે હું તુંને મળવા આવીશ-તેટલાં સાહેબજી.

લી૦ જેરપર ૩૨૮.”

“જેરપર ૩૨૮! એ માણસ કોણ?” મેં કાગળ વાંચી રહ્યા પછી સવાલ કર્યો.

“મારા આશકથી મને વીખુટી પાડનાર. મને ખોટી કથુલાત આપનાર, મારું નખોદ વાળનાર અને ડડલી ઉપર વેર લેવા કાળે મને આખી જીંદગીથી તારાજ કરનાર—એ જેરપર ડેંટ. મેં ધારેલું કે એજ માણસે ડડલીનું ખુન કરેલું હોવું જોઈએ. એ માણસ ઉપર આ ખુનનો આરોપ જો હું સાબેત કરી શકું, એને ખુનના અપરાધ માટે ફાંસીની સજા થતી સાંભળું તો હું સુખે મરી જાવું. એ બદ્ધકારને એના પાપને ફેજ પુગતાં જોવાથીજ મને સંતોષ ઉપજશે—ખીજાં કશાંની નહીં.”

“ધીરજ ધરો બાઇ ધીરજ ધરો. એટલાં ઉસકેરાઇ ના જાવો.”
મે ધીરજ આપવાની ફેરેશ કીધી.

તેણી આસપાસ જોતી હતી અને તેમ કરતાં મારી ટેબલ ઉપર મુંઢી મીસ બલેકની તસ્વીર ઉપર તેણીની નજર પડી. તેણી તે તસ્વીર ને તાં જોતી.

“એ કાણુ ? આએ તસ્વીર કાણુના ?”

“એ તો કાઇ છોકરીને મારા દોસને પેરીસમાં જોઇ હતી જ્યાં તેણે તેણીની તસ્વીર જિતારી લીધી હતી.”

“એક પુરુષને હું એકવાર ઓળખતી હતી જેના ચહેરાને આએ જીનો ચહેરો ધણો મળતો આવે છે. હું તમારી ખાતરી કરવા માંગું છું.”

તેણીએ પોતાના ગરદન ઉપરથી એક સાંકલી કઢાડી અને તેમાં લટકાવેલી ભોકીટ ઢાંધાડી. તે ભોકીટમાં એક જવાન ખુબસુરત

પુરૂષની તસ્વીર હતી જે તેણીએ મીસ બ્લેકની તસ્વીરની જોડા જોડમાં મુકી.

ખરેખર તે લોકીટ માહેલી તસ્વીરનો ચહેરો અને મીસ બ્લેકની તસ્વીરનો ચહેરો એક બીજાને અતીશય મળતો આવતો હતો.

“એ કાણ?” પેલા પુરૂષનું ચીત્ર બહુ આરીકાથી જોઈને મેં પુછ્યું.

મીસ મીડ મારી તરફ જોઈને સહેજ હસી.

“આએ છોકરીને પહેલાં શોધી કહાડો અને પછી હું તમોને કહીશ કે આ તસ્વીર કયા પુરૂષની છે.”

“પણ આઈ સાહેબ, સખત મહેનત કરનારો હું એક જરનેલીસ્ટ છું. પેરીસ જઈને ત્યાં મોહલે મોહલે ભટકીને આએ છોકરીને શોધી કહાડવા જેટલી ધુરસત હું ધરાવતો નથી. વળી પેરીસ જેવાં શહેર મધેથી આએ છોકરીને શોધી કહાડવી તે એક ઘાસની ગંજામાંથી એક સોય શોધી કહાડવા જેટલું મુશ્કેલ છે.”

“ત્યારે આએ છોકરીને તમે શોધી નહીં શકશો?”

“હું ઘણો દલગીર છું કે મારાથી તેમ બની શકવાનું નથી.” મેં જવાબ દીધો; “જેસપર જે બે સ્ત્રીને માટે લખે છે તે બે સ્ત્રી કાણ?”

“એક સ્ત્રી તે હું અને બીજી આએ.”

“એક સ્ત્રીનું નખોદ વાલવાનો જેસપરે દરાવ કર્યો હતો અને તેમ તેણે તમારું નખોદ વાળ્યું, પણ આએ બીજી સ્ત્રીને પોતાના

કાનુમાં લેવાની નેણે ધમકી આપી હતી. તે ધમકી એણે પાંચ પાંચે લાગતી નથી.” મેં કહ્યું.

“તે હું જાણતી નથી. એ છોકરીની મુલાકાત થવા અગાઉ હું કેમ કહી શકું? જો તમે મને મદદ આપશો નહીં તો હું મરનાર ડડીનાં સોલીસીટરો આગળ જઈશ. તે સોલીસીટરો પેરીસ મધે ખોલ કરાવશે. પેરીસમાં તેઓ ડીટેક્ટીવોને કામે લગાડશે અને આપ છોકરીને શોધી કહાડવાની દરેક કોશેશ કરશે.”

“એ ગોડવાળું વધારે મારી થઈ પડશે.” મેં કહ્યું અને હું મનમાં ખુશી થયો કે એ છોકરી માટે લનડનમાં નહીં પણ પેરીસમાં શોધ ચલાવવાની ધારણા મીડ રાખતી હતી.

“આએ તસ્વીરવાળી છોકરીને મરનાર મીડ ડડી ઓળખતો હતો કે?” મેં પુછ્યું.

“આએ છોકરીને ડડી ચાહતો હતો. મને મરનાર સંવંથી વધારે ચાહતો હતો અને તે પછી આએ છોકરીને ચાહતો હતો. એ છોકરીને શોધી કહાડવીજ જોઈશે. એ છોકરીજ માત્ર આપણને કહી શકશે કે આએ બદમાત જેસપર પોતાની બીજી ધમકી અમલમાં મુકી શક્યો હતો કે નહીં. જો જેસપરે પોતાની ધમકી મુજબ અમલ કર્યો હશે તો ખાતરીથી માનજો કે ખુન થયું તે રાતે ડડી અને જેસપર વચ્ચે મુલાકાત થઈ હશે અને જેસપરે તે વેળા ડડીનું ખુન કર્યું હશે.”

હું જોલ્યો નહીં પણ ડહીનું ખુન જેરપરે ક્યું હશે એવી તેણીએ બાંધેલી અતકળથી હું ખુશી થયો કારણ કે મીસ બેલેકને નીરદોષ ધારવાની મારી આશાને તેણીએ ટેકા આપ્યો હતો.

“હું સોલીસીટરો આગળ કાલે સવારે જવશ.” તેણીએ કહ્યું અને તેમ કરતાં તેણીએ પોતાની લોકાટ પાછી લીધી. લોકાટ પાછી લેતાં તેણીએ પોતાનો હાથ ટેબલ પર મુક્યો અને તેથી મારાં કેટલાંક કાગળ ઉઠવાનું થયું અને તે કાગળોની હેઠળ મુકેલી જેરપરની તસ્વીર—જે મને થોડાજ વખત ઉપર કલીફર્ડ આપી ગયો હતો તે ખુલી થઈ અને તેની ઉપર મીસ મીડની નજર પડી.

ધીકાર અને ખીજવાતબર્ષા અવાજ સાથે તેણી બોલી: “એ આએ શું? આએબી શું એક ફેન્સી પીકચર છે કે? આએ તસ્વીર તમારા હાથમાં કેમ આવી? જે દહાડે ખુન થયું તે દહાડે તમે એતે-ફાકન તે ઘરમાં જઈ પુગ્યા હતા એમ તમે કહો છો? પણ ખરું કહો, ત્યાં તમે તે દહાડે ખાસ કાંઈ મતલબસર ગયા હતા કે?”

“એ તમે શું બોલો છો? મને શું મતલબ હોય? પણ આએ મરુ કોણ? તમારો ઓળખીતો છે?”

તે તસ્વીર ઉપર પોતાના હાથની મુકકી જેરમાં મારીને તેણી બોલી. “એ કોણ? તમે શું કહેવા માંગો છો કે એ કોણ છે તે તમે જાણતા નથી?”

“તમેને નુકશાન પુગાડનાર આએ માણસ?”

“નુકશાન પુગાડનાર ? અરે—અરે મને તારાજ કરનાર આએ માણુસ. જીવતી છતાં મુરદાંથી બદતર હાસતે પુગાડનાર આએ માણુસ. નીતીથી મને બરબાદ કરનાર આએ માણુસ. સંસાર મંડળથી મને રદ બાતલ કરનાર આએ માણુસ, તમારાં હાથમાં આએ તસ્વીર કેમ આવી ?”

“ફક્ત સંજોગથી. એક મારો મીત્ર ચીતારો છે અને તે કોઈ કોઈ ચહેરા ચીતારી લે છે અને તેણે મને આએ તસ્વીર આપી.” મેં જવાબ દીધો, અને તે ખરેખર જવાબ હતો.

તેણીએ મારી તરફ ધીકારી નજરથી જોયું અને દેખાઈતી રીતે તેણીએ મારી વત ખરી માની નહિં,

“તમે મને ઠગો છો, તમે મને શા માટે ઠગો છો ને હું સમજી શકતી નથી પણ એ હું સાચું શકું છું કે મધ્યજી મો મને કહેતા નથી અને મને ઉડાવો છો. આવા સંજોગ કાંઈ હમેશાં બનતા નથી તમે મારી માથે ખુદ્દાં દીક્ષથી વાત કાંચ નહીં કરતા ? કાંચ નહીં તમે મને કહી દેતા કે તમે મને મદદ કરવા માંગતા નથી ? તમારી તરફથી મદદ મળવાની વડા રાખવામાં હું મુરખ હતી, ખચર હું જાણું છું. મારાથી હું ‘નનતું’ કરીશ. એ માદ રાખજો.”

તેણી ઉભી થઈ પણ તેટલાં ઓરડાનું ‘મારણું’ ઠેકયું. અને અવાજ આવ્યો કે “મારણું ઉંધાડો.”

કેવો ભયંકર સંજોગ ? જે શખસ આવ્યો હતો, તેનો સાદ સાંભળતાંજ મીસ મીડ ચેંકી અને ઉભી થઈ. એક ઝનુની વાકણ માફક ઉછલીને દરવાજા તરફ તેણી ધસી પણ હું વચે આડો પડ્યો અને મેં તેણીને અટકાવી.

અહુજા ધીમા અવાજે તેણી બોલી. “ઉંઘાડો, ખારણું ઉંઘાડો—
મને ઉંઘાડવા દેનો.”

“તમે શું કરવા માંગો છો?”

“શું કરવા માંગું છું? એને મારી નાંખવા માંગું છું. અહીં એને
મારી નાંખવાની મારી ધારણા નથી પણ કાયદાની ચુંગાળમાં સપ
ડાવીને એને મારી નાંખવાની મારી ધારણા છે. એ અહીં આગ્યો
એજ પુરતી શાદત છે કે એનેજ ડાડીનું ખુન કર્યું. ખારણું ઉંઘાડો.”

બહારથી ખારણું તો ઠોકાતુંજ રહ્યું. પણ મેં જોયું કે જો
હું ઉંઘાડું તો મોટી ખટપટ ચાલુ થાય.

મેં કહ્યું. “હું ખારણું ઉંઘાડીશ નહીં. કોણ જાણે કોણ
હશે. તમે મારા ઓરડામાં એકલાં છો અને એ વાત જો બહાર જાય
તો તમારી આખરને—”

“મારી આખર? મારી આખર ઇજ્જત ક્યાં છે! હું તો તારાજ
થયલી, દુન્યાથી ઉખડી ગયતી, પાપમાં ગીરફતાર થયલી અને અત્ની
તીમાં દુખેલી સ્ત્રી છું. પછી મને આખરની શું દરકાર હોય? પણ
જો ધણીએ મને આએ હાથે પુગાડી છે તેને હું શું છટકવા દઉં!”

“પણ મને મારી આખરનો પણ વીચાર કરવાનો છે.”

“તમે એક ખુનીને બચાવવા માંગો છો! કાંય તેને બચાવો છો?
ઉંઘાડો—ખારણું ઉંઘાડો,

“નહીં. એ ખારણું ઠોકનાર માણસ પાછો જશે તે પછી
જ હું ખારણું ઉંઘાડીશ.

“કીક છે; આપણે એક સાતું કર્યું. હું આએ પાસેના ઓરડામાં જઈને બેસું છું. હું ચુપ બેસીશ, એક હરફથી બોલીશ નહીં. હું કસમ ખાઈને કહું છું કે તે માણસ તમોને ગળીને પાકો જશે ત્યાં સુધી એક હરફથી હું બોલીશ નહીં કે બહાર આવીશ નહીં.”

“તમો કસમ ખાઈને કહો છો કે તમો આએ મારા સુવાના ઓરડામાં જ ચુપચુપ બેસી રહેશો.”

“હા,”

“અને જો આજે કાંઈ શાદત કે પુરાવો તમોને મળે નો મારી રમ્મ લીધા વના તમો કાંઈથી પગલું ખરશો નહીં એવા સોગંદ નમે. લેવો છો?”

“હા-હા.”

“પોલીસને તમો કંઈ ખબર આપશો નહીં?”

“તમો પરવાનગી આપશો તોજ હું પોલીસો ખબર આપીશ. ત્યાં સુધી નહીં આપીશ.”

“કીક છે-ત્યારે જાવો પાસેના ઓરડામાં.” મેં કહ્યું.

મારા સુવાના ઓરડામાં મીસ મીડ ગઈ અને ત્યાંની ગેસ તેણીએ ખુજની નાંખી જેથી તે ઓરડામાં તદ્દનજ અંધારું થયું. તે ઓરડાનું બારણું તેણીએ ફક્ત સહેજ ઉઘાડું રાખ્યું કે જેથી મારા સીતીંગ રૂમમાં બનતા બનાવો તેણી જેઈ શકે અને થયેલી વાતચીત તેણી સાંભળી શકે. તેણીનાં હાથના મોઝાં ટેબલપર પડેલા હતાં તે મેં ઉઘડાવે મારા સુવાના ઓરડામાં ફેંકી દીધા.

પ્રકરણ ૧૨ મું.

વીકાલ વાઘણ.

જીવ ઉપર આવીને મસ્તાન બની
સોહમના ચહેરાની સાંપન બની
ખુબસુર સુંદરી તે દાકણ બની
વં. દેવા વીકાલ એક વાઘણ બની
તણાઇ તેનાં જીમરના તંતુની સાંત
કાના માટે જનુનમાં કચકચા દાંત.

મારા ઓરડાનું બારણું તો કે કાતુંજ રહ્યું હતું. તે માણસ
હીચકારો હતો મેમ હું જાણુનો હતો પણ આએ વખતે તે જોશ
બેર હીમતથી બારણું ઠોકતો હતો અને “બારણું ઉઘાડો એકદમ
ઉઘાડો” એ । તે પોકાર કરતો હતો માટે હું કાંઈક અજબ થયો.
મેં બારણું ઉઘાડ્યું.

મેં ધાર્યું હતું તેવોજ મામલો હતો. યાને તે માણસ—
જેરપરડેટ—અરધ છાકટી હાલતમાં હતો. પણ કદાચ દારૂ વધારે પીવાયા
પછી ખોરાક જાઓ તે મેળવી શક્યો નહીં હશે અને તેથી દારૂની
વધુ અસર થઇ હશે.

તે ઓરડામાં દાખલ થયો અને કાંધ તોછડાઇથી મને હમ બરાવનો હોય તેની રીતે તે બોલ્યો;

“મને કાંધ એટલો વાર ખોટી કીધો? તારા મનમાં તું સમજેછ શું! તારી કમખખતી આવી છે કે કેમ?”

“તું તારાં મોહડાંમાં પાધરી જખાન નહીં રાખશે તો તારી કમખખતી આવશે.” મેં ડોળા કકડાવીને કહ્યું. “પાધરી સહુખા ખસી જાય નહીં કરશે તો જેમ આગલી વખત તુને ઉંચકીને મેં જહાર ફેંકી દીધો હતો તેમ ઉંચકીને બહાર ફેંકી દેવશ.”

તેણે ધાર્યું હશે કે હું ડરી જવશ પણ તેથી ઉલ્લોખ બનાવ જોખને તે કાંધક ખસ્યતા પડ્યો અને લથડતો પથડતો ચાલીને ખુરશી પર બેઠો.

“નહીં, તમે આજે મને બહાર ફેંકી દેશો નહીં.” તેણે કહ્યું, “હવે તો આપણે એક બીજના મીત્રો બનીશું-ધણા હેતવંતા દોસ્ત બનીશું. ધાસ્તી ખાધને તું મને કાંધ આપશે એમ મેં ધારેલું પણ તેમ બન્યું નહીં. તું ખીહ જાય એવો લાગતો નથી. પણ ધાસ્તીના કરતાં મોહખત બધારે બળવાન હોય છે. મોહખતને ખાતર તું મને કાંધ આપશે એવી મારી ખાતરી છે. મારી તરફની તાહરી મોહખતને ખાતર તું કાંધ મને આપશે એમ હું કહેતો નથી-પણ એક ખુબસુરત ડોકરીની મોહખતને ખાતર તારો હાથ છુટો થશે એમ હું માનું છું.”

મીસ બેકને માટે એ બોલતો હતો એમ મેં જોઇ લીધું. હું વીચારમાં પડ્યો કે હમણાં એ શું બાજુ રમવાને આવ્યો હશે! એને કાંધ નવી યુક્તી રચલી હોવી જોઇયે.

“હું શું કહેવા માંગું છું તે તું સમજીશ કે?” મને ચુપ રહેશે જોઈ તે પાછો બોલ્યો. “હું જોયું છું કે તું સમજી ગયો છે. તું ચતુર છે. માટે તું ચેતી ગયો હોવો જોઈએ. તારે પોતાને માટે મેં દમ ભરાવ્યો ત્યારે તું બીડ્યો નહીં—પણ તેણીને માટે હું તુંને દમ ભરાવશ તો તું બીડ્યા વના રહેશે નહીં. તે રાતે તેં તેણીને જોડ હતી. તે જોયું હતું કે—શું જોયું તે બોલું કે ? તુંને સાંજુ યાદ તો હશે.”

“એ બધી વાત કહેવાની શું જરૂર પડે?” મેં ધીરથી અને ધીરજ દેખાડીને સવાલ કર્યો, તો જો કે મારી જાતી” ધડકતી હતી અને મીસ બ્લેક ઉપર રખેને કાંધ આફત વરસતી હોય અથવા આફત તેણીની ઉપર લાગી નાંખવાની આ અંડાણની યુક્તિ હોય એવી મને ચીંતા ઉપજી.

“તે તેણીને છુપાવી પણ મેં તેણીને શોધી કહાડી.” તેણે કહ્યું. “શોધી કહાડનાં મને ઝાઝો વખત લાગ્યો નહીં. મેં પહેલાં થીજ અટકળ બાંધી હતી કે તું જોઈશું કહે છે અને કમુલ કરે છે તેના કરતાં તું વધારે જાણે છે. તેટલા માટે હું છુપેથી તારી પુકે પુકે કર્યો હતો. તેં જાણ્યુંબી નહીં કે હું તારી પાછળ જાસુસ થઈને લાગ્યો હતો. તું ક્યાં જતો હતો તે મેં જોયું અને તેથીજ તેણીની છુપાઈ બેસવાની જગા મેં સોધી કહાડી. હવે તું મને કાંઈબી આપ શીજ— મને પૈસાની જરૂર છે. તે છોકરી કદાચ અરધા પાઉંડની રકમ ઉપર આખાં અડવાડયાનો ગુજારો કરી શકતી હશે પણ એક દ અરધા પાઉંડની રકમ ઉપર કદીબી ગુજારો કરી શકે નહીં.

તારે પૈસા તો મને આપવા જોઈશેજ. સાંભળે છે કે ?-પૈસા આપવા જોઈશેજ.”

તે વધારે અને વધારે મોટે અવાજે બોલતો ગયો અને મને હમ ભરાવવાની વધાણું તેણે અખત્યાર કાઢી. તેણે જે એવો વાક્ય કહ્યો હતો એક છોકરી અરધા પાઉંડની રકમ પર શુનરો કરી મકે પણ એક મરદ અરધા પાઉંડની રકમ પર શુનરો નહીં કરી શકે તે વાક્ય સાંભળવાથી મારા હૃદયમાં ઝટકો લાગ્યો, ત્યારે એ શુ અનવાજોગ હતું કે સખત મહેનત કરીને જે કાંઈ નાની અકવાડીક રકમ તે ગરીબ પીચાળી છોકરી કમાતી હતી તેમાંથી અરધો હીરસો આ નાપેકાર મુજબ ઉપાડી જતો હશે ? જે મારી પાસેથી એ નહીં મેળવી શકતો તે શું એને તે ગરીબ છોકરી પાસેથી મેળવ્યું ? આ પીચારી મારું લોહી ઉકળી આવ્યું પણ બહારથી તો મેં શાંતી નોજ દેખાવ કર્યો જેમ કરતાં અજાણતાં મને મુશકેલી પડી.

“અમાક મેં તુંને કશું નહીં આપેલું, અને હવે હું તુંને શા માટે આપું ? તેં એવો દેખાવ કરવાના ઢોંગ કર્યા હતા કે ગોયા તું એવું માનતો હતો કે મેં તે ખુન કર્યું હતું. એવો દેખાવ કરીને પૈસા મારી પાસેથી મેળવવાની તેં કાશિશ કીધી અને તું નીશકળ નીવડ્યો. હું જાણતો હતો અને હમણા પણ જાણું છે કે ખુન કરનાર તરીકે મારી ઉપર શક જવા જેવું છે એવું તું જાહેર કરવાની હીમત કરશે નહીં. હવે હમણા શું યુક્તિ લઈ આવ્યો છે ?”

“હા—ને ખુન નેં કર્યું નથી એમ તું જાણે છે. હું જાણું છું કે તેણીએ તે ખુન કર્યું છે. તેણીએ ખુન કર્યું અને તે પછી તું તેણીને મદ્યો અને તેણીના હાથમાંથી છરી લેતાં તારા હાથ ઉપર લોહીનો દાઘ પડ્યો. તું જાણે છે કે તે છોકરી ખુન માટે ગુનાહગાર છે. અને જો તું મને પૈસા નહીં આપશે તો ખુદાના કસમ, તેણી ગુનાહગાર છે, એવા પુરાવા તુંને પોતાનેજ આપવા પડશે.”

“ચુપ, મુઠ્ઠ. ખુદાનું નામ ના દે—તારા જેવા કમ્પાઝની જગ્યા પર ખુદાનું પરીત્ર નામ છાજતું નથી.”

“સાંભળ-શીલસુશી છોડી દે,” તેણે તુચ્છકારથી કહ્યું, “તું તેણીનો અશક છે. તે તારી માથુકની સામેજ તુને જુબાની આપવાની હું ફરજ પાડશ. તારી જુબાનીનું પરીણામ શું આવશે ? જે ગરદનની આસપાસ તું પ્રીતપ્રેમથી તારા હાથ નાંખવાની આશા રાખે છે તેજ ગરદનની આસપાસ આએ તારી જુબાનીને પરીણામે ફાંસીનું દોરડું પડશે. તું ના પાડી શકવાનો નથી કે તેં તેણીને છુપાવી છે, બચાવી છે, અને તું તેણીને પૈસા આપે છે. તું ના પાડી શકવાનો નથી કે તું તેણીનો લવર છે અને તે તારી સ્વીટ-હાર્ટ છે. મને પૈસા આપ, અગર નહીં તો તેણીને ફાંસીને લાકડે લટકતી જો.”

ખરેખર હું બીહીધો—આ વાર ખરેખર આએ કાફરે મને ભડકાળ્યો, પણ મેં તો મનમાં ઠરાવ કરીજ રાખ્યો હતો કે મને ગભરાત ઉપજ્યો છે એવું તેને દેખાડવુંજ નહીં અને મને ધાર્તી ઉત્તપન થઈ છે એવું તેને સમજવા દેવુંજ નહીં.

“ઓ માફર મુઝ.” મેં ગુસ્સાનો દેખાવ કરીને કહ્યું, “તું પોતે જાણે છે કે તેં ખુન ક્યું હતું, મરનારની છાતીમાં તેં છરી ચલાવી દીધી હતી; છોકરીએ જખમમાંથી છરી ખેંચી લીધી અને નાસી ગઇ. પાપી પત્નીએ ચેતીને ચાલજે; જે ફાંસીનું દોરડું એક નીર્દોષ ગળાં ઉપર પડવાની તું વાત કરે છે તેજ દોરડું તારી ગરદન પર નહીં પડે તેની સંભાળ રાખજે.”

પડ્યો ફટકો! આ સાંભળી તે ખુની આખાં તનબદનમાં ધુજવા લાગ્યો.

તેને વધું બડકાવવા હું વધુ બોલ્યો. “તે છોકરીનો તું લવર હતો. ફાંસમાં તેણીની સાથે તુંને ઓળખાણ પડી હતી. નોટરડમ ડ પારી વાળાં દેવસમાં તું તેણીને મક્કતો હતો અને તેણીની સાથે મોહનતની વાતચીત કરતો હતો. મરનાર સાથે લગન કરવાને તે છોકરી અડીં લનડનમાં આવી અને તું તેણીને પુડે આવ્યો, મરનાર સાથે તે છોકરીએ લગન કરીધાં અને તેં તેમના ઓરડામાં છુપાઇ રહી તે છોકરીના ખાવંદનું ખુન ક્યું. આએ બધી વાત હું જાણુ છું-સંભાળ રાખજે.”

મારી સંધળી વાત તેણે ફાટલા ડોલા સાથે સાંભળી પણ જ્યારે મારા હેવાલના છેવટના ભાગ ઉપર હું આવ્યો ત્યારે તે બે અખત્યાર હસી પડ્યો.

“દોરડ તું ધણે ચંચળ છે,” તે હસેજો બોલ્યો; “મેં ધાયું” હતું તેના કરતાં તું વધારે ચંચલ ચમરાક નીવડ્યો. તે એમ શોધી

કહાડ્યું કે તે છોકરીનો હું લવર હતો અને તે છોકરીનો ડડલી ખાઈને હતો અને ડડલીનું ખુન મેં કર્યું હતું અને તે છોકરીના ખાઈને મેં મારી નાંખ્યો હતો. સાચાશ, રશીક, હીક શોધ કીધી. તે છોકરી જે દહાડે પરણી તેજ દહાડે મેં તેણીને વીધવા બનાવી અને તેમ કરીને તે છોકરી સાથે પરણવા માટેનો તારા માર્ગ મેં ખુલ્લો કરી આપ્યો. એ મેં તારી ઉપર ઉપકાર કીધો. ચાલ, હવે બોલી દે. એ મારી સેવાના બદલામાં તું મને કેટલી રકમ આપશે?”

હું કાંઈ બોલું અને જવાબ દઉં તે અગાઉ તો તેણે પાછું મને કહ્યું “હું એનો લવર હતો પણ ના, હું મારો સગો હતો તેણીની ઉપરથી ઉઠાવી લઉં છું અને તેણીની સાથે પરણી જવાની હું તુને પુરેપુરી પરવાનગી આપું છું. તેણીને તું મજે ત્યારે કહેજે કે મેં સમજા દાવો ઉઠાવી લીધો છે પણ તેના બદલામાં મને કાંઈ જોઈશે તો ખરું.”

“શું જોઈશે?” તે પુછ્યું.

તે પોતાની બહુ ઉપર અકરવકર કરવા લાગ્યો અને જો આરડામાં મીસ મીડ છુપાઈ રહેલી હતી તે આરડા બધી નેણે કાંઈક બમરાત સાથે જોયું. તે આરડામાં અંધારું હતું અને આરડાનું મહેજ ઉંઘાડું હતું અને તે આરડાના ઉઘાડા ભાગ આગળ એ યુનિ અમ-કતી આંખ મેં જોઈ.

ડેંટનું ધ્યાન પાછુ મારી તરફ એ ચલા મેં પુછ્યું

“તુંને શું જોઈએ છે?”

“પચાસ પાઉંડ રોકડા અને દર અઠવાડિયે એક પાઉંડનું લવાજમ. મને વધારે જોઈતું નથી. હું વધારે નાણું રાખી શકું નહીં. જેટલું નાણું મારી પાસે આવે છે તેટલું પલકમાં ઉડી જાય છે.”

“હરામના પૈસા કોઈ હાડે ખી કારગત લાગે નહીં. મેં કહ્યું બાર શીલીંગ દર અઠવાડિયે હું તુંને પુગાડ્યા કરશ. એક મહીના સુધી એમ રકમ તુંને પુગાડશ અને તે અરસામા તારી ચાલ અબજ ઉપર હું દેખરેખ રાખશ. જ્યાંથી તું અરધા પાઉંડની રકમ ઉમળા જળરદસ્તીયા મેળવે છે ત્યાં તું જશે નહીં અને પૈસા ત્યાંથી મેળવશે નહીં એવી મારી ખાતરી થશે તો હું આજે લવાજમ આપવાનું ચાલુજ રાખીશ. પણ જો આજે મારી અરત મુજબ તું નહીં ચાલશે તો લવાજમ અંધ કરીશ.”

“એક અઠવાડિયાંની ફક્ત બાર શીલીંગ? એટલી નજીવી રકમ હું કદીખી લેવશ નહીં,”

“જેવી તારી મરજી. એથી વધારે કાંઈખી મળવાનું નથી. જો તું તારું આખું નામ અને સરનામું લખી આપશે તો તારે મથકે લવાજમ મોકલવા કરશ.”

તેણે મારી તરફ જોયું અને હું હેવટના ઠરાવ ઉપર આવ્યો હતો તેવું તેણે થણું કરીને ધારી લીધું. તે પાછો કાંઈક ઘભરાટ સાથે મારા સુવાના ઓરડા તરફ જોવા લાગ્યો. પછી તે બોલ્યો.

“એટલી નજીવી રકમ ઉપર હું કેમ જીવી શકું?”

“તેની સાથે મને કશું કામ નથી. તુંને જવાડવાને કે તારો સહજો જુલારો ચલાવવાને હું બંધાયેલો નથી. પણ જે ને નક્કી કરી દે—તારી સંગતમાં જોઈએ તે કરતાં વધુ વખત મેં રહાડેલો છે.”

તેણે પોતાની ખુરસી ટેબલ આગળ ખેંચી અને ખેડરમ તરફ પોતાનું ડોકું ફેરવી તે તરફ જોઈને તેણે મને પુછ્યું: “આ ઓરડામાં કોણ છે કે?”

“એ સવાસ તારાં મનનેજ તું પુછી જોતી. કોણ ખીજો માણસ મારા ઘરમાં હોતો તો તુંને ઓરડામાં હું દાખલ કરતે ખી કે? તું મારો એવો ઓળખીતો છે કે જેની ઓળખાતું ધરાવવા માટે મને મગફરી તો ઉપજી શકેજ નહીં.”

તેણે કાગળ બાદ પોતાનું નામ કામ તે પર લખ્યું. તે હરફ મેં પારખ્યા. મીસ મીડે જે કાગળ મને વાંચવા આપ્યો હતો તે ઉપરના હરફ સાથે આ હરફ તદ્દનજ મળતા આવતા હતા.

“આએ મારાં નામ કામની નીશાની મેળવીને તેનો ફરોખી લાભ લેવાની તું હીમત કરશે નહીં અને પોલીસને માગી પુઠે લગાડશે નહીં એવી હું આશા રાખુ છું. મારી સામે તને જે શક્તિ ઉપજ્યો છે તેથી હું ખીટું છું એમ તારે ધારવું નહીં કારણ કે જે અતક્ષ તે બાંધી છે તે તદ્દનજ જુલ બરેલી અને ખોટી છે. પણ મારી પાછળ તું પોલીસને લગાડશે તો જે છેકરીને તું ચાહે છે તે છોકરીની પુઠે પણ પોલીસને લાગવું જોઈશે અને તે તુને કદીમી મળશે નહીં. જે બાર શીર્ષીંગ દર અઠવાડિયે તું મને આપનાર છે તેનો. પહેલો

હપનો હમણા તું મને આપશે કે? મેં કાંઈ ખાધું નથી; હું જીખો છું. અને તો ફક્ત થોડોક બ્રાંડી પીવા સીવાય બીજું મેં કાંઈ ખી ખાધું પીધું નથી.”

ઘડીભર મેં આનાકાની કાંધી પણ પછી મેં તેને ૧૨ શીર્સીંગ આપી અને કપબોર્ડ મધેથી એક કેક કહાડીને તેણી મેં તેને આપ્યું. તે જીખો હતો માટે તે ગમે તેવો નીચ બદમાશ હતો છતાં તેને ખવાડવાની મારી ફરજ હતી.

“કાંઈ પીવાનું આપોની.” તેણે માંગણી કરી.

“નહીં. મારે ત્યાં પીવાનું કાંઈ નથી અને વળી તું એટલો સાવધ નથી કે વધું પીવાનું પોસાઈ શકાય.”

તેણે ફરીને બેડરૂમ તરફ જોયું અને તે ચોંક્યો. તે બોલ્યો: “આએ ઝોરડામાં કોઈ છે કે?”

“પાછો એ ધખારો તુને કેમ આવ્યો?”

“કોઈની ઝનુની આંખ અંધારાં વચ્ચે ચમકતી હોય તેવું મને લાગ્યું.” તે શીકકો પડીને બોલ્યો: “જાણે ફાડી ખાનારા જાનવરની, વાઘ કે સીંહની આંખ હોય તેવું મને દેખાયું. કદાચ ધખારો હશે.”

“ચાલ, હવે જા.” મેં કહ્યું અને તે ગયો.

તેના જવા પછી મીસ મીડ બહાર આવી. મેં દુવા ગુજારી કે આએ સીનો જે રીતનો ચહેરો તે વખતે મેં જોયો તેવો ફરીને જોવા નહીં પામું. તેણીની આંખો હીરાની કણી

માફક ચળકતી હતી અને આખો એહેરો લાલ સીંદુર જેવો થતો ગયો હતો. પણ તેણીએ પોતાની લાગણી ઉપર અન્ય પ્રકારે કાબુ રાખ્યો અને થોડી પળમાં તેણી શાંત થઈ અને બેઠી.

“મારી કબુલાત મુજબ મેં અમલ કર્યો છે.” તેણી બોલીઃ
“મારી આંખ જોઈ એ ભડક્યો.”

“હા. ખરેખર ભડક્યો.”

“હું એને મારી નાંખને. એને મારી નાંખવાનું સાધન મારી પાસે નથી એમ તમોરે નહીં ધારવું.” તેણીએ પોતાના ગળવાંમાંથી એક નાનકડી રમકડાં જેવી રીવોલ્વર કઢાડી અને તે સાથે વળી એક નાની બાટલી પણ કઢાડી. તેણીએ કહ્યું. “આએ રીવોલ્વર જોઈ! એક સપાટામાં હું એને ઠાર મારી નાંખને; પણ એની ઉપર ખુનનો અપરાધ સાબિત થાય તે અગાઉ એને મારી નાંખવામાં પાપ છે.”

“અને આએ બાટલીમાં શું છે?” તે નાની શીશી દેખાડીને મેં પુછ્યું.

“ક્લોરોફોર્મ.”

“કાંય? એ કાંય સાથે રાખોછ?”

“મારી જીંદગી કંગાળ છે. નીતીથી હું પડી છું એ વીચારથી મને રાતના ઉંઘ આવતી નથી. તે વખતે હું જરારતી આએ શીશી મારાં નાંખ આગળ પકડું છું અને કેફથી હું બેહોશ થાવું છું.

અને તે દોડા વખતની બેઠોશી મારાં મનને એક બોટી રાહત થઈ પડે છે.”

“એની સાંમે ગુનાહ સામેત કરવાનું મુશ્કેલ છે,”

“ખરેખર મુશ્કેલ છે, એની સામે અપરાધ સાબીત કરવાનું કદાચ મનશેજ નહીં એવી મને ધારતીબી ઉપજે છે. મારાં તબક્કા અને આત્માનું એને ખુન કર્યું છે. જે માણસે મને એ વાર ચાહી હતી તેનું પણ એને ખુન કર્યું છે. હું તેનું વેર લેવશ એને છોડશ નહીં,”

“ચુપ! અરે ચુપ! એવો જુસ્સો ખુલ્લને ખાતર ના ખતાવો સાંત થાવો,”

“મને કહો, આજે છોકરી કાણુ?” મીસ બ્લેકની તરવીર ને ખાડીને તેણી બોલી: “જે તમે મને એ છોકરીની સઘળી વાત ખરી કડી દેવો તો કદાચ ઘણો વધારે ખુલાશો થશે. એ કાણુ દે તેની હું અતકલ બાંધી શકું છું પણ મારી ખાતરી કરવા માંગું છું.”

“હું જાણુનો નથી. એ એક ફેન્સી પીકચર છે એમ હું તમોને કહી ચુક્યો, વધારે હું કશું કહી શકતો નથી.”

“ખુનવાળી રાતે શું બન્યું! મને સઘળો હેવાત કહે. મારે તે સઘળું જાણવું છે.”

“નહીં. હું કશું બી તમોને કહેવાનો નથી.”

“તમે કહી ચુક્યા છો કે તરતની પરણેલી છોકરી હતી જેણે એ લગનનો પોશાક પહેડેલો હતો. જેરપર આગળ તમોને મેં એનું

એક્ષતાં સાંભળ્યા હતા કે જે માણસનું ખુન થયું તે માણસ સાથે તે ઓકરી તરતની પરણી હતી એવું તમે ધારો છો. તમારી ખાતરી છે કે મરનારની તે પરણેલી સ્ત્રી હતી !”

“હા. મને એમ ખાતરીથી માનવાને કારણ છે.”

“તમે એમ કયમ ખાધને કહેશો કે જે ઓકરી મરનાર સાથે તરતની પરણી હતી તેજ ઓકરીની આ તરવીર નથી ?” તેણીએ હવે ભાર મુકાને પુછ્યું.

“નહી.”

“મને સમજ પડતી નથી. આએ મોટો ભેદભરમ છે. જે સ્પષ્ટ જોડણીનું ખુન કર્યું હોય તો જે ધમકી તેણે આપી હતી તે સમજી અમલમાં મુકવા વના તેણે ખુન કાંય કર્યું હશે ?” તેણી બહુજ વમાસણમાં પડી ને બોલી, “જે ઓકરી તમે ચંદો છો તે ઓકરીને જોવાની તક મને તમે આપશો ?”

“તે ઓકરીને જોવાથી તમેને લાભ શું થશે ?”

“તે કેમ કહી શકાય ?”

“કદાચ તેણીને જોવાથી તમે નાસીપાસ થશો. કારણ કે જેણીને જોવાની તમેએ આશા રાખી હશે તેણી તે નહીં હશે.” મેં તેણીને ઉડાવનારો જવાબ દીધો.

“તે તો હું જોવું તો માલમ પડે. એમાં નાસીપાસ થવા જેવું કશું છેજ નહીં. તમે મને પાધરો સીધો જવાબ આપતા નથી. મલતોજ જવાબ આપી મને ઉડાવવા માંગો છો. તે હું સમજું છું.”

દરેક સ્ત્રી અપટ અને અચ્ચસમજી હોતી નથી, મરદોની તાલનલાવત અને ખેડી બપકીનો બેદ કેટલીક સ્ત્રીઓ સમજી શકે છે, અને જવાબ દેવો તમારી માથુકને જોવાની તમે અને તક આપશો કે ?”

“હું તમોને ખુશ્કો જવાબ દઉં છું કે તેવી તક હું તમોને આપીશ નહીં; અને તેવી તક તમોને મળતી હશે તો હું તેની સામે અટકાવ નાંખવાની કોશિશ કરીશ.”

“ઠીક છે. ત્યારે તમારી તે સ્વીટ હાટને મારી મેજેજ શોધી કઢાડવાની હું કોશિશ કરીશ.” તેણી બોલી અને હસી.

આ વેળા તેણીની નજર ટેબલ પર પડી. જે કાપસે પોતાનું જે નામ અને સરનામું લખી આપ્યું હતું તે તેણીએ જોયું. અને લાગ્યું કે તેણીએ તે સરનામું મોહડે કરી લીધું.

ત્યારબાદ તેણી રવાના થઈ અને હું એકલો પડ્યો.

પ્રકરણ ૧૩ મું.

મારી પ્યારની પુટલી.

આંખે રાખી પરદાને પુરી મેં જોઇ,
ખુલ્લી થઇ આંખો ને ફરી મેં જોઇ,
જીગરમાં સમાવણી પુરી મેં જોઇ,
પ્યારના જુસ્સામાં પુરી મેં જોઇ,
ખાત્રી થઇ મોહઅતની મુર્તી હતી,
મારે કાળે પ્યારની તે પુટલી હતી.

મને હવે લાગ્યું કે મીઠા બસેકને તેણીના હાલના મકાન મધેથી
ખસેડવી જોઇએ કારણ કે આએ જેસ્પર ડેંટ એક ધારતી બરેલો
માણસ હતો અને તે તેણીનું મઠક જાણતો હોવાથી ત્યાં જઇને
હેરાન કરવાનું ચાલુજ રાખશે એવું મેં ધાર્યું. પણ હું જો તેણીને
હાલના મકાનમાંથી ખસેડું તો ક્યાં લઇ જવું? તેણીને સલામત
રાખવા કાળે પરદેશ મોકલવી જોઇએ. પણ તેણી પરદેશ જવાને
કયુત્ત કરશે કે? તેણીને પરદેશ મોકલવાને, મારાથી અતીશય દૂર
મોકલવાને મને પોતાને ગમશે કે? હું તે પ્તિની સાથે લગન કરું તો
તેણીનું રક્ષણ થાય ખરું કે? કેવો મધુર વીચાર? આહા--જો હું

એ મારી સાથે પરણે તો હું શહેરની બહાર પરાંમાં કેડે રમઝ બાડે લેવું અને ત્યાં તેણીને સલામત છુપેથી રાખું અને શહેરના ઓરડા તો ચાલુજ રાખું કે જેથી કાંઈ કોઈ એમજ નાણે કે હું શહેરમાંજ રહું છું અને પરાંમાં મારા રમઝ છે એવું કોઈ નાણી શકે નહીં. પણ એક બેદી વધુ તેણીની આસપાસ વીટલાયલું છે. તેણીની આગળ તવા-રીખથી હું તદનજ અજાણ છું, તેણીનું બરીષ ધરતીથી બરપુર છે, કદાચ બરીષમાં તેણીને નામોસીખી લાગે એવો સંભવ છે અને તેની છોકરી સાથે હું લગન કરવાની લીમત કરી શકું કે? જે છોકરીને ખુની તરીકે મેં ધારી છે તેણીની સાથે, નીર્દોષ હોવાની પુરે પુરી સાબેતી મળવા અગાઉ હું પરણી શકું કે? ખરેખર હું પણ એક રીતે જોતાં આ ખુનવાળા બનાવમાં સંડોવાયેલો છું અને મેં ખરી ખાતરીથી સતાવાળાઓને અજાણ્ય રાખવા જેવો ગુનાહ કર્યો છે. એ બધું હોવા છતાં હું એની સાથે પરણી શકું કે! મેં મારાં જીમરને સલાહ પુછ્યો, “આવી એક છોકરી જે ખુની હોવાને: બણો શક પેદા થાય છે અને જેની આગળ તવારીખ બેદ બરી છે અને જેણીનું બરીષ તદનજ ડામાડોસ છે તેની સાથે પરણવામાં હું વાજખી ગણાઈશ કે!”

મારાં જીમરે પ્યારની કાગણીના જોશભેર ઉંમરા સાથે જવાબ દીધો. “હા; ગમે તે હોય, ગમે તેવી ગુનાહગાર હોય, ગમે તેવો સાબુત શકખી ઉપજનો હોય તોય તારે કાજ એ મહોબતની મુર્તી છે, પ્યારની પુતલી છે અને તેણીની સાથે પરણવામાં તું વાજખી છે.”

પણ હું મારું પુરું કેમ કરીશ ? મારી કમાણી કાંઈ એટલી મોટી અને મંજવર નથી કે જે ઠેકાણે જે મકાન બાંડે રાખવાનું ચાલુ રાખું અને વળી એક ધર્મીઆણી સાથનો ખર્ચ પણ ચાલુ રાખું. એક બીજો ખ્યાલ આવ્યો. મેં મારા મીરો વચે એવા બહુ-ઓને જોયા છે કે જેઓ જ્યારે કુવારા હતા ત્યારે શહેરમાં રમ લઈને પડેલા હતા અને જ્યારે જોઈએ ત્યારે કરકા બાલુસ અને કાકાપુકી ચાલતી હોય તેવા દેખાતા હતા. તેઓ પરણ્યા, બહુ-આણી સાથે ગોઠવાઈને ઘર માંડીને રહ્યા અને ત્યારથી તેઓ પૈસાની જાત્રી હાથ તાણમાં પડેલા નહીં હોય તેવા જ ગયા. કાંઈ નહીં તેઓજ મારાથી માનશે અને !

બીજી સવારે મેં મીસ બ્લેકના ઘર તરફ ચાલુ મુક્યું. હું મનમાં કાંઈક ખસ્યાનો પડીને હત્યો. મને યાદ આવ્યું તેથી હું મારાં મનમાં લજવાયો. મીસ બ્લેક સાથની છેલ્લી સલામ કરીને હું બહાર નીકળ્યો અને મેં મારા મનને ઠગવાની કોશિશ કરી હતી કે તે છેલ્લીજ મુલાકાત હતી. તે ઠગાઈ જાઓ વાર ચાલુ રહી નહીં-હું દોરવાયલો તેણીના મકાન તરફ ચાલતો હતો.

મીસ બ્લેકના મકાન તરફ ચાલતાં મેં મનમાં પકકો ઠરાવ કર્યો કે ભગનની માંગણી તેણીની આગળ કરવી. ખારની લાગણી કેવી જોરદાર હોય છે તેનો મને ખ્યાલ આવ્યો. મીસ બ્લેકને ઘરે જઈ તેણીના હાથની માંગણી કરવી એવા વીચારમાં સવારના પલંગ પરથી બહાર નીકળતાંજ હમણાં સુધીમાં હું એવો ચક્રચુર બન્યો હતો કે મેં સવારનો નાશતો લીધો હતો નહીં એવી અને એક

હમણાં યાદ આવી. કદાચ ભુખ લાગવા માંડી હતી તેથી યાદ આવી હશે. મેં એક દુકાનેથી થોડીક ખીરકીટ વેચાતી લાઇ મારાં બને ગળવાં તેથી ભરી લીધાં અને તે ખીરકીટ ખાતાં મેં ચાક્રવા માંડ્યું પણ કેટલીકવારે મને હસવું આવી ગયું કારણ કે મીસ બેક સાથે કેમ વાતચીત થશે તેના વીચારમાં ખીરકીટ ખાવાનું પણ હું અવાર નવાર ભુલી જતો હતો.

મીસ બેકના ઘર આગળ જમ પુગનાં મેં બારણું ઠોક્યું. ધરવાલીએ બારણું ઉઘાડ્યું અને મને જોતાં ખુશાલીથી હસીને તેણી બોલી. “તમે આવ્યા તેથી હું ઘણી ખુશી થઇ સાહેબ. મેં તમ ધાયું” કે તમે પાછા કદી અવશોજ નહીં, તમે ધયાજ વખત પર આવી પુગ્યા છે સાહેબ.”

“કાંય ?” મેં આતુરતાથી સવાલ કર્યો, “મીસ બેકની તખી અત ડીક તો છેની ? તખીઅત બગડી તો નથીની ?”

મારી લગોલગ આવીને તે ધરડી ધરવાલીએ મારા કાનમાં કહ્યું. “ભુખમરો સેહેવેછ; એ ભુખી રહે છે.”

“કાંય ? કાંય ? ભુખમરો કાંય સેહેવે છે ? ભુખી કાંય રહેછ ? એ શું બનવાજોગ છે ? મને તો નથી લાગતું.”

“જે ઓરડો તેણી વાપરે છે તેનું બાકું નેણી ચુકવી આવે છે પણ ખોરાક તો સાહેબ નજીવો લે છે. કશું વેચાતું મંગાવીને એ ખાતી નથી કે નથી મને કાંઇ પોતાને માટે રાંધવા સીધવા કહેતી. દર અડવાડે પેસો ખીજો મરદ અંી મુન્નાક્ષત સેવા આવે

હ અને હું ધારંછ કે એ બીચારી પાસે જે બી કાંઈ પેસા હોયછ તે તે લઈ જાયછ. જ્યારે બી ને આવેછ ત્યારે કળ્યા કરેછ પણ ધણા ધીમા અવાજે બોલેછ. જે તમો આવે છોકરીના મીત્ર હોવો તો કાંઈબી ઉપાય કરો; નહીં તો કાંઈ દહાડે તમો આવશો ત્યારે તેને સદાની ગયલી તમો જાણશો.”

“સદાની ગયલી? ક્યાં?”

“એહેસ્તમાં.”

“તમો શું એમ કહેવા માંગો છો કે એ ભગભગ કરી બોરાક ભેટી નથી અને જાણી જોઇને જીખમરો સેહેવે છે?”

“નહીં-નહીં. જાણી જોઇને જીખમરો સેહેવતી નથી. પૈસા હોય છે ત્યારે તો બોરાકની ખરીદી કરે છે; પણ આવે બદ-માશ મુંજ મુઝાકાને આવી જાય છે તે પછી તેણી કાંઈબી ખરીદી કરવા મને કહેતી નથી કારણકે એની પાસે પૈસા બાકી રહેતા નથી.”

“મારી મુલાકાત મીસ બેલેક લેશે કે?”

“અભયનાં શ્રેશે. હું ધારંછ કે લેશે, કદાચ તેણી તમોને એમજ કહેશે કે તેણી બીમાર નથી. જીખી નથી, પણ એ કાંઈબી કહે તો માનતા ના; પોતાની આખર નીમાવવા અને ચુપકીલી સાથે સંકટ ખમવાને એ ધણુંબી બોલશે.”

ધરવાણી ગર્ભ અને મીસ બેલેકની આવી પુગવતી રાહ ધંતે જરીથી જોનો હું બેઠો. થોડીક પળમાં તેણી આવી પુગી અને આવતાંના વારમાં જરા મલકાઇને બોલી.

“તમે આવ્યા કે? તમેએ તમારો ઠરાવ ફેરવ્યો કે? ફરીને કહીખી મને મળવાને તમે નહીં આવશો એવું કહીને તમે ગપલા પણ પાછા તમે આવ્યા છો. તમારી હું ધણી આભારી છું; તમે મારી તરફ ખરેખર ઘણા ઘ્યાળુ છો.”

હું તેણીની આગળ ગયો અને તેણીનો હાથ મારા હાથમાં મેં લીધો અને સોફા ઉપર મેં તેણીને બેસાડી તથા તેણીની બેડમાં હું બેઠો.

“હા, હું આવ્યો છું,” મેં કહ્યું. “મેં મારો ઠરાવ પડતો મુક્યો છે. ફરીને તમોને મળવા નહીં આવવું એમ કહેવાનું અને એવો ઠરાવ કરવાનું ઘણું સહેલું હતું પણ તે મુજબ અમલ કરવાનું ઘણું મુશ્કેલ હતું—નહી ખાલી શકે તેવું હતું. તમોને શું લાગ્યું? તમેએ એમ ધારેલું કે હું કહી નહીં આવશ?”

તેણી કાંઈ બોલી નહીં—ચુપ રહી.

“તમોને શું છે? ખીમાર છો?”

“નહીં. ખીમાર તો હું નથી. જરા હતી—”

“મુખાં હશે. નાશતો કાંઈ નહીં હશે. મેંખી આજે સવારે નાશતો કાંઈ નથી. થોડીક ખીસ્કીટ રસ્તાથી આવતાં મેં ખરીદી. આવો આપણે સાથે એ સાદો સુતરો નાશતો લઈએ” મેં કહ્યું અને મારા બંને ગજરાં ખાલી કરીને ખીસ્કીટનો ઢગમો ટેબલ પર મુક્યો. હું ઘણો ખુશી થયો કે મેં રસ્તે આવતાં ખીસ્કીટ ખરીદી હતી. વધારે એ માટે ખુશી થયો કે તે ખાઇ જવાનું મને રસ્તે આવતાં બાણ્ય રહ્યું હતું નહીં.

“કંઈકયું.” તે જીએ કહ્યું અને તેણીએ ખીસ્કીટ ખાવા માંડી. મેં જી ફક્ત દેખા કરવા નામને ખાતર એકુ એ હંચકી, પણ મેં જોયું કે એ ડોકરી સવારની તો શું પણ રાતની ભુખી હશે. થોડા વખતમાં સૂત્રણી ખીસ્કીટ પુરી થઈ ગઈ અને તેણીએ સંતોષ અને આરામનો દમ ખેંચ્યો.

અરે અરે મારી પ્યારની પુનલી ભુખી! મારી મોહનતની મુર્તી ભુખમરો સેહેવે! એ હું કેમ ખમું?

મેં તેણીના અને હાથ મારા હાથમાં લીધા અને ધીરા સાદે પણ લાગણી બરેસે કહ્યું. “મારી વાન સાંભળી લેવો, શું અને છે તે કાંઈક થેડું ઘણું હું જાણી શક્યો છું. પેસો મરદ, કે જે કોઈ રવેસે તમો ઉપર કાંઈક કાચુ ધરાવતો હોય એવું લાગે છે તે તમારી પાસેથી નાણું કઢાવી જાય છે. તમો સખત મહેનત કરીને જે નાની નજીવી રકમની કમાણી કરો છે તેનો અરધો ભાગ તે કંગાળ પ્રાણી ઉપાડી જાય છે અને તેમ થતું હોવાથી તમો ખોરાકી ખરીદી શકતાં નથી અને જુએ તમોને રહેવું પડે છે. એમ થવું ન જોઈએ. એવો મામલો ત્રાશદાયક છે—ત્રાશદાયક છે. પણ હવે એ તમારા માર્ગમાં ફરીને આવશે નહીં અને તમારી પાસેથી ફરીને પૈસા એ માંગશે જી નહીં. જો ફરીને એ આવે અને પૈસા માંગે તો ના આપતાં, સાદ ના પાડજો, તુચ્છકારી કહાડજો. બોલો, એમ કરશો કે? એને પૈસા આપવાની ના પાડશો કે?”

“નહી, નહી, નેમ કરવાની હીમત હું કરી શકું નહીં, જો એ મારી પાસેથી પૈસા માંગશે અને જો મારી પાસે કાંઈપણ પૈસા હોશે

તો તેને તે આપવાની મને ફરજ પડશે.” તેણી બેઠક ગમખાર ચઢને બોલી.

“પણ એમ કાંય ? શું તમારી ઉપર એનો એટલો બધો કાબુ છે ?”

“હા.”

“તમે એનાથી બીડવો ?”

“હા.”

ખુનવાળી રાતના બનાવો મને પાછા યાદ આવ્યા.

શું ત્યારે ખરેખર આમે છોકરીએજ ખુન કર્યું હશે અને તે ખુનના બનાવનો આમે પાપી પલીદ શાક્ષી હશે અને તે કારણે આમે છોકરી તેનાથી બહીતી હશે !

“પણ એનાથી બીડવાનું તમેને કારણ શું મળ્યું ? મને તમે નહી કહેવો ? મારી આગળ શું ખુલાસો નહી કરો !”

“તમારી આગળ હું ખુલાસો કરી શકતી નથી; માફ કરો; મારી ઝખાન બધ છે; મારાથી એ બોધાનું નથી.”

“કદાચ તમારાથી બીડવાનું એને વધારે કારણ હશે.” મેં તેણીને હીમત આપે એવી મતલબે કહ્યું. “હું હવે એવું માનવા બાગ્યો છું કે તે ખુન તમેએ કર્યું હતું નહીં. હું એમ પણ માનું છું કે ખુન થયું તે બનાવ ફક્ત તમેએ જોયો હતો અને તે બાબે તમે સુપ રહ્યાં હતાં અને સુપ રહ્યાં છો. જો તેમજ બન્યું હોય

તો પછી આઝે દરેમનથી તમેને બીહવાનું શું કારણ હોય? કહો કે મેં જે અટકલ બાંધી છે તે ખરી છે. એમ બોલો કે તે રાતના ખુનમાં તમારો હાથ હતોજ નહીં.”

“હું તમેને કહી ચુકી છું અને ફરીને કહું છું કે તે રાતે જે કાંઈ બન્યું તેને માટે ખરેખર મને કપકો ધટે છે. મને ધીકકારો અને મને છોડી જાઓ. મેં તમારું કામ લગભગ પૂરું કર્યું છે; તે હવે સધળું પૂરું કરી નાંખશ. તે પૂરું કરી તમેને પુગાડવા પછી હું જવશ.”

“જશો! ક્યાં?”

“ખુદા માલુમ—કેહેબી.”

“અને તમે શું કરશો?”

“કોણ જાણે. હું ભાગ્યશાળી હોવશ તો જલદીથી મરી જવશ.” તેણી દેખાઈતી રીતે દુખાતાં જીગરથી બોલી.

“તમેએ એક વાર મને કહ્યું હતું કે ખુન થયું ત્યારે એક શાક્ષી હતો. તે કોણ? તમે શાક્ષી હતાં કે? જો તમેએ ખુન કર્યું હતું નહીં પણ ખુન થતું જોયું હતું એટલુંજ તમે મને કહો તો મારા જેવો નશીબવાળો કોઈજ નહીં એમ હું ધારું. કહો—બોલો—ખુદાને ખાતર મારી ઉપર દયા કરીને ખરું કહી દેવો.”

“શું કામ તમે મારી એટલી દરકાર કરોછ? જાઓ, જાઓ, પાછા ફરીને આવતા ના, જાઓ.”

“સાંભળો; હું તમોને ચાહું છું. કદાચ તમોને ચાહવા કાળે હું મુખ ગણાઠશ-પણ ખરી વાત છે કે તમોને ચાહવા જેવો હું મુર્ખ છું. તમારી આગલી તવારીખ ગમે નેવા ઝગ્ગુન પાપના દાખાની ખરાબ થઇ હોય પણ મારો પ્યાર તો તમારી તરફનો સામ્યુત અખંડ છે. તેટલા માટે તમોને મારા ધણીઆણી બનાવવાને હું આતુર છું. મારી આગળથી ખાલી જાઓ ના; ઉભાં રહો. હું મારું બોલવું પુરું કરું તે પછી ગમે તો મારી પડોશમાં ઉભાં રહેજો અથવા તો તમારી મરજી પડે તો મારી આગળથી ચાલી જાઓ. પણ મારી અરજ છે કે મારી પાસે રહે ને, મારી પડોશમાં રહેજો. તમો ગરીબ છો, ધાસ્તીમાં છો અને તમો મને ચાહો છો, એ વાતનો ઇનકાર તમારાથી થઇ શકવાનો નથી. આપણી હેલ્થી મુંસાકાત થઇ; આપણે હેલ્થી વાર છુટાં પડ્યાં ત્યારે આપણે એક બીજાનાં જીગરની ખરી લાગણી જાણી લીધી હતી. આપણે હવે પાછાં કદીબી છુટાં પડીશું નહીં. હું તમોને ચાહું છું, ખરાં જીગરથી ચાહું છું. મારાં જીગરને મેં હજારો વાર કહ્યું કે તમો મારી પ્યારની પુતલી અને મોહબતની મુતી છો. તમારી મરજી પડે તો તમારી આગલી તવારીખ મારાથી છુપીજ રાખજો અને મરજી હોય તોજ તે મને કહેજો. હું કદી બીજાં તે જાણુવા માંગીશ નહીં. આગલી તવારીખ ગમે તે હોય તે જુલો જાએ ના અને મારાં ધણીઆણી થાઓ. હું તમોને મારાં મોહર દાર બનાવવા માંગું છું-ના પાડતાં ના.”

ઉપરું સધળું હું કેવા જુસ્સાથી બોલ્યો, કેવી લાગણીથી બોલ્યો તે તો મારો જીવન જાણે.

તેણીએ મારી છાતી ઉપર પોતાનું માથું મુક્યું. તેણીએ પોતાનો એક હાથ મારી ગરદનની આસપાસ નાખ્યો. તેણીએ પોતાનો ચહેરો મારી તરફ ધીમેથી હંચક્યો. આ તે પીએ પોતાની બહુકદાર મધુરી આંખોથી મારી આંખોમાં દીકાને જોયું અને જો કોઈપણ આશકે પોતાની માથુસની આંખમાં મોહાવતો લેખ વાંચ્યો હોય તો તે મેં તે ઘડીએ વાંચ્યો. એક ટુકં પણ તેણીના હોઠ મારા હોઠને લાગ્યા અને મારા આખાં તનબદન મધેથી એક અજન્મ પ્રદારની લાગણીની કંપારી પસાર થઈ ગઈ-જે કંપારી ખુશનુમા હતી. અને મારી જીંદગીભરમાં તેવો મીઠો અનુભવ કદાપી મળ્યો નથી. પણ જ્યારે મારા તનના તંતુઓના તંબોરા ઉપર ખુશાલી અને આનંદનો ગબ્બુગણત હજી શરૂ થતો તેટલાં તો તે છોકરી મારાથી એકાએક દૂર ખસી ગઈ અને હઠીને બેઠી.

“પ્રુદા અને માફ કરે. તમે તમારા દીકાની શાંતી કરો. જે તમે માંગો છો તે કદી કદી હું આપી શકું નહીં. અફસોસ છે-અફસોસ છે-હું કોઈપણ મરદની ઘણીઆડી થઈ શકું નહીં.”

“તમે અને ચાહો છો ? ખરું જ કહી દેવો, પ્યારી, કે તમે અને ચાહો છો !” મેં ઓળખાઈથી પુછ્યું.

“હા, હું એકરાર કરું છું કે તમેને હું ચાહું છું. જાનોજીગરની ચાહું છું છતાં હું તમારી મોહરદાર થઈ શકતી નથી. એજ મારી સજા છે. મારી માફ કેટલી છોકરીઓ પોતાની જીંદગીને બરબાદ કરતી હશે. તેઓ પોતાની પસંદગીની લાગણીને પ્યાર સમજતી હશે. અને પાછળથી આંખ હંચકતી હશે ત્યારે કેવી કંગાળ બનતી હશે.

એક મરદ પસંદ પડે અને એક મરદ તરફ ખરો પ્યાર દોડે એ બે વચ્ચે ફેટસો ફરક છે? એ ફરકની સમજ નાદાન જવાન છોકરીઓને કોઈ નહીં આપે? અરે તે સમજ હું પોતે ધરાવતી હતે તો કેવું સારું થતે. હું તે ફરકનો ખ્યાલ હમણા ધરાવવા લાગી; હમણાજ હું શીખી; હમણાજ મેં તે જોયું.”

“પણ કાંય તમો નાસીપાસ થાવો છો? જેને તમો પરણ્યા હતાં તે તો ખીચારો ત્રાસદાયક બચકર મોતે મરણ પામ્યો છે. તમે છુટાં છો—તમો બેવફા થતાં નથી.”

“નહી, હું છુટી થઇ નથી; કમનશીખી છે કે હું છુટી થઇ ચકવાતી નથી. જે મરદને હમણાં ખરાં જીગરથી ચાહું છું તેને નામોશી લગાડવા જેવું કામ હું કદી કરશ ખી કે? જાઓ—જાઓ—અને મને જુલો જાઓ.”

“મારી જીંદગીને તમો યાતો તારાજ કરો યાતો મને સુખી કરો.” મેં કહ્યું; “તમો પોતે શું સુખી થવા નથી માંગતાં? તમો મને આટલો જો આહો છો તો શું મને સુખી કરવાની તમારી ઇચ્છા નથી?”

તેણી ટેબલ આગળ ગુટણપર પડી અને તેણીએ ટેબલ ઉપર પોતાના બને હાથ મુકી તેની વચ્ચે પોતાનું માથું નમાવ્યું અને દમ્કાં ખાતી તેણી બોલી:

“એવું તે કયું માણસ છે કે જે સુખી થવાની ઉમેદ નહીં રાખતું હોય? એવું તે કોણ છે કે જે પોતાના પ્યારાં વાહલાંને

સુખી કરવાની ઇચ્છા નહીં ધરાવતું હોય ? પણ હું લાચાર છું; હું બેકસ બેબસ છું; હું સુખ મેળવી શકતી નથી, અફસોસ હું તમોને સુખી કરી શકતી નથી. ખરેખર તમો મને ચાહતાજ હોવો તો જાઓ-મને છોડી જાઓ, મને લુકી જાઓ, મારી આગળ ફરીથી કદીખી નહીં આવવાનો ઠરાવ કરો અને તેમ કરીને નમારા ખરા પ્યારની મને સાબીતી આપો.”

હું કેમ જાતું ? મારી પ્યારની પુટલીને છોડીને હું કેમ જાતું ? તેણીની પડોશમાં હું બી ગુટણ પર પડ્યો અને તેણીનું માથું મારા ખખાં પર મેં બેઝ્યું.

એકાએક ખોખરા કચવાત ઉપજાવનારા હસવાનો સાદ મને સંભળાયો. મેં પાછું ફરીને જોયું તો અમારી બેની પાછળ પેલા પલીદને ઉમેલો દીધો. જેરપર ડેંટ ઉમેલો હતો અને મલકાઇને કઠોર અવાજે હસતો હતો.

“બાણું ખુશનુમા પીકચર છે. ચીત્ર ઉતારી લેવા જોગ દેખાવ છે.” તે ટકોરમાં બોલ્યો. “ખુબસુરત અને જવાન જેડી ગોયા બંદગી કરવાને બેડી છે. સારું થયું કે આવો દીલકશ દેખાવ જોવાને હું ભાગ્યશાળી થયો. આશક માથુક પોતાની મુલાકાત વેળા બાણુ લુકી જાય છે અને બીજી બાજતો માટે બેપરવા બને છે એવું મેં અગાઉ સાંભળેલું પણ આજે તેની મારી ખાતરી થઇ કારણ કે આ મોહનતની મુલાકાતમાં, પ્યારની બગસગીરીની મોજ ભોગવવામાં તમો બે એટલાં તો નભરવસ રહ્યાં કે બારણું બંધ

કરવાને ભુલી ગયાં. ખારણું ઉંઘાડુ હોવાથી હું માંહે હાખલ થયો અને આવો દીક્ષત્રય દેખાવ જોવા પામ્યો. બાઈ સાહેબ, હવે તમારે શું કેહવું છે ? કાંઈ બહાનું દેખાડવું છે કે ?”

અમો બંને તેને જોતાંજ એકદમ છલાંગ મારી ઉઠ્યાં અને મીસ બેલેક આ કંગાળ માણસની સાંમે મગરૂરીથી તોરમાં ઉભી થઈ. તેણીએ ધીકાર સાથે કહ્યું.

“મારે તુંને કાંઈ કહેવુંજ નથી. મારે તારી આગળ કશું બહાનું દેખાડવુંજ નથી. તારી એખીયલ સુરત મારે જોવી નથી.”

“પણ તમે કોણ છો તેની મારે તમોને યાદ આપવી જોઈએ બાઈ સાહેબ,” તેણે ટકોરમાંજ બોલવાનું ચાલુ રાખ્યું; “જે બન્યું છે તે સઘળું આજે મરદને—આજે મરદ કે જેની ઉપર તમે શીદા થઈ જાઓ છો તેને હું કહી દેવું તો તમારી હાલત કેવી થાય વાર ?”

“કહી દે—સઘળું કહી દે—હું ઇચ્છું છું કે તું સઘળું એવણું કહી દે.” જુસ્સાથી તેણીએ જવાબ દીધો.

“તમે પોતેજ કાંય નહીં એવણું કહી દેતાં ?” તેણે ટકોરમાં સવાલ કર્યો, “તમેજ બધું કહેો તો કેમ ?”

“તું જાણેજ કે મારાથી કહી શકાવાનું નથી. તું એવો લાંકગો છે કે તું નહીં બની શકે તેવું બળવવાને મને કહે છે. કહી દે એવણું બધું કહી દે કે ખુલાસો થઈ જાય.”

“નહીં. નહીં,” તે હસીને બોલ્યો. “મારી બાજુ જુદીજ છે. એને અભણ રાખવામાંજ મને લાજ છે. એને અહીંથી રવાના કરી દે. મારે તારી સાથે કાંત્રક વાત કરવાની છે. એને કહે કે અહીંથી ચાલી જાય-એનું અહીં કશું કામ નથી.”

મારા હાથ ઉપર દયા ઉપજે તેવા ચહેરા સાથે તેણીએ પોતાનો હાથ મુક્યો અને કાકલુદીભયાં અવાજે તેણીએ મને કહ્યું, “જાઓ-અહીંથી જાઓ-પ્રુદાને ખાતર જાઓ.”

“અને આએ કંગાળ પક્ષીદ આગળ તમોને હું એકલાં મુકી જાવું!” મેં પુછ્યું. “કદી”ની નહીં. મને તો એવું મન થાય છે કે ઉલ્લસો એનેજ હું બહાર કઢાડું. એ હડખાં કુનરા જેવો છે અને લાત ખાઈને બહાર નીકળવાને લાયક છે. એને અહીં આવવાનો અને તમોને કુકમ કરવાનો શું હક છે?”

“તમો જે હક ધરાવો છો તેના કરતાં કદાચ હું વધારે હક ધરાવતો હોઈશ.” તેણે બરમમાં કહ્યું.

“હું તે માનતો નથી-એ વીશે મને શક છે,” હું ઠરાવથી બોલ્યો. “આએ ખાતુને મારી ધણીઆણી ચવાની માંગણી મેં કીધી છે, જો એ માંગણી એણે કયુલ રાખતાં હોય અને બાળીષતાં ખાવંદ તરીકે મને એણે સ્વીકારતાં હોય તો ગરડનમાંથી પકડીને તુંને રસ્તા ઉપર ફેંકી દેવાનો મને કુદરતી રીતે હક મળે.” મેં ઝતુનમાં ઘાંત કચકચાવીને કહ્યું.

પણ તે કાદર ઉપર કશી અસર થતી નહીં. તે તો દડે કસેજે ઉભોજ રહ્યો અને તેણે મીસ બેકને કહ્યું.

“કેમ બાકી સાહેબ, શું વીચાર ? એને તમારા ભવીષના આવંદ તરીકે કયુલ રાખો કે ?”

મીસ બેલેક ચુપ રહી. એક બોલ બેલી નહીં.

જેરપર તેણીની નજદીક ગયો અને તેણીનો હાથ કાંદીમાંથી જોશમાં પકડી તેણીને બહુજ ઘાટકી રીતે ઢઢોળીને તે બોલ્યો, “બોલ, તારો શું જવાબ છે ?”

પણ બીજી પળે તે જમીન ઉપર ચટોપાટ છાક્યો કારણ કે મીસ બેલેકનો હાથ તેના પગમાંથી છોડવી તેના હાથમાં એક સખત મુઠ્ઠી ભગાવી મેં તેને જમીન દોસ્ત કરી નાંખ્યો. ને ઉઠ્યો પણ જમીન પરજ બેસી રહ્યો અને પોતાના દગ્ગાની બેંદીથી પોતાના હાંતમાંથી નીકલતું સોડી નુકામાં તે વીકાળપણે બોલ્યો.

“તુંને મારા આપ છે—તારું નખોદ વળાજે.”

“જો પાપી ખુની માણસોના આપ ફળતા હોને તો કોઈથી ભલે પ્રમાણીક માણુપ આજે દુન્યામાં જીવતો હોને નહીં.” મેં જવાબ દીધો; “તારી પોશાગીરપણાની રીતનો આ બદલો છે; એમ ના સમજતો કે આ આનું સાથે તું સહેજથી ગેરવરતણુક ચલાવશે તે હું ચુપ ઉભો રહીને જોયા કરશ. તારા હાડકાં બાંજીને તારે અત્રેથી જતું હોય તોજ આ આનુને ફરી ૧૧ હાથ ભગાડજે.”

“મારા હાથમાં દાર છે.” ને બોલ્યો; “કટકો મારવાને આપુક હું ધરાતું છું અને આપુકના સપાટા આજે હાકણની પીઠ ઉપર ભગાવવામાં હું જરાથી કસર કે દયા કરશ નહીં. એને હું હેરન

કરતો રહેવશ અને એને હેરાન થતી જોઇ તું હેરાન થશે તેથી મને ખુશાલી અને આનંદ ઉપજશે. મહોબન એ શું ચીજ છે તે હું બરાબર સમજું છું. મેં આજે જોકરીને ચાહી હતી. જેમ આજે તારી અગમગીરીમાં એ ખુશાલીથી આવી છે તેમ થોડાંજ અઠવાડયાં ની વાત પર એ મારાં પાસામાં દબાતી હતી. પોનાના હોઠ એ મારા હોઠ સાંમે ધરતી હતી. મને એ ચાહતી હતી. હું જ્યાં સુધી જીવનો રહેવશ ત્યાં સુધી કોઈની મરદ સાથે એને હું પરણવા દેવ શ નહીં અને તેવો સીતમ એની ઉપર અને તારી ઉપર ગુન્ગરવાને કાળે હું જીવનોજ રહેવશ.”

ઘડીબર યોબીને તેણે મીસ બલેકને કહ્યું, “ઓ ખુબસુરત દાકણ, સાંભલી લે-તારે જો આજે પુરૂષ સાથે પરણવું હોય તો તે અગાઉ તું માફ ખુન કરજે. લોહી રેડાવું તો તું જોઇ ચુકી છે માટે હવે તુને તેની ધાસ્તી ઉપજવાની નથી. મરણુતોલ જખમમાંથી જરી તેં ખેંચી લીધી તે વેળા વહી ગયલું લોહી તેં જોયું છે. માટે તુને તેવા બનાવની હવે નવાઇ રહી નથી માટે ગમે તો માફ ખુન કરજે. તું મને શું ધારેછ? ઓ પરીની સુરતની બલા, તું મારા માટે શું ધારેછ? હું કોણ છું.”

“તું!-તું!-એક ઠંગાળ હીચકારો!” તેણીએ બહુજ ધીમા અને શાંત અવાજે કહ્યું.

આવા ધીકારના સુકન આવી શાંતી અને આવી ધીરજથી બોલતાં તેણીને સાંભળીને હું બેહદ અજબ થયો. એવા બોલ કોઇ બીજી જોકરી બોલતે-દાખલા તરીકે મીસ મીડ બોલતે તો ઝતુન જરૂરજ દેખાડતે.

“મને તું ગાલ દેશે તેથી મારી ઉપર કશી અસર થવાની નથી.” તે જમીન પર એડેન્ડોજ બોલ્યો. તેણે કદાચ એવું ધાર્યું હશે કે તે પાછો લ્લો થશે તો ખીજી મુકકી લગાવીને હું તેને પાછો જમીન દોરન કરીશ. તેણે કહ્યું. “આએ મરદને કહે કે અહીંથી ચાલી જાય. અસ એને અહીંથી રવાના કરી દે. એકદમ એને બહાર કઢાડ.”

“જાઓ મારી ઉપર મહેરબાની કરીને જાઓ; તમે મને ખરે-ખર ચાહતા હોવો તો જાઓ; મારી ઉપર મોટો માયાકુળ ઉપકાર કરવો હોય તો જાઓ.” તેણીએ મને ઓજરખાહીથી કહ્યું.

“કદીખી નહીં.” મેં ઠરાવ ભરેલી રીતે જવાબ દીધો: “હું તમને ખરેખર ચાહું છું માટેજ હું અહીંથી કદીખી જવાનો નથી. હો-જો તમે મને એમ કહો કે તમે એને ચાહો છો અને તેટલાજ માટે તમે મને બહાર કઢાડો છો તો અવગત એક હરફથી બોલ્યા વના, તમારા હુકમને તાબે થઈ હું ચાલી જવશ.”

“એમ હું કહી શકતી નથી. મેં એને કદીખી ચાહ્યો હતોજ નહીં. મને એ ફક્ત પસંદ પડેલો પણ મારો પ્યાર તો હતોજ નહીં.” તેણીએ ખુલ્લાં દીલથી ખરું કહી દીધું.

જેસ્પર હવે જમીન પરથી ઉઠ્યો અને બોલ્યો: “જો સ્ત્રી મને ચાહતી નહીં હોય અને લેવા માંગતી નહીં હોય તે સ્ત્રી મને પણ બોધતી નથી. સ્તુઆટ ડોન, તુંજ એને લે; હું તુંને પુરી પરવાનગી આપું છું કે તું એને તારી ધણીઆણી કરી લે. મને એક સો પાઉં-

ડની રકમ આપ અને હું તરતજ આએ દેશ છોડી જઈશ. મારે આએ દેશ હવે છોડીજ જવો જોઈશે. મારાથી અહીં રહી શકાશે નહીં.”

આએ તેના છેલ્લા બેલ મારે માટે મોટી આશા ઉત્પન્ન કરનારા હતા પણ તેમ વળી મને એવો પણ શક તેના આ છેલ્લા બોલોથી ઉપજ્યો કે તેણે કોઈ બીજો મોટો ગુનાહ કર્યો હશે અને તેથીજ આ દેશ છોડી તે નાગી જવા માંગતો હશે.

તે વધુ બોલ્યો: “આગલી તવાળીય હરેશાં દટાઇ રહેશે. મને ફક્ત સો પાઉંડની જરૂર છે. આવી ખુબમુરત જવાન છોકરી તુંને મળે છે અને તેના બદલામાં ફક્ત એસો પાઉંડ ની એક નજીવી રકમ હું માંગુ છું. તારા લાભ માં આએ સાટું પણું સસતું છે. સો પાઉંડ લઇને હું જવશ અને ફરીને તમે મને જોશો નહીં કે મારી તરફથી કશું તમે સાંભળશો નહીં. ફક્ત સો પાઉંડની નજીવી રકમનો સવાલ છે.”

“તું આવી વાત કરવાની કેમ હીમત કરેછ. ઓ કંગાળ?” મીસ બેન્કે કચવાટી પણ અગાઉનીજ માફક શાંત ઠરેલ અવાજથી બોલી: “આવું કહેવાની તારી હીમતજ કેમ ચાલે? તું શું એમ ધારેછ કે તારા જેવીજ હુબી પાપી ઠગારી નીચ છું? તું સઘળું જુહું બોલ્યો છે અને તું જાણે છે કે જે તું બોલે છે તે તદ્દનજ ખોટું ઠગાઈમયું છે.”

જેસ્પરના રહેણપર ગુસ્સાનું ઝનુન અહીં આવ્યું પણ તેણે મીસ બેન્કેની નજદીક જવાની હીમત કાપી નહીં કારણ કે હું

તમ્યારજ સાવધ ઉમેશે હતો એવું તેણે જોઈ લીધું અને ફરીને જમીન દોસ્ત થવાની તથા ઠાંત અને નાંખગાંથી વધું સોડા ખોલવાની તેને ધારતી હતી.

“મને એમ તરછોડી ના કડાડ-એવો ધીકાર ના દેખડ.” તે બોલ્યો: “મને પૈસાની જરૂર છે. હું ખાતરી આપું છું, કે જો મને સો પાઉંડ મળશે તો તમારા બંનેના માર્ગમાં હું કદીથી આવશ નહીં. આજે મરદને કહે કે મને એટલા પૈસા આપે અને એમણી કહે કે તું એની સથે લગન કરશે. જો મારા ફરમાવવા મુજબ તે નથી કાઢું તો તારી જીંદગી તારે માટે જીવતાં દોઝખ જેવી બનાવશે.”

મીસ બેકેકની નજદીક હું ગયો અને તેણીને મેં ધીમેથી કહ્યું: “જો એક સો પાઉંડનો ભોગ આપવાથી આપણી બેની જીંદગી સુખી થતી હોય તો તે ભોગ આપવા હું તૈયાર છું. તમે જોને કહેા કે મને તેવો એ દગાખાઝ ઠગારો છે છતાં મુખ મેળવવા કાજે સો પાઉંડ આપવા હું રાજી છું અને તે પછી તમે. માં ધણીઆણી થશો.”

“તમે શું માંગો છો તે તમે મનસુના નથી; એ દગાખોરની મતલબ શું છે તે તમે સમજતા નથી. એ કહે છે તેમ કદી-કદીથી બની શકેજ નહીં; હું તમારી ધણીઆણી થઈ શકુંજ નહીં. જો હું તમોને હા કહું તો જે પ્રકારનો નકારો પુરૂષ એ છે તેના ફરતાં બધારે નકારી આં હું હરું.”

“ચાલ, બહાર જા.” મેં જરૂરનો કદ્યું: “ફાટથી અહીં આવવાની હીમ ના કરો; નહીં તો હું તુને એવો સ્વાદ ચખાડશ

કે હોસ્પીટલમાં જવું પડશે. એકસ શરતથી મેં તુને નાણાની રકમ આપી હતી. તે શરત તેં નોડી છે અને તારા જેવો આખર અને પ્રમાણીકપણાથી બેખબર રહેલો માણસ આ કપ્પલાન નોડશે એમ મેં ધારેલું. પણ ખાતરીથી માનજે કે ફરીને તું અહીં આવશે તો તારું સવાજમ બંધ થશે.”

“તારે સો પાઉંડ આપવાની તમારી ધારણા નથી?” તેણે મને પુછ્યું: “હું ખરેખર કસમ ખાધને કહું છું કે—”

“તારા કસમ પર મને એનેઆર નથી.” મેં તેને બોલતો અટકાવીને કહ્યું: “બહાર જ-અગર નહીં જશે તો હું તુને ઉંચકીને બહાર ફેંકી દેવશ-આગલી વાત યાદ કર.”

“હું બહાર જવું અને તું?”

“હું ખી તારી સાથેજ બહાર નીકળશ.”

એક ધડીભર તેણે મારી તરફ જોયું અને મારા એકરા ઉંપરના ચીન્હોથી તેની ખાતરી થઈ હતી કે જો તે એક બીજી ધડી થોભશે તો જરૂર હું તેને ઉંચકીને બહાર ફેંકી દેવશ કારણકે તે ગુપચુપ બહાર નીકળ્યો અને હું પણ તેની પુઠે બહાર નીકળ્યો.

અમો બંને ધરની બહાર નીકળ્યા અને મોહલ્લામાં આવી પુગતાં તે સેહજ થોભ્યો અને મારી તરફ નેણ ચઢાવીને અતી કડવાશથી તે બોલ્યો:

“આએ ધરમાં ફરીને નહીં આવવાની તું મને મના કરે છે?”

“હા-ફરીને તારે અત્રે આવવું નહીં. મેં કહ્યું છે તે યાદ રાખજે; ફરીને તું અત્રે આવ્યો હતો એવું હું જાણુશ તો કોઇની પરીણામની દરકાર કર્યા વના હું તારા પગનાં હાડકાં બાંજી નાંખશ કે જેથી તું ચાલી હાલી શકે નહીં અને અત્રે આવીશી શકે નહીં. હું જે ખોલું છું તે મુજબ કરે છું.”

“ત્યારે હુંખી તુને ફરમાવું છું કે તારે પણ અત્રે ફરીને કદીખી આવવું નહીં.” તેણે કહ્યું; “જો હું ચાહું તો આંખે રૂપાલી દાઢીની જીંદગી જીવતાં દોઝખ જેવી બનાવી શકું. હું તુને ઠહું છું કે તારે અત્રે ફરીથી કદીખી આવવું નહીં.” મારી તરફ થોડો વાર જોઇને તેણે પુછ્યું, “તે સાંભલ્યું કે?”

“મેં સાંભલ્યું.” મેં જવાબ દીધો: “તું કયે રસ્તે જવાનો છે? તું જે તરફ જશે તેથી ઉલટી દીશાએ હું જમણ કારણકે તારા જેવા માણસની સંગતમાં ચાલવાનું મને ગમશે નહીં અને તારા જેવા દેખાવના માણસની સંગતમાં મને કોઇ જોય તો તેની નજરમાં મારે મારેનું માન વધેખી નહીં.”

તે કાંઇખી બોલ્યા વના ચાલતો થયો અને તેને જતો જોવા પછી હું પણ ત્યાંથી રવાના થયો.

પ્રકરણ ૧૪ મું.

મધરાતની મુલાકાત.

આખર આએ છોકરીની ઇધાનમલી,
કેશેશ મારી સધળી કુલીકલી,
શક હતો તે સધળો ગયો તલી,
આશાના કુત્તનીખી ખીલી કલી,
કીનાનો માર્ગ મારો ખુલ્લો થયો,
ફટકોજ એક મારવાનો બાકી રહ્યો,

દીસો ધીમે ધીમે પસાર થયા. મેં જોયું કે મારી પુઠે એક
જસુસ ભાગેલો હતો. જ્યાં બી હું જનો હતો ત્યાં મારી પુઠે પુઠે તે
જસુસ બમતો હતો. થોડા દીવસ તો મને માત્ર શક ઉપજ્યો કે
કોઈ માણસ મારી પુઠે જાનો હતો પણ પછી મારી ખાત્રા થઈ
તે માણસ કોઈ કોઈવાર પહેરવારા બદલતો. પણ તેની આલશ્ચાની
ધપથી હું જોઈ શકતો કે તે એકજ માણસ હતો અને મારો પીછો
તે છોડતો હતો નહીં શા માટે તે આમ કરતો હતો તે હું સમજ્યો
નહીં. કદાચ પેલાં ખુનની ખાતરી મારાથીજ મળશે એવું ધારીને
કોઈ ડીરકટીવને મારો પુઠે લગાડવામાં આવ્યો બી હોય. પણ હું
કોઈવાર જો કલ્પમાં મોડે સુધી બેસતો તો રાતના તે જસુસ

શુભ થઈ જતો પણ સવાર પડતાંજ તે પાછો મારી પુઠ પાછળ આવ્યો. હું જોવા પામતો, મને કોઈની રીતે બીહવાનું તો હતુંજ નહીં તોજી મને આવી જમસુસી ગમે નહીં.

એક દહાડે રાતે મોડેથી, લગભગ ૧૨ વાગે કલંબમાંથી હું નીકળ્યો. મેં ધાર્યું હતું તેમ તે જમસુસ અશોષ થઈ ગયો હતો. રાતના જમસુસી કરવાની અગત તેણે કદાપી જોઈ નહીં હશે. હું ધીમેથી મારાં ઘર તરફ જતો હતો તેવામાં એ સ્ત્રીએ આવીને મારો હાથ પકડ્યો. મેં તે હાથ છડાવી નાખ્યો પણ તેજ ધડી, રસ્તા પરના રોશનીના ફાનસની મદદથી મેં તેણીનો ચહેરો જોયો, તે મીસ મીડ હતી.

“મારે તમારી સાથે વાત કરવાની છે; ઘણી અગતની વાત કરવાની છે.” તેણીએ મને કહ્યું.

“ઓસો શું છે?” મેં સવાલ કર્યો.

“અહીં નહીં. તમારે ઘરે ચાલો; ત્યાં જેસીને નીરાંતે વાત કરવાની છે. ચાલો, ઉતાવળા થાવો.”

“પણ હમણાં? રાત પડી? હમણાં બાર વાગ્યા હશે અને તે વખતે તમેને મારે ઘરે હું લઈ જાવું તે:—”

“તો શું? એમ તો તમે નહીં કહેતા હશે કે મારી આબરને ઘોકો પુગશે? કમનસીબે મારી આબર ઇજત કરી રહીજ નથી. મારી આબર ઇજતની તારાજ થઈ ચુકી છે. મારે નખોદ વળી

ચુક્યું છે. તમારી આખરને મારે બોલતા હોવો તો હું કહીશ કે તમે મરદ છો. એટલે સડ સમજ લેશે. આલો, ખોતી થવાનું નથી. રસ્તા વચ્ચે ઉભું રહેવામાં સલામતી નથી. આનાકાની કરે ના-મને અગતની વાત કહેવાની છે.”

“મને તમે કેટલો વખત રોકશો?” મેં પુછ્યું.

“લાંબો વખત તો નહીંજ.”

અમો મારે ઘરે જઈ પુગ્યાં અને મેં મારાં મજવામાંથી કુચી કહાડી ધરતી બહારનું બારણું ઉઘાડ્યું તથા અંદર દાખલ થઈ તે પાછું બંધ કર્યું. ધીમેથી દાદર પર ચઢીને અમો મારા ઓરડા આગળ આવી પુગ્યાં અને ત્યાં બારણું પણ મેં ધીમેથી ઉઘાડ્યું.

ઓરડામાં દાખલ થતાં જ બહુજ ધીમા અવાજે મારા કાનમાં લાગીને મીસ મીડ બોલી; “મારી અગાઉ અહીં કોઇ બીજું બી આવી પુગેલું છે. જે છોકરીને હું મળ્યા માગતી હતી, જેણીની તસ્વીર તમેએ જાળવી રાખી છે તે છોકરી અહીં અત્યાર અગાઉની આવેલી છે તમે તો કહેતા હતા કે તે સ્ત્રીને તમે ઓળખતાજ નથી. સઘળા મરદો જુદા છે. એનું કહી જનારો શીઝસૂફ કેટલો સાચો છે! ઓલાદ પછી ઓલાદે, ઝમાના પછી ઝમાના દરમ્યાન મરદો જુદું અને જુદું બોલતાજ આવ્યા છે અને તે સીધાંત ખરું હોવાની તમેએ સાબેતી પુરી પાડી છે.”

તેણી થું કહેતી હતી તે પહેલાં તો હું સમજી શકેજ નહીં. ખરું કહું તો તેણીના બેજાની આંગરી ખમી ગઈ હશે એમ મેં ધાર્યું. મારા ઓરડાનું બારણું મેં મોઢેથી બંધ કરીધું.

મારા ઓરડામાં તદ્દનજ અધાડું હતું ફક્ત બારી વાટે અંદરણાનું એક કીરણ દાખલ થતું હતું અને તે કીરણ એક મોટી ખુરસી પર પડતું હતું. તે ખુરસી પર નજર કરતાં હું ભડક્યો. અગાઉ મારા ઓરડામાં મીઠા બ્લેકનાં ભુતને ભમનો હું જોતો હતો તેમ જા વેળા તે ખુબસુરત અબલાનો ભુત પાછો આવીને ખુરસી પર નેના ઓળો તે નાંખતો હતો એવું મને લાગ્યું.

“એ ક્યાંથી આવી ? ક્યારે આવી ?”

“મેં એને મોહનમાંથી પસાર થતાં જોઈ અને હું એની પુઠે આવી. તેમની તમારી ઘરવાળીને પુછ્યું કે તમે ઘરમાં હતા કે ? ઘરવાળીએ કહ્યું કે તમે કલ્પમાં ગયા હતા અને આડ કે નવ વાગે પાંચા ફરશો. નેણીએ થોભવાની મરજી નજાવી અને તમારી ઘરવાળીએ તેને આજે ઓરડામાં દાખલ કરી. તે સઘળું જોઈને હું તમોને શેઘવા નીકળી. મને ખરેખર તો ચીંતા ઉપજતી હતી કે તમારી રાહ જોવા પછી, તમે આવી નહીં પુગ્યા તેથી નાસીપાસ થઈને રખેને ને અડીથી ચાલી ગઈ હોય, પણ નહીં, હજી તે એકલી છે. ખીચારી ઉંઘાઈ ગઈ છે. હવે હું એની સાથે વાત કરીશ. તમારી સાથે અગતી વાત કરવાની છે અને તમારે ઘરે આવીનેજ વાત કરવા માંગું છું એવું કહીને મેં તમોને ઠગ્યા હતા કારણકે મારે કોઈની રીતે તમારા ઘરમાં દાખલ થવું હતું અને આજે છોકરી સાથે વાત કરવી હતી. હું એની સાથે વાત કરીશ અને ખરો ભરમ મેળવીશ. વાદ રાખજો—એક મરદ પોતાના દીક્રાનો ભરમ અને જીગરની છુપી વાત એક બીજા મરદને કહીને કહેવાનો નથી; તેમજ

એક મરદ તેવી વાત એક સ્ત્રીનેથી કહેવાનો નથી અને વળી એક સ્ત્રી પોતાના જીવનની ખાતરી વાત એક મરદને કહેવાની નથી; પણ એક સ્ત્રી પોતાની સઘળી ખાતરી વાત એક ખીજ દીલસોઝ સ્ત્રી આગળ કહેવાને અવકાશ નહીં. આએ છોકરીની હું દીલસોઝ છું— મને એ સઘળું ખરું જ કહેશે એવી મારી ખાતરી છે.”

“તમે એને શું પુછવા માંગો છો?” મેં સવાલ કર્યો: “ખુનથી માર્યો અથવા માણસ એ છોકરી સાથે શું સંબંધ ધરાવતો હતો તે તમે પુછવા માંગો છો કે?”

“નહીં; તે મરણ પામેલો માણસ એની સાથે શું સંબંધ ધરાવતો હતો તે તો હું અત્યાર અગાડનું સમજી ચુકી છું. હું એ જાણવા માંગુ છું કે જે પર સાથે એને કેવી રીતનો સંબંધ છે.”

“જે પર સાથે આએ છોકરીનો સંબંધ શું છે તે હું જાણું છું—હું તે તમોને કહીશ. આએ છોકરીનો તે લવર હતો. જેમ હમણા તમે જે પરને ધીકારો છો તેમ એ હમણા જે પરને ધીકારે છે પણ જે પરથી એ ખીલે છે. કદાચ તેનાથી ખીલવાનું એ છોકરીને કાંઈ કારણ મળ્યું હશે. જે પર તરફના તમારા ધીકારને કારણે તમે આએ ખીયારી છોકરી પર કાંઈ લેવાની ધારણા તો તમે નહીં રાખતાં હશો! શા માટે તેણીને એ પુછીને દુઃખી કરવા માંગો છો?”

તે હાંધતી રૂપસુંદર તરફ જોઈને મીસ મીડે એક હાથ ખેંચી.

“જેમ તે મારો એક વાર લવર હતો તેમ આએ છોકરીનો પણ લવર બન્યો હશે કે?” તેણી દુખથી બોલી. “મારી ઉપર

શ્વાસ રાખે; એ છોકરીને સહેજ બી ઇગ્ન હું પુગાડીશ નહીં-
ત્રીબી ઇગ્ન એને પુગવા હું દષ્ટિ નહીં.”

તે પછી મીસ મીડ ધીમે કહે એ મીસ બ્લેક આગળ ચાલે અને
છીના કાનમાં લાગીને તેણી કાંઈ બોલી, મીસ બ્લેકને ‘મીસીસ...’
મેં કાંઈ મીસ મીડે કહ્યું હોય એમ અછરતું સાંભળ્યું. મીસ બ્લેક
ડક્ટરને જાગી ઉઠી અને મીસ મીડ તરફ ફાટેલા ડોળાથી જોવા
ગી. ઘડી બર ઓરડામાં ચુપકાદી પંચરાશ. મીસ બ્લેક ધબરાતમાં
પાસપાસ જોતી હતી અને મીસ મીડ તથા હું પુતળા માફક થંભ
કેને ઉભાં હતાં. ચુપકાદી દુઃખ ઉપજવનારી હતી અને તે મારાં
ખની ઠેકડી કરતી હોય તેમ ધડિયાલની જાણી ટકોરીને બચાવ
ત્ર સંભળાતો હતો.

આખરે મીસ બ્લેક પોતેજ બોલી. “આએ બાઈ કોણ ?
વણના બોલવાથી મને ધબરાત ઉપજેછ. લેવો આઓ તમારું મેન્યુ
ટીપટ; મેં બધું લખીને પૂરું કરીધું છે. એ તમેને આપવાને હું આવી
પેલો આજે મારે ઘેર આવ્યો હતો અને મને કહ્યું હતું કે તે
રાંજ ઘરમાં રાત ગુમરવાની ધારણા રાખતો હતો. હું બીહબી
ને આએ કાગળ્યાં લઈને નાસી આવી. હું પાછી જવાની નથી. હું
જા બીજી જગા શોધી કહાડશ-પાછી કદીબી જવશ નહીં.”

મેં તેણીના બંને હાથ મારા હાથમાં લીધા, લખાણના કાગળમાં
મીન પર પડી ગયાં પણ તેની દરકાર મેં કરી નહીં, મીસ મીડે
ક ખુરશી પર બેસી અમારી તરફ ગુપચુપ જોવા કરીધું પણ તેણી
મુંએ બોલી નહીં.

“ધભરાવો ના—ધભરાવા જેવું કશું છેજ નહીં.” મેં તેણીને ધીરજ આપવાની કોશીશ કરીધી; “ને તમારે ઘરે પાછો આવ્યો તો હવે હું મારો ખોલ પાળશ અને એને સીધો હોસ્પીટલમાં મોકલશ. તમારી ઉપર તેને કશો હક પુગતો નથી, એ કશો દાવો કરી શકવાનો નથી.”

તેણીએ પોતાના હાથ મારા હાથમાંથી ખેંચી લીધા અને ખારણા તરફ તેણીએ ચાલવા માંડ્યું.

“મારે જવુંજ નેધયે. છેલ્લી સલામ, સદાને માટે છેલ્લી સલામ—ગુડબાય.”

તેણીએ લપેરો ખાધો, મેં તેણીને મારા હાથમાં પકડી લીધી અને એક ખુરસી પર બેસાડી અને પછી મેં પુછ્યું. “પણ તમે જશો ક્યાં?”

“કેટું બી. એ પક્ષીદથી દુર જવશ; કેટું છુપાઇ બેસશ અથવા તો મારી છાંદગીનો અંત લાવશ.”

“તમે કેટું છુપાઇ બેસશો? મારો તમોને વીચાર આવતોજ નથી! મારાથી બી તમે છુપાઇ બેસશો?”

“હા—તેમજ કરવાનું વધારે ઠીક થઇ પડશે. બીજો ઉપાય શું છે? બીજી કોઇ ગોઠવણમાં લાભ શું છે?”

“તમે મને ચાહો છ, હું તમોને ચાહું છ.” મેં કહ્યું. “પછી વચ્ચે શું ખલલ હોવી નેઇએ? તમારું રક્ષણ હું કરીશ—મારો આશરો

તમે સ્વીકારો. હું તમોને ચાહું છું-ખુદા જાણે છે કે મારો તમારી ઉપર કેવો આઠાગ ને સાચો પ્યાર છે.”

“તમે સમજતા નથી-તમે સમજી શકતા નથી. હું કોઈ બી મરદની ઘણીઆણી થઈ શકું જ નહી.”

તેણી પાછી ખુરસી પર અઢેલીને પડી અને હું થોડોક દુર જઈ એક કોચ પર બેઠો. બીજીજ પળે મીસ મીડ મારી પાસે આવીને બેઠી અને બોલી. “એ તમોને ચાહે છે, પણ એ તમારી ઘણીઆણી હમણા થઈ શકતી નથી. મારા કામની વચ્ચે તમોએ બનતી નડતલો નાંખી છે પણ થોભજો, હું બી કાંઈ કરી દેખાડીશ. તમારા બેના સુખની આડે ફક્ત એક ચીજ આવે છે અને તે ચીજને હું દુર કરીશ. તમોને કાંઈ ખ્યાલ આવતો હશે પણ તેની મને જરા બી દરકાર નથી. એ બીચારીની ઝખાન બંધાયલી છે-ખરી સઘળી વાત એ કહી શકવાની નથી પણ મેં કહ્યું છે તેમ એક દીલસોઝ સ્ત્રી આગળ એક બીજી સ્ત્રી પોતાના જીવનની વાત કહેતાં અચકાતી નથી.”

“મીસ ખ્લેક જવા માંગે છે.” મેં કહ્યું. “મારા ઘરમાં એ બીચારી એક બી રાત ગુજરી શકે નહી અને પોતાને ધરે પણ જઈ શકતી નથી. ત્યારે એ જશે ક્યાં? તમે તમારે ધરે આજની રાત એને લઈ જવો તો કેમ?”

“મારે ધરે? મારે ધર ક્યાં છે? વળી હું જ્યાં રાત ગુજરું છું ત્યાં આવી રૂપાળી અને આજરદાર સ્ત્રીથી રહી શકાયજ નહી. મારી વાતજ ના કરતા. હું તો સંસારથી દેશનીકાલ થઈ છું; એને હું ક્યાં લઈ જાવું?”

“ત્યારે તમે અહીં રહો. આજની રાત તમે અહીંજ એની આમળ ગુજારો.”

“હા—એ દીક ગોઠવણ છે.” તેણીએ જવાબ દીધો.

આ ગોઠવણ વીધે મેં મીસ બ્લેકને કહ્યું. પહેલાં તો તેણીએ આનાકાની કીધી પણ પછી કમ્બલ થઇ. મેં કચ્છાટમાંથી કેક કઢાડીને તેમની આગળ મુક્યાં, જે તે બંનેએ ખાધાં અને જરા રતી શેરી પીધો. તે પછી તેઓ બંને સોફા ઉપર સુતાં અને હું મારા સુવાના ઓરડામાં ગયો.

—:—

પ્રકરણ ૧૫ મું.

ખુદલો થયલો ભરમ.

ભરમનો પરદો ખુલ્યો આખર,
જેણે લીધું ભયનાક ભેદનું ભીતર.
જાણ્યું, કોણ ખરો ખુની કાફર,
જાણ્યું, કાવ આર્જુન થયું જીગર.
જાણ્યું કે સઘયાદ ખુખાર કાંય છે?
જાણ્યું કે નીર્દોષ આજ શીકાર કાંય છે?

હું પણ ગા પર પ્રડયો પણ મને ઉંઘ કેમ આવે? મને અકર-
વકર થઈ અને એમથી તેમ કોર મરડતાં હું કંતાળી ગયો. આખરે
હું ઉડ્યો અને મારી વ્હાલી દીલખર યરાયર પોઢી હશે કે નહી તે
ચીમાધને જોવાને કાળે મેં મારા ઓરડાનું પારણું સહેજ અલગું
ઉંઘાડવા સાથેજ મને પરગરો ખુલ્લો અવાજ સંભળાયો. તે અને
છોકરીઓ સોફા પર જોડા જોડમાં એસીને વાત કરતી હતી. મારી તરફ
તેમની પીક હતી અને જો પારણા આગળ હું ચીમાધને ઉભો હતો તેની
લગોલગમાં તે સોફા હતો. માટે મને સમજું સંભળાયું. છુપી વાત
સાંભળવી એ ગુનાહમયું છે પણ મીસ મીડના બોલ મને યાદ આવ્યા.
એક સ્ત્રી પોતાની સખળી ખાનગી છુપી વાત બીજી એક દીલસોઝ સ્ત્રી
આગળ ખુલ્લી જણાવી દેતાં અચકાતી નથી એવા મીસ મીડના બોલ
મારી યાદદાસ્તમાં તાજ થયા અને તેટલા માટે હું ગુપચુપ સાંભળતો
ઉભો. મારા ઓરડાની રોશની મેં ખુલ્લી નાંખી એવી મતલબે કે હું
ત્યાં ચીમાધને છુપો ઉભો હતો તે આંખે છોકરીઓ જોઈ શકે નહીં.

મીસ બ્રેક બોલી: “તમે શું કહો છો તે હું સમજી શકતી
નથી. તમે મારાથી શું જાણવા માંગો છો? તમે ખુલાસો કરો.”

મીસ મીડે જવાબ દીધો: “ખુલાસો કરવા અગાઉ હું તમોને
એક વાત કહી દઉં છું. તમે ગમે તેટલું છુપાવો પણ હું જાણી ચુકી
છું. મરનાર મીંડ ડડલી તમારો આશક કે તમારો ખાવંદ હતોજ
નહીં પણ તે તમારો-પોતાનો સગો-મા જણ્યો-છ થતો હતો.”

“ઓ ખુદા-ઓ મારા પરવરદેગાર!” મીસ બ્રેક પોતાના
બંને હાથ પોતાની છાતીએ રાખીને બોલી.

“ચુપ-ચુપ! આસ્તે-આસ્તે! પાસેના ઓરડામાં ગીઠ ડાન સુતેલા છે. તેવણ સાંભળશે, ધીરથી બોલો.”

“પણ મીસ મીડ તમોએ એ કેમ જાણ્યું?”

“તમારી તસ્વીર મીડ ડાન પાસે છે. મેં તે જોઈ. મીડ ડાલીની જવાનીની અને તેવણ જ્યારે ખુશ્નુરત ગયર અને તનદરોસ્ત હતા ત્યારની તસ્વીર મારી પાસે છે. મેં તે બંને તસ્વીર સરખાવી જોઈ. અને તરતજ મેં જોઈ લીધું કે તમો મરનારના બેહેન હોવાં જોઈએ.”

“આ વાત છુપી રાખજો-કામને કહેતા ના.”

“આપણે તે વીષે પછી વાત કરીશું. પહેલાં તો મારી સઘળી તવારીખ તમારી આગળ ખુલ્લી કહી દઉં છું. હું ગાફેલ હતી. બેખબર હતી પણ જરૂરે એક કાગળ મરનાર ડાલી ઉપર લખ્યો હતો તે એતે-કાકન મારા હાથમાં આવ્યો અને તે પછી સઘળો ભરમ મારી આગળ ખુલ્લો થયો. કીનાબાજ જરૂરે પોતાનું વેર ડાલી ઉપર લેવા કાજે માફ સત્યાનાશ વાળ્યું છે અને તેટલુંજ કરીને અટક્યો નહીં પણ તમોને હેરાન કીધાં છે.

“વાત એમ બની હતી કે જરૂર અસલથીજ લુચ્ચો અને ઠગારો હતો. કલખમાં તે પાના રમતાં ઠગાઇ કરતો હતો. જે ઠગાઇ ડાલીના જોવામાં આવી અને ડાલીએ તેને ખુલ્લો કર્યો. તેને સઘળી કલખોમાંથી હાંકી કહાડવામાં આવ્યો. આથી તે ખીજવાયો અને તેણે સોગંદ લીધા કે ડાલી ઉપર હડહડતુ વેર લેવું. તે જાણતો હતો કે ડાલીને બે સ્ત્રીઓ સર્વથી પ્યારી હતી. એક તો હું ડાલીની માશુક; અને બીજી તું-ડાલીની બેહેન.

“જેસ્પરે ઠરાવ કર્યો કે આપણને બંનેને ખુવાર કરવી અને તેનાથી ડડલીને દુખ ઉપભવવું અને તેમ કરીને વેર લેવું. હું ડડલી સાથે અદરાયતી હતી પણ જેસ્પર મને મળ્યો અને તે વેળા તેના ખુશસુરત અહેરો અને લલચાવનારી બોલવાની અદા જોઈને હું તેની ઉપર મોહી પડી; તમારા બાંધ તરફ હું એવકા થઈ; અને તમારા બાંધને હું છોડી ગઈ. પરણવાની કબુલાત જેસ્પરે મને આપી, અને મેં મુર્ખાઈથી તેની ઉપર વીશ્વાસ મુક્યો. હું ની પીયા પડી અને હમેલદાર બની. મને તે વેળા જેસ્પર છોડીને ગુમ થઈ ગયો. હું હોસ્પિટલમાં ગઈ અને એક બાળકને મેં જનમ આપ્યો જે બાળક ખીચારું મરણ પામ્યું. પણ મારાં માત પીતાએ મને તજ દીધી અને તેમની હું એક પુરી લાડકી દીકરી હતી માટે તેમને એટલો તો ગમ ઉપજ્યો કે તે ગમમાં અને બેટીની નામોશીની ખેમલતમાં તેઓ બંનેએ આપઘાત કર્યો. તેઓ મરણ પામ્યાં અને હું તદ્દનજ એકલી અતુલી નીર્ધાર થઈ ગઈ. મેં કસમ ખાધા કે આ માણસને શોધી કહાડવો-આખરે તેનો પતો મને મળ્યો છે.

“પણ હવે તમે મને તમારો ખુલાસો કહી સંબળાવો. તમારી મરજી નહીં હશે તો હું કાઢને તે વીષે એક હરફખી કહેવશ નહીં. એ જેસ્પરે તે કાગળમાં તમારા બાંધ ઉપર લખ્યું હતું. કે ‘આખી દુન્યામાં બે સ્ત્રીને તું સર્વથી વધારે ચાહે છે માટે ડડલી-ડડલી સાવ ચેત રહેજે; તે બંને સ્ત્રીઓનું હું નખોદ વાળીશ અને તેમ કરીને તારી ઉપર વેર લઇશ; એકને એવી તારાજ કરશ કે તે સંસારથી ઉખડી જશે અને અનીતીમાન બદ્દેશ ગણાશે. બીજીને મારા સપાટામાં એવી લેવશ કે તેની ઉપર તારા કરતાં મારો દાવો વધારે રહેશે.’

મીસ બલેક મનમાં ડામાડોલ બનીને સુખજ એવી ત્યારે મીસ મીડ પાછી બોલી. “જેરુપરે બચકર ધમકી સરનાર ડડીને આપી હતી. ડડીને સર્વથી પ્યારી એ સ્ત્રીઓનું નખોદ વાળવાનો તેણે ઠરાવ કર્યો હતો અને તેમ કરીને ડડી પર વેર લેવાના તેણે સોગંદ લીધા હતા. તે માહેલી એક સ્ત્રીનું, યાને માઈ નખોદ તે વાળી ચુક્યો, મને તેને તારાજ કાઢી અને મારા બાબમાં તેણે તે ધમકી અમલમાં મુકી. ડડીની એક પ્યારી સ્ત્રી હું, અને બીજી તમે. તમારા બાબમાં એને શું કર્યું ? મને કહો. અદસોસ-અદસોસ ! મને કેવું યાદ આવે છે ? ડડી મને બેદદ આહોને હતો અને જ્યારથી હું તેની તરફ બેવફા થઈ ત્યારથી ગોયા તેને વેરાગ પકડ્યો હતો. તેણે સંસાર ત્યાગ કર્યો, એકાંતમાં એકલો અતુક્ષો રહ્યો અને તે પરીણામે તે હાડપીંજર જેવો બદશીકલ બેડોલ બની ગયો. અરે અરે-આવા ખરા દીલશીઝ અને સાચ્ચી પ્રીતી ધરાવનારા લવરને હું બેવફા થઈ અને હવે તેનો બદલો ખુદરતે મારી ઉપર લીધો. પસ્તાવાથી માઈ જીગર વીધાઈ જાયછ પણ શું કરું ? હવે ઉપાય શું ? પસ્તાવા અને તોજેશ સીવાય બીજો માર્ગ શું ?”

મીસ મીડે પોતાનું બોલવું, પુર લાગણી સાથે, અને અરે-ખરા જીગરમાંથી નીકળતા અવાજ સાથે પુરું કર્યું અને મેં જોયું કે તેણીની આંખમાંથી વહેતા આંસુના રેત્તા તેણીના ગાલ ઉપર ચઢકતા હતા. તેણીનો પસ્તાવો અરેખરો હતો, તેણી અરેખરી તોજેશ કરતી હતી એ બીધે મને સહેજથી શક ઉપજ્યો જ નહીં.

પ્રકરણ ૧૬ મું.

—:૦:—

વેરનો ફટકો.

જાણી કે બાંધી મેં સુખોની પાલ,
 ઝુલશે બહુ ફજોથી સંસારી ડાલ,
 રક્ષણ બી દેશે હયાં ધણીની ઢાલ,
 આખર ને ઇઝતની ઓઢાશે શાલ,
 સુખી સંસારનો સ્વપ્નજો ખોડ્યો,
 દેવતા મેં ધાર્યો ને દઢતને જોયો.

મીસ મીડે પોતાનું બોલવું પુરું કર્યું અને હવે મીસ બેલેક
 શું જવાબ દે છે તે જાણવાને હું આતુરતાથી ધુનતો ઉભો.

આખરે મીસ બેલેક બોલી. “હું તમોને મારી સઘળી ખરી વાત
 કહી દેઉં, પણ તે એક શરતે કે તમારે એ મારી વાતનો એક
 હરફખી મીં ડાનને કદીખી કહેતો નહીં.”

“નહીં કહેવશ—તમો મને પરવાણગી આપશો તોજ મીં
 ડાનને તમારી વાત કહેવશ. નહીં તો કદી નહીં કહેવશ. મારી ઉપર
 પુરેપુરો વીસવાસ રાખજો. તમો જોશો કે મારી નામોશીની સઘળી
 વાત મેં તમોને તમારી ઉપર સંપૂર્ણ વીસવાસ રાખીને કહી દીધી

છે. જ્યો વીરવાસ મેં તમે ઉપર મુક્યો છે તેવોજ તમે મારી ઉપર મુક્યો. મારો વચન તુટવાનો નથી.”

“ત્યારે મારી ભુક્કમરી કહાણી સાંભળો, મીસ મીડ,” મીસ બલેક ગમખાર ધીમા સાદે બોલી. “નાંડડીને એને જે બીજી ધમકી આપી હતી તે બી એને અમલમાં મુકી હતી.”

“યા ખુદા ! યા ખુદા !” મીસ મીડ પોતાના બન્ને હાથ પોતાની છાતીએ વાળીને બોલી; “એને તમારું નખખોદ બી વાલ્યું !”

“નહીં—શુકર છે પરવરદેગારના—એમ તે કરી શક્યો નથી.” મીસ બલેક બોલી અને મેં છુટકારાનો સંતોષનો એક દમ ખેંચ્યો. તેણીએ કહ્યું: “મારી ઉંમર નાની હતી. જ્યારે તમે મારા બાઇ તરફ બેવફા બન્યા ત્યારે મારા બાઇને બહુજ ગમ ઉપજ્યો અને પોતે એકાંતમાં એકલોજ રહેવાની આજુ રાખતો હોવાથી તેણે મને વધુ અભ્યાસ કરવા ફ્રાંસ ખાતે મોકલી. જે મકાનમાં તેનું ખુન થયું તે મકાનમાં મારો બાઇ જઈને રહ્યો અને હું પેરીસ બાણી રવાના થઈ. એક જોગશુના આશરા હેઠળ હું રહેતી હતી અને ત્યાં મેં લાભો વખત અભ્યસમાં અને સુખમાં ગુજાર્યો. તે પછી એક દીવસ દેવળમાં મેં જેસ્પરને દીડો. અમારા વચ્ચે ઓળખાણ થઈ, દોસ્તી વધી અને આખરે મને એવું લાગ્યું કે હું તેને ચાહતી હતી. મેં એવુંજ ધાર્યું કે તે પણ મને ચાહતો હતો અને મારી ઉપર બીન-સ્વાસ્થી સાચ્યો પ્યાર રાખતો હતો,

“દીવસો જવા પછી જેસ્પરે મારી સાથે લગ્ન કરવાની માંગણી કરી અને મેં તે હા પાડી. એ બાબતની ખબર મારા

ભાઈને આપવા માટે તેની ઉપર એક કાગળ લખવાની મારી ઘણી ધારણા હતી પણ તેમ કરતાં જેસ્પરે મને અટકાવી અને તેણે જણાવ્યું કે લગ્ન થયા પછીજ મારા ભાઈને મારે તે બાબેની ખચર આપવી. અમો બન્ને લન્ડન આવ્યાં અને અમોએ લગ્ન કર્યાં. સાંજે અમારાં લગ્ન થયાં પણ તે અગાઉ મારા ભાઈ ઉપર મેં એક કાગળ લખીને સઘળી બીના જણાવી અને જેસ્પર ડેંટ સાથે મારાં લગ્ન થનાર હતાં એમ ખચર મેં તેને પુગાડી. મરનારની લાશ ઉપર જુરી ભરવામાં આવી હતી ત્યારે ધરની કારભારણે જુગ્યાની આપતાં જણાવ્યું હતું કે મરનારનું ખુન થયું તે દીવસે બપોરના મરનારને એક કાગળ મળ્યો હતો જેની ઉપરનું સરનામું એક સ્ત્રીના હરફથી લખાયું હોય તેવું જણાયું હતું અને તે કાગળ વાંચવા પછી મરનાર ઉશ્કેરાઈ ગયો હતો. તે કાગળ મેં લખ્યો હતો પણ તે કાગળ મરનારના કાગળ્યાંઓ મધેથી મળી આવ્યો નહીં મોટે હું ધાં ફું કે ગુસ્સામાં તેણે તે કાગળ ફાડી નાખ્યો હશે અથવા બાળી નાંખ્યો હશે. સારું થયું કે તે કાગળ મળી આવ્યો નહીં-અગર નહીં તો ઘણો ભરમ ખુલ્લો થઈ જતે અને મારી હાલત ઘણીજ કઠંગી થઈ પડતે.

“લન્ડનનાં એક મકાનના ચોરડા બમોએ બાડે લીધા અને ત્યાં અમો ગયાં. તે મકાનમાં ગત ગુમરવા પછી બીજી સવારે મારા ભાઈને મળવા જવું એવી સુચના જેસ્પરે કીધી પણ મેં તે કયુલ કીધું નહીં અને તુરતાતુરતજ ભાઈને મળી આવવું એવી મેં હડ લીધી. જેસ્પર કાંઈ ગુસ્સે થયો, કાંઈક મને સમજાવવાની નેશીય કીધી પણ મેં મારી હઠ છોડી નહીં અને આખરે અમો અમા :

ભાઈને મળવા જવા નીકળ્યાં. હું આજે મારા ખુદાના હજારો હજાર આભાર માનું છું કે તે નીચ ખવાસના ખનીસ સાથે મેં રાત ગુમરી નહીં.

“મેં તો એવીજ ઉમેદ બાંધેલી કે મારા ભાઈ મારાં લગન થવાની વાત સાંભળીને ઘણો ખુશી થશે અને અમેને આશીરવાદ દેશે તથા અમેને કાંઈ મોટી રકમ ભેટ આપશે. મારા જીગરમાં આવી આશા રમતી હતી ત્યારે જેરપર કાંઈ જુદીજ આશા પર મલકાતો હતો અને હસતો હતો. તે મનમાં એવુંજ રચતો હતો કે ડડલીને દેખાડી આપવું કે તેની ખ્યારી બહેન સાથે લગન કરીને તેણે પોતાની ધમકી પાર પાડી હતી.

“અમો બંને મારા ભાઈ આગળ ગયાં. મારા ભાઈના ઓરડામાં જમવાની ટેબલ ઉપર ખાણાની ગોઠવણ કરી મુકવામાં આવેલી હતી પણ મારો ભાઈ જમવા બેઠો હતો નહીં પણ ઓરડામાં આમ તેમ ફેરા ખાતો હતો. તેણે કુલ-ધર્મીંગ-સુટ પહેરેલો હતો. હું મારા ભાઈ આગળ ઢોડી ગઇ અને તેને ગળે વળગી પડી.

“મારા ભાઈએ માફ માથું પોતાની છાતીએ દાખીને ઇંતેજરી આતુરતાથી પુછ્યું. ‘બોલ-બોલ-બહેન તારાં લગન થયાં કે?’ મેં જવાબ દીધો કે, ‘હા-હા-થયાં.’”

“તે બોલ્યો, ‘અફસોસ છે. હું કપડાં પહેરી તબયાર થયો કે તું બ્યાં બી હોય ત્યાં જઈને તુંને એતાવું, પણ ક્યાં જવું ને ક્યાં પડે’ મળવું તે મને સુઝ્યું નહીં. અરે અરે બહેન તેં તારાં નખોદ

વાળ્યું, તે તારા બાઇનું સત્યાનાશ કીધું તે એક પાછ મુજ પલીદને તારી સાથે જોડી દીધો.”

“જ્યારે મારો બાઇ આ પ્રમાણે મમ્માર જીગરથી આફસોસ બોલતો હતો, ત્યારે તેના બોલવાનો ભરમ નહીં સમજીને હું મનમાં ગુચવાતી હતી ત્યારે જેરપર હસીને ખુશ મીઝમજથી તાળી વગાડતો ઉભો હતો.

મારા બાઇએ તેને ધીક્કારથી કહ્યું. “મુજ હમત, નીર્દોષ છોકરીએને ખુવાર કરનારા ખરીસ તું-તું !” જેરપર બોલ્યો.

“હા-હું-હું ! વાંદરાની સુરતના હાડપીંજર, જેઘ લે ! તારી સ્વીટહાર્ટને મેં તારાજ કીધી, બેબદામની બનાવી, મહોલામાં અનીતીનો પેશો ચલાવતી રખડતી કીધી, અને હવે તારી બહેનને સાખુત સપાટામાં સપડાવીય. જેઘ લે મને ! હુંજ તે કે જેને તારી ઉપર હડહડતું વેર લેવાના સોગંદ લીધા હતા અને જેણે તારાં જીગરને વીંધી નાંખવાનો હરાવ કર્યો હતો તે હુંજ. હુંજ કે જે આજે પોતાના સોગંદ પાળી નુકર્યો છે અને જેણે તુંને કંગાલ દુઃખી બનાવ્યો છે-તેજ હું !”

“મારો બાઇ બોલ્યો : “કીનાબાજ દુશમન, વેર લેવું હતું તો મારી ઉપર કાંય નહીં લીધું ? મને કાંય નહીં માર્યો ? માફ કાંય નહીં ખુન કર્યું ? હરેમનની ઓલાદના શયતાન-યાદ રાખજે-તારો ફેજ ખુરામાં ખુરો આવશે.”

“જેરપર આ સાંભળી હસી પડ્યો અને તેણે કહ્યું : ‘મારો ફેજ ખુરો આવશે તે અગાઉ તો તુંને દુખી થતો, જીગરમાં જલતો,

હાથમાં બલતો અને મગજમાં હેરાન થતો જોવાની મમ્મદ પડશે. આએ તારી બેહેનને મારાં પાસામાં લઇ મારી ધણી ગાણી તરીકે ગમન મેલવશ અને એને દરેક બોસો લેતાં હું મનમાં એમજ સમજશ કે તારાં જીવનમાં એકક વધુ જખમ કરતો જાવું છું.’

“મારો ભાઇ ઉશકેરાઇ ગયો. ખીજવાત અને ગુસ્સામાં તેણે ઉઠાસો મારી જેરપરનો ટોટો પોતાના અને હાથમાં પકડી ભચડી નાંખ્યો. જેરપર ચુંગળાયો અને હડીને ટેવત્ર ભણી ગયો અને ટેવત્રપર પોતાના હાથ મુકાને તેનો ટેકો લીધો તેટલાં તેનાં હાથમાં ટેવત્ર ઉપરની છરી આવી ગઈ એ લઇને તેણે મારા ભાઇની છાતીમાં આરપાર ચલાવી દીધી. મારો ભાઇ જમીનપર પછડાયો—મેં તે જોયું; હું કાંઈમી મદદ આપી નહીં શકી—અફસોસ! મારા ભાઇ આગળ હું ટોડી ગઈ, તેની છાતીમાંથી મેં છરી ખેંચી લીધી. અને હું એટલી તો બેધ્યાન બેમાન બની ગઈ કે તે છરી હાથમાં લઇનેજ હું ત્યાંથી નાઠી.

“મીંડોનનો જેટલો આભાર માનું તેટલો થોડો છે. એણે મને નામોશીમાંથી, ખુનના આરોપસર કોર્ટમાં ઉભી રહેવાની ગમખારી ભરી સ્થિતિથી બચાવી.”

મીસ બ્રેલેક આટલું બોલીને થોભી; આગલા ગમખાર બનાવો તેણીને યાદ આવ્યા હશે માટે તેણી ચુપ રહી અને થોડોવાર દમ ખાવા લાગી.

મીસ મીડ ચુપ બેસીને સાંભળતી હતી અને હું પણ આરણા પાછળ છુપાઇને ઉભો રહી આ દુખમરી કહાણી ગમગીન જીવરથી સાંભળવા લાગ્યો.

મકરણ ૧૭ મું.

:૦:

નામ બાલી દીધું.

સદાકાળ તેનું બાલી દીધું નામ,
 તેની સાથે રહેવું મેં ધાર્યું હરમ.
 દુખી મજ જીગરથી કહયા કલામ.
 “જીંદગી બરની આ છેલ્લી સલામ!”
 દુખનો દંખ જીગરમાં જગી રહ્યોજ,
 દુખી કરવા પુઠે હજી લાગી રહ્યોજ.

થોડો વાર થોભવા પછી મીસ બલેક-બર્ ખોલું તો મીસ ડડલી-
 અને ખરી અતકે કહું તો-મીસીસ ડેટ આગળ બોલવા લાગી.

“પુન થયું જોઈ, મારા બાઈને મોતના તરફડયાં મારતો અને
 મરતો જોઈ હું નાહી અને જે મકાન અમોએ બાડે રાખ્યું હતું ત્યાં
 હું જઈ પુગી. મારાં બદનમાં શાદીનો પોશાક હતો જે મેં તોડી
 પીખીને કહાડી નાંખ્યો. મેં મારા પેરમેટા મધેથી બીજાં કપડાં કહા
 ડયાં. અને તે મેં પહેડી લીધાં અને તે મકાન સહાને માટે છોડી
 જવાને હું તબયાર થઈ તેટલાં બદમાશ જેસ્પર આવી લાગ્યો.

“જાણે કશું બન્યુંજ નહીં હોય તેમ તે હતો નાચતો આખો.
 પુન કરવાં જેવાં પાપનો તેને કશો પસ્તાવો હતોજ નહીં તે મારી

આગળ આવીને બોલ્યો, “ડીયર, તું ચાલી આવી તે પછી મેં તારા બાઇની લાશને કચ્ચાટમાં છુપાવી. તેટલાં કેાઘ માણસને મેં પોકાર કરતાં સાંભળ્યો. હું દાદર પરથી ગુપચુપ ઉતર્યો અને તે પોકાર કરનારો માણસ દાદર તરફ પીઠ કરીને ઉભો હતો તેટલાં તેની પીઠ પાછળથી તે મને નહીં જોય તેવી રીતે બહાર હું તો સટકી ગયો. તેટલાં કેટલાંક માણસો દોડતાં આવ્યાં અને તે દોડતાં આવેલાં માણસો માહેલો હુંબી એક હોતું તેમ તેમની સાથે હુંબી મકાનમાં દાખલ થયો અને બધો તમારો જોયો. ચાલો પીડા પટી ગઇ.”

“તેના આવાં ઘટકી અને સંગ હમ્મડાંની સખત લાગણી સાથના બોલવાથી મને એટલો તો કચ્ચાટ અને ધીકાર ઉપજ્યો કે મેં એક હરફથી કહ્યો નહીં. તેણે મને પાછું કહ્યું: ‘હવે આપણે એક મજાહ કરશું. તારા બાઇની બધી દોલત તુંને મક્કશે અને તે દોલતની મોજ આપણે ધરડાં થઇશું ત્યાં સુધી ભોગવીશું.’

“મરારથી એક બોલ બોલાયો નહીં: ‘ડડડીએ વીસ તો કીધુંજ હશે; તું ડીયર મરનારના સોલીસીટરો આગળ જજો ને તું કોણ છે ને જાહેર કરજો.

“ગુસ્સો દેખાડવાનું કે ખીજવાત બતાવવાનું મને સુજ્યુંજ નહીં. હું નાસીપાસ નીરાસ થઇ ગઇ હતી. હું તે વેળા ઘણીજ શાંત રહી અને તે આખી મુલાકાત દરમ્યાન મેં શાંતીજ જાળવી રાખી હતી તેની જ્યારે મને યાદ આવે છે ત્યારે હું યોતે તેથી અજબ થાતું છું. મેં શાંત અવાજે કહ્યું: “એની આશા તું કદી રાખતોજ ના,” તે

અનળ થયો. અને તેણે પુછ્યું; “એટલે? તું શું કહેવા માંગે છે? મને સમજ પડતી નથી.”

“મેં જવાબ દીધો; ‘તું સમજ નથી પડતી તો લે હું તને સમજાવું છું. હું મરનારની બેઠેન છું એમ જાહેર થવાનીજ નહીં અને મરનારની પુછ મેળવશ ખી નહીં. તેણે પુછ્યું, ‘ત્યારે મરનારની મંગલવર દોહતનું શું થશે?’ મેં ક્યત્તાઈને કહ્યું; ‘તે જહાનમમાં જાય; મને તેની સાથે શું કામ છે? હીરા જોએ બાઈ મયો તો પછી દોહતને શું આગ લગાડવાની છે?’ તે તો મારો જવાબ સાંભળીને ફગત્રાઈ ગયો અને બોલ્યો; ‘પણ ત્યારે આપણુ બે કરશું શું? હું જઈને જાહેર કરશ કે તું મરનારની બેઠેન છે; મને કોણુ અટકાવનાર છે?’ મેં દજીળી શાંતપણેજ જવાબ દીધો; ‘બલે જઈને જાહેર કરજો; જો તું એ જાહેર કરશે તો ખુન કોણે ક્યું તે હું જાહેર કરશ. જ્યાં સુધી તું મારું નામ ઠામ છુપું રાખશે ત્યાં સુધી તારું પાપ હું છુપું રાખશ—વાદ રાખજો—ખુદાના કસમ ખાઈને કહું છું કે આએ મારા બોલમાં ફરક પડવાનો નથી.”

“હવે તેણે મને જરા પટાવવા માંડી. તે બોલ્યો, ‘પણુ ડાર-લીંગ, તું ગાંડી છે. જો મરનારની દોહત તું નહીં મેળવશે તો આપણે ગુમરો કેમ ત્રતાવીશું? આપણે બેઠે જણા સુખ સગવડ ને મોજમાં કેમ રહીશું?’

“કેવો નીચ માણસ?” મેં ધીકકારથી કહ્યું. ‘આવું ઝમુન કામ કરવા પછી તું મોજ અને સુખનો ખ્યાલ કેમ કરી શકેછ?’

જે માણસનું તેં લોહી રેડ્યું તેની દોષત પર અપશ આરામ કરવાનો ખ્યાલ ખી તુંને કેમ આવતો હશે ? તું એમ ખી વીચારતો કેમ હશે કે તારી સંગતમાં હું એક ઘડીભર ખી રહેવશ ? તારી સોળત સાંધવાનું હું હરામ નહીં ગણુશ એવો વીચાર તું કેમ કરી શકતો હશે ?”

“આએ મારા છેલ્લા સખુન સાંભળીને તે ડાચુ વકાશીને ખારી તરફ જોવા લાગ્યો. પછી તે બોલ્યો. ‘ત્યારે શું તું મારી સાથે રહેવા નથી માંગતી ?’ મેં જવાબ દીધો. ‘નહીં—નહીં—એક હજારવ ખત નહીં. તારી સાથે રહેવાનું મારે મનસે હવે હરામ છે.’ તે કડવાશથી હસીને બોલ્યો. ‘ફક્ત એકજ દીવસ અગાઉ તું મને ચાહતી હતી અથવા તો તું મને ચાહતી હોય તેવો ખોટો દેખાવ કીવો હતો. ગઇ કાલેજ તું મારા પાસામાં દખાતી હતી’ હું તેની આગળથી હઠી ગઇ અને મેં જવાબ દીધો. ‘ખરી વાત છે. તારા જેવા ચહેરાના માણસને મેં ચાહ્યો હતો પણ તે ચહેરાવાળા માણસના ગંભીર બદનમાં આવું કાળું કંગાળ હાલકું સમાયકું છે એમ હું જાણતી હતી નહીં. તે હાલકાંને જ્યારે હું ધીકકારવા માગું છું ત્યારે તે ચહેરા ઉપર હું શીટકાર નાખુ છું, તે હવે ખીજવાયો અને બોલ્યો ‘તું ધણી સખત ભાષા વાપરે છે.’ મેં કહ્યું; ‘એ હીચકારાને માટે એ ભાષા નરમ છે.’ તેણે હવે મને ધમકી આપવા માંડી અને કહ્યું. ‘ધ્યાન રાખજે, ચેતીને ચાલજે, તું મારી ધણીઆણી છે. હું ચાહવશ તો તુંને મારી ધણીઆણી તરીકે મારી સાથે રહેવાની ફરજ પાડી શકશ.’

“મેં બી તેને પુરો જવાબ દઈ દીધો. ‘ને તું બી સંભાળજે; તારાં જેવાં માણસની એક ધણીઆણીને રક્ષણ આપનારો જળવાન કાયદો હયાતી ભોગવે છે—એ યાદ રાખજે. જે બી મારું છે તે મમે તો લેજે પણ મારી મારફતે કાંઈબી મેળવવાની તું આશા રાખશે તો જરૂર નીરાશ થશે.’ તે બીજવાઈને બોલ્યો. ‘જા જહા નમમાં જા. મને તારી સાથે કશું કામ નથી; મારે તો વેર લેવું હતું અને તેમાં હું ફતેહમદ ઉતર્યો એજ મને મોટો સંતોષ છે. મને પૈસાની જરૂર છે. જે તારી પાસે હોય તે મને આપી દે—ને પછી ચાલતી થા. આએ સામો રસ્તો—હું તને અટકાવવાનો નથી.’”

“મેં મારા આંગળાંમાંથી વેડીંગ વીંગ કઢાડીને તે ટેબલ પર મુકી અને ગજવામાં સહેજ નાની રકમ રાખીને સધળો પૈસા કઢાડી તે પણ ટેબલ પર મુક્યા અને પછી હું ત્યાંથી પીઠ ફેરવી પાછું જોવા વના ચાલતી થઈ.

“હું ઘરમાંથી બહાર નીકળી અને પછી ચીયાર કરવા લાગી કે ક્યાં જાવું?”

પ્રકરણ ૧૮ મું.

ડંગાઈ કીધી—પણ તે શા કાળે ?

બહન હતું થાકેલું—તન પરેશાન,
જીવ હતો બેચેન ને મન બી હેરાન,
દીલ હતું આજુબાજુ, મગ્ન બેધ્યાન
જગરમાં જાગેલું ગમતું તોફાન,
જાણે કોણ અરે મજ દુખની કહાણી !
આતેનના ગમની વાત કોણે જાણી !

“મેં ધાયું કે કેડે બી કમ નોકરી ચાકરી મેળવી મારે
ગુજારે હું ચલાવી શકીશ.” મીસ બેકે પોતાની લકીકત આગળ
કહેવા માડી. “લગભગ પરોઢયું પડવા આવ્યું હતું અને મેં લંડનથી
બનતાં સુધી દુર જવાનો ઠરાવ કીધો કારણ કે એક પુરૂષે યાત્રે
મીં ડોને મને જોઈ હતી અને રખેને લંડનમાં પાછી મને તે કેડે જોય
અને ખુનના આરોપસર પકડાવે એવી મને ધાસ્ટી હતી. લંડનથી
દુર જવા હું ત્રેનમાં બેડી તેટલાં મેં મારી પડોશના કંપાર્ટમેન્ટમાં વાત
થતી સાંભળી. કંપાર્ટમેન્ટ વચેની ફરેકાર પનલાં લાકડાંની હતી અને
એક માણસ જે બેઠક પર ઉભું થાય તો પડોશના કંપાર્ટમેન્ટમાં
જોઈ શકાય તેટલી તે ફરેકાર નીચી હતી. પડોશમાં થતી વાત

સાંભળીને મને એક વીચાર સુઝ્યો અને તેથી હું મારી બેઠક ઉપર ઉભી થઈ અને પડોશના કંપાર્ટમેન્ટમાં મેં જોયું. મારા કંપાર્ટમેન્ટમાં હું એકલીજ હતી માટે મને આવી રીતે જોવાનો લાગ મળી ગયો. મેં જોયું કે પડોશના વીમાગમાં એક જવાન પુરૂષ બેઠેલો હતો અને તેની પડોશમાં એક જવાન જોતનવંતી ખુબસુરત છોકરી તેના પાસાંમા દબાઈને બેઠેલી હતી, તેઓને નીચે મુજબની વાત કરતાં મેં સાંભળ્યાં.

“ધારી ઇસ, આજે આપણી મુરાદ પુરી પડી, આજે આપણા લગન થઈ ગયાં તેથી આપણુ ખુદના ઘણાજ આભારી થયાં છીએ.” પેલો જવાન્યો બોલ્યો.

“હા-પણ હવે કેમ થશે ? પેલી છોકરી જરા ચીંતાનુરૂપનીને બોલી. “બોલની જેક હવે કેમ થશે ?”

“કેમ થશે એટલે શું ? એટલી તું બીહીતી ધુજતી કાંપ હોશે ? તુંને બીહવ તું કારણ શું છે !”

“જે બાઈને ઘરે હું નોકરી જવાની હતી તે બાઈ મારી રાહ જોયા કરશે. તારે લીધે જેક, તારે લીધે મેં આજે ગોઠવણ કમુલ ગાળી.”

“તે બાઈને જણાવીશું કે આપણા લગન થઈ ગયાં છે અને હવે ચાકરીએ જવાની તારે માટે જરૂર રહી નથી. તેમ તે બાઈ બાણશે કે પછી ખલાસ.”

“મારા ગાનપીતા બીજવાશે તો ?”

‘તો મનાવી લઇશું. હું પુરતું કમાઈ શકું છું અને મારી પાસે સારી પુંજીબી છે. પછી શું દરકાર ?’

‘પેલી બાઇને ખબર કેમ પડશે કે હું પરણી ગઇ છું ને હવે નોકરી પર જવાની મારે માટે જરૂર રહી નથી, તે તો ખીચારી અગળાવી રહેશે.’

“નહીં અગળાવી નહીં રહેશે. લે હું તુને કામળ, એનવેલપ અને સ્ટાંપ આપુછ. તું તે તારી થનારી શેઠાણી ઉપર વીગતવાર કામળ લખ અને બધો ખુલાશો તેમાં કર, હું તો ધાંજી કે તે બાઇ તારાં લગન થપલાં જાણીને વધારે ખુશ થશે.”

“તેઓ અને તે પછી સ્ટેશન ઉપર ઉતર્યાં અને પેલી છોકરી સ્ટાંપ સાચનો કામળ ટપાલમાં નાંખવાને સારૂ આમ તેમ જોવા લાગી. હું તે છોકરીની આગળ ગઇ અને મેં તેણીને પુછ્યું: ‘તમારે ટપાલમાં કામળ નાંખવો છે કે ?’ તે છોકરીએ કહ્યું: “હા—ટપાલનો થાભલો ક્યાં છે તે જરા દેખાડશો ? મહેરબાની થશે,” મેં જવાબ દીધો: “મને આપો, હું નાંખીશ. મારેખી કામળો ટપાલમાં નાંખવાના છે,” તેણીએ અને કામળ આપ્યો અને ઉમેડીને મેં વાંચ્યું.

“મને માલમ પડ્યું કે જે છોકરીએ મને કામળ આપ્યો હતો તેણીનું નામ મીસ હર્ટ હતું અને તેણી પોતાને ઘેરથી એવું કહીને નીકળી હતી કે મીસીસ નોર્થ નામની બાનુને ઘરે તેણીના છોકરા એની ગરુનેસ તરીકે નોકરી બગાડવાને જાય છે પણ ખરેખર તો તેણી પોતાના આશક સાથે જુદેજ કેમણે ગઇ હતી અને તેની સાથે

તેણીએ લગ્ન કર્યા હતાં. મારે માટે તક હતી. મેં ઠગાઇ કરી હતી ખરી પણ મારો ગુનરો આખરે ઇજ્જતથી ચક્રાવવાના અને જેની નોકરી બજાવું તેનું નીમકહલાલ કરવાના ઇરાદાથીજ મેં તે ઠગાઇ કરીધી.

“એક નાનાં કોટેજમાં એક નાનું સંપીકું કુટુંબ રહેતું હતું. એક મોટાં માય પોતાની વડી બેટી મીસીસ નોર્થ સાથે અને તેણીના બાળકોની સાથે રહેતાં હતાં. બે બાળકો હતાં. હું તેમને ઘરે ગઇ અને તેઓ એવુંજ સમજ્યાં કે તેમને ઘરે નોકરી આવનારી મીસ હર્સ્ટ હું પોતે હતી. મીસ હર્સ્ટ તરીકે હું રહી અને મેં ત્યાં ઘણા સુંખી દીવસો ગુજાર્યા પણ તેટલાં તો મારી ઉપર સીતમ આવી પડ્યો. મીસીસ નોર્થ તો ખરેખર મીઠા ડાનની બેહેન થતી હતી. મીઠા ડાન ત્યાં આવ્યા, તેમણે મને જોઇ અને હું ખુશ હતી એવો વીચાર તેવણના મનમાં બેસી ગયો હતો. માટે મને ત્યાંથી તેવણે હાંકી કહાડી.”

હું આ સઘળું સાંભળતો ઉભોજ રહ્યો. બધી ખરીજાત મીસ બેકેરે કહી સંભળાવી. પોતાની ઉપર ગુનરેલાં વીટખણા પાની વાત તે રૂપસુંદર છોકરીએ એવા ગમખાર અવાજ સાથે કહી સંભળાવી કે મારી બેહેનને ઘરેથી તેણીને હાંકી કહાડવા માટે મને ખરેખર અતીશય પસ્તાવો થયો.

મારી સાથે પરણવાને મીસ બેકેર ના પાડતી હતી તેનું કારણ અને તેમાં સમાયેલો ભરમ હવે મને સમજાયો. તે ભરમ જાણ્યું પછી હું કેવો ગમખાર બન્યો હોવશ તે વીચારવાનું સહેલું થઇ પડશે. મીસ બેકેર પરણેલી હતી અને તેખી કેવાં માણસ સાથે ?

મને લાગ્યું કે તે બદમાશ માણસ ને એવો દાવો કરતો હતો કે મીસ બેન્કે ઉપર તેનો પુરેપુરો કાબુ ચાલતો હતો તે દાવો કરવાને તેને હક હતો.

પાપી, જુગારી, ઠગારો, ખુની-તે મારી માથુકતો, મારી પ્યારની પૂટલીનો, મારી મહોબાની મુર્તીનો ખાવંદા!

—:૦:—

પ્રકરણ ૧૯ મું.

મારાં ઘરની જડતી.

અને નો જગરમાં છુપાયું તુંને.
હઠડામાં આંખોમાં સમાયું તુંને.
સનમ કાજ સર આપવા તદ્યાર હું છું.
દીલઅર કાજ દીલ દેનાર દીલદાર હું છું.

પાછલી રાતના ધીમેથી, મારા સુવાના ગોરડાનું ગારજું ઠોકાયું અને મેં ગારજું ઉંઘાડ્યું ત્યારે મીસ મીડને મેં ગારણા આગળ ઉભેલી જોઈ.

તેણી મારા ગારડામાં ચાલી આવી અને બહુજી હસતે બોલી.
“મીઠો ડોન તમારા ઘર આગળ પોલીસના માણસો આવીને ઉભાં છે.”

“પોલીસના માણસ!” મેં ગભરાનેમાં પુછ્યું.

“હા. બહાર કાંઈક સહેજ ગડગડ થતી મેં સાંભળી અને મેં શરૂ સહેજ ઉંઘાડીને જોયું તો કેટલાંક માણસોને બમતાં દીકાં અને તેમની સાથે એક પારકા પુરુષની છે. તેઓ ત્યાં ૬૭ ઉભેલા છે. મીસ બેકને પકડવાને સારું આએ પોલીસના માણસો આવ્યાં છે એમ હું જાણું છું. હવે આપણે કેમ કર્યે? એ લોક થોડા વખતમાં અંદર આવશે.”

“ત્યારે મીસ બેકનું કેમ?”

“તેજ હું તમોને પુછવા માંગું છું.” મીસ મીડ બોલી: “એ ધુજરી છોકરી છે અને એટલી તો નબતી થઇ ગઇ છે કે તેણીને પકડવામાં આવશે તો તેજ ઘડી ફાલ ખાઇને હલતથી મરી જશે. આપણે શું કર્યે?”

“તમોજ કાંઈ ઉપાય દેખાડોની?”

“તમારી ઘરડી ઘેરવાળી ઉપર તમો પુરતો વીશ્વાસ મુકી શકશો કે?”

“હા, પુરેપુરો.”

“ત્યારે જાઓ, દોડો; તે ઘરડીને કહેા કે તમારા ઓરડામાં એક છોકરી છે. તે ઘરવાળી તમારે માટે કાંઈપી ધારે કે કાંઈપી હલકું મન ગાંધે તેનો વીચાર હમણું કરવાનોજ નથી. બસે તમારે માટે ખોટું વીચારી લે. આપુને તો આએ છોકરીને બચાવી લેવાનોજ ઉપાય કરવાનો છે. ઘરડીને કહેજો કે ગઇ રાતના કલબમાં કાંઈ

ખટપટ થઇ અને તેનો વરઘોડો પોલીસે ચઢડે તેવો મામલો છે અને કદાચ પોલીસ તમારા ઘરની જડતી લેવા આવશે અને તે વેળા આએ છોકરીને તમારા ઓરડામાં પોલીસ જશે તો નાલેશી નીંદા ચાલશે. તેને કહો કે તે છોકરીને થોડો વખત તેણીએ પોતાના ઓરડામાં રાખવી. તે પછી જ કરવાનું છે તે હું જોઇ લેવશ.

“મીસ બેકને ધરવાળીના ઓરડામાં કેમ લઇ જવું?” મેં પૂછ્યું.

“ઉચકીને.”

“તે જાગશે તો!”

“તે જાગશે નહીં. તમે જાણો છો કે હું હમેશાં કક્કારાકોમાં સાથે રાખું છું. એ તેણીને સહેજ સુંધાડશ તો બેભાણી જેવી ઉંઘમાં પડી રહેશે. તમે તેને જગાડ્યા વના આસાનીથી ઉંચકીને લઇ જઇ શકશો.”

“વાઈ પછી! પોલીસના માણસો અહીં જડતી લેવા આવશે અને તમેને અહીં જશે તો!”

“તો શું થશે! મને અહીં કે કોઇબી ઠેકાણે કોઇબી માણસ જોય તેની મને શું ઈરકાર છે? મને કશું બી હીલું લાગવાનું નથી. જાઓ, જાઓ, ઘોડો. મોડું થઇ જાય તે અગાઉ સઘળું ઠીકઠી કરી નાંખવાનું છે.”

હું ઘોડો, મારી ધરવાળી અને જોઇને અજબ થઇ કારણે તેણીના ઓરડામાં અગાઉ હું કદી બી ગયો હતો નહીં.

“કાંય ? કાંય ? મીં ડોન, તમે દોડતા આવ્યા ?” તેણીએ પુછ્યું. “તમે મારા ઓરડામાં આજે પેહલાજ આવ્યા. પાંચ વરસ થયા તમે મારાં ઘરમાં બાકુત સરીકે રહેલા છો પણ—”

મેં તેને વધુ બોલવા દીધીજ નહીં. વખત બોલવાનો હતો નહીં અને તે પિતૃ તાહેલું સાંભળવા હું તેણીનાં ઓરડામાં આવ્યો હતો નહીં. મેં મારી મતઝળી વાત તેણીને કહી.

“અરે મીં ડોન—આજે વળી નવું થું ?”

“લાંબી વાત નહીં જોઇએ. તે છોકરીને હું લાવું કે નહીં લાવું ? તેણીને તમે થોડો વખત અહીં રાખશો કે નહીં રાખશો ? મારી આજર જળવશો કે નહીં જળવશો ? જો એટલી મારી સેવા જળવશો તો તેની મેહનતના પાંચ પાઉંડ હું આપીશ—બોલો—જવાબ દેવો.”

“પણ જોવની મીં ડોન—”

“મીંજી વાતજ નહીં. હા કે ના ?”

“લઇ આવો, હું તેને રાખશ—પણ—”

વધુ સાંભળવા હું ચોક્કસ નહીં.

હું પાછો ઉપર દોડ્યો અને મેં જોયું કે મીસ ખસેક સોફા ઉપર ભરેલાં ડીઝમાં પડી હોય તેમ સુતેલી હતી. અને મીસ મીડ તેણીની આગળ ઉભેલી હતી,

“લગભગ એક કલાક સુધી એ જાગશે નહીં.” મીસ મીડ બોલી. “પેલી ધરડીને કહેજો કે દરરોજ સવારના જેમ ધરના પારણા પારી ઉંઘાડે છે તેમ આજેની ઉંઘાડે.”

મીસ બલેકને ઉપાડીને હું સાંકડા દાદર પરથી મુશકેલીથી ઉતર્યો અને ધરડી ધરવાળીના ઓરડામાં હું તેણીને લઈ ગયો. તેણીને એક કોચ ઉપર મેં સુવાડી અને ધરડીએ તેણીને બંદુશ બોલાડ્યું.

“હંમેશ મુજબ તમે પારણા પારી ઉંઘાડજો.” મેં ધરડીને કહ્યું. “કોઈ તમોને કાંઈ સવાલ પુછે તો શું જવાબ દેવો નેની તમોને સમજ આવવાની કાંઈ જરૂર નથી.”

હું પાછો ફર્યો ત્યારે મેં જોયું કે મીસ મીડ કામકાજમાં રોકાઈ ગયલી હતી. તેણીએ પોતાનો કબોત્ર, હેટ, હાથના મોજાં વગેરે એક તરફ નાંખ્યાં હતાં. મારા પાનગી ઓરડામાં ચારસી સાંમે બેસીને તેણી પોતાના બાલ હોલવા લાગી. તેણીએ મને કહ્યું.

“એસો. મારે તમોને કેટલીક વાત કહેવાની છે. મીસ બલેકને પકડવા પોલીસના માણસ આવશે કારણ કે મીસ બલેક અત્રે આવી છે એવી પોલીસને ખાતરી મળેલી હોવી જોઈએ. મીસ બલેકને તમે હજી બી ખુની ધારો છો કે ?”

“નહીં. ખરો ખુની તો તેણીને ખાવંદ-પેત્રો મુજી જેસપર ડેંટ છે. હું બધું જાણું છું.” મેં કહ્યું.

“અને તમે પોતે સઘળું જાણો છો એમ હું પણ જાણું છું.” મીસ મીડ હસીને બોલી.

“તમે જાણે છો ? તે કેમ?” મેં અજબ થઈને પુછ્યું.

“મીસ બ્લેક ખીયારી બોળી છે અને હુપેથી ચીમાઈને એક માણસ સઘળું કઢાવ સાંભળતો હશે એવો શક વડીક તેણીના ખાલેશ નીહોંય મનમાં ઉપજ્યો હશે નહીં. પણ મારે મારે તેવું તમારે ધારવું નહીં.”

“એટલે ?”

“એટલે, જીવને પુછો. તમે ચીમાઈને ઉભા અને તમેએ સઘળું સાંભળ્યું તે મેં જોયું, તેથીજ મેં મીસ બ્લેકને કપુલાત ગાપી હતી કે તેણી મને તેવી કાંઈ વાત કહેશે તે હું મીઠા ડાનને કહેવશ નહીં. હું તમેને સઘળી વાત શા મારે કહું ? મને તે કહેવાની જરૂર શું છે ? તમેએ તો સઘળું સાંભળ્યું ત્યારે કપુલાત આપવામાં મારું ગયું શું ?” મીસ મીડે મને કહ્યું અને આ ચતુરાક ચંચલ છોકરીની આવી ચતુરાઈ જોઈ હું હેરાત થયો.

દરરોજના ધારા મુજબ મારી ધરવાળીએ સવારના ખારણાં ઉંઘાડયાં તથા મારા ઓરડાની ખારીઓ પણ તેણીએ ખુલ્લા કીધી. હું અને મીસ મીડે મારા સુવાના ઓરડામાં વાત કરતાં હતાં તેટલાં કાંઈ માણસને મારી ધરવાળી તરડાઈને જવાળા દેતી હતી એવું આમેએ સાંભળ્યું.

ઘોડા વખતમાં મારી ધરવાળી મારા રીટીંગ રૂમમાં દાખલ થઈ અને સુવાના ઓરડાનું ખારણું ઠોકીને બોલી; “કાંઈ તમેને મળવા આવ્યું છે. બહાર આવશો ?”

“હા-પાંચ મીનીટમાં બહાર આવું છું.”

પાંચ મીનીટમાં હું બહાર નીકળ્યો અને સીટીંગ રૂમનું બારણું મેં ઉઘાડ્યું. એક માણસ ઓરડામાં દાખલ થયો અને મેં તેને તરતજ પીછાણ્યો કે જે જોડાસ મારી પુકોપુક બટકતો હતો તેજ તે હતો. તેની પાછળ બીજાં બે માણસો હતાં જેમાં એક તો ખુનવાળાં ધરનો બાડુત હતો કે જે બાડુને પોલીસને જણાવ્યું હતું કે તે જે દીવસે બહારગામ ગયો હતો તે દીવસે સુફેદ પોશાક પહેરેલી એક સ્ત્રીને અને એક મરદને તે ઘરમાં દાખલ થતાં તેણે જોયાં હતાં કે જે સ્ત્રીના ચહેરા એવો તો ખુબસુરત અને મનમોહન હતો કે તેણે તે ટીકીટીકીને જોયો હતો અને તે ચહેરા તે ફરીથી જોય તો પીછાણ્યા વના રહે નહીં.

જાણે મને અજ્ઞયખી અને ધભરાત ઉપજ્યો હોય નેવો દેખાવ કરીને મેં તે ત્રણ માણસો તરફ જોયું. વળી મેં બારી વાટે નજર ફેંકી તો બે માણસો બહાર ચોટી પાહરાપર ઉભેલા હોય એવું મને માલમ પડ્યું. પોલીસે આટલી બધી ગોઠાસી રાખીને તપાસ ચલાવી હતી તે જોઇને હું ખુશી થયો.

“આવી રીતે મારાં મકાનમાં એકદમ દાખલ થવાનું કાંઈ કારણ?” મેં કાંઈક ગુસ્સે થવાનો દેખાવ કરીને પુછ્યું.

તેઓ માહેલો એક માણસ મારી નજદીક આવ્યો.

તે બોલ્યો: “માફ કરજો સાહેબ, પણ અમારે તો તમારા ઓરડા માહેલી બાનુને જોવી છે. જરા દેખાડશો?”

મેં ધ્યાન ઠેકાણેજ રાખ્યું હતું મારે જાણે મને ચીંતા હપજી હોય અને હું કાંઈક નરવસ બન્યો હોવું તેવો દેખાવ કરીને મેં મારા સુવાના ઝોરડાના બારણા તરફ જોયું અને તે મારી હાલત જોઈને પોતે કાંઈક ચેતી ગયો હોય તેવો દેખાવ પોલીસના પેલાં માણસે કર્યો.

“તમાઈ કહેવું હું બરાબર સમજી શકતો નથી.” મેં કહ્યું. “મારા મકાનમાં વળી બાનુ ક્યાંથી આવી લાગી?”

પેલાં સઘળાં માણસો સહેજે હસ્યાં. મારા ધબરાતથી તેઓ મનમાં મોજ લેતા હતા એમ મેં જોયું. મને વધારે ધબરાટ કિપળ વવામાં તેમને વધારે મજા મળતી હતી.

“બાનુ ક્યાંથી આવી તે તો તમે જાણો; અને તે બાનુને જોવા પછી અમોખી કદાચ જાણીશું.” તે માણસે ટકોરમાં જવાબ દીધો; “કુદરતી રીતે તે બાઈને અમારી સમક્ષ હાજર કરવાને તમે શરમાતા હશો. પણ હાલના સંજોગ વચ્ચે શરમાવું જોઈતું નથી. તે બાનુને જોડી, તેણીને ઝોળખવી અને તેણીને પકડવી એવી ધારણાથી અમે અત્રે આવ્યા છીએ અને અમારી પાસે તે માટેનું વારંટ છે.”

“વારંટ છે?”

“હા-આએ રહ્યું-જોવો.” તેણે પોતાના ગજવામાંથી વારંટનો દસ્તાવેજ કઢાડીને મને દેખાડ્યો. “કદાચ મારી વાત સાંભળીને તમે એટલે બન્યા હશો પણ બાવીશમાં નંબરવાળાં મકાનમાં જે ખુન

થયુ હવું તેના સંબંધમાં આએ બાનુ કાંઈક સડોરાયલી હોઈ શકે ઉપજ્યો છે. તમારી ઉપર અમોએ કેટલોક વખત થયો દેખા રાખી હતી અને જાનુસરી ચલાવી હતી અને તે બાંધને શોધી કહાડવાની કોશિશ કરી હતી. આએ અહરથ” પેલા બાંધુત ત આંગળી કરી કહ્યું. “તે બાનુને જોળખે છે અને એવળુ ખાતરી જણાવે છે કે તે બાનુ ગમ્મ રાતના તમારા મકાનમાં દાખલ હતી. એવળે તે બાનુને દાખલ થતાં જોયું હતી. હવે ખટપટ વામાં કરો લાભ થવાનો નથી. તમારે ખાતર તથા તે બાનુને ખા હું કહું છું કે અમોને અમારી ફરજ ગુપચુપ બજાવવા દેજો.”

તે માણસ મારા ઓરડા તરફ જવા લાગ્યો. મીસ મીડની આંહો અને તેમજ મારી પોતાની ઇજતનો મને ખ્યાલ આવ્યો. એ જડતીના બનાવની સંધર્ષી વીગત આવતી કાલના પેપરમાં છપાય તો સઉ કોમ મારે માટે શું ધારે? તેને આગળ વધતો કાવવાને મેં મારે હાથ આડો કીધો.

“સાહેબ, અમોને જાનરહસ્તીથી જોર વાપડવાની ફરજ પાડશે નહીં એવી મને આશા છે.” તેણે દરાવથી કહ્યું.

નાસીપાસ નીરાસ થઈ ગયો હોવું તેવો દેખાવ કરીને હું ગયો અને તે માણસે જઈને મારા મુઠાના ઓરડાનું બારણું ઠોકી બર પછી માહેથી અવાજ આવ્યો કે “અંદર-આવો.”

ઓરડાનું બારણું ઉઘડયું. મીસ મીડ આરસી સામે ખુસ્બોએસીને પોતાના બાલ સમા કરતી હતી. તેણીએ માથું ફેરવ્યું.

તે તરફ જોયું અને પોતાના મોઢા લાંબા જાલનો બરાવદાર જયો
જાણુએ ખસેડી આમરી તરફ નજર કીધી. અને પછી તેણી
મારીને ઉભી થઈ. બહુજ સુસ્તે થઈ હોય અને ખીજવાઈ
તેને દેખાવ કરી પોતાનો પગ જમીન પર ડોહીને તે બોલી.

“એ આએ શું ? એ લોક કોણ છે ? શું માંગેછ ?”

મેં જોયું કે તેણી થાણું સરસ એકદીગ દેખાડતી હતી. મને
આએ સંધળું જોઈને ઘણી રમુજ ઉપજી અને પેલાઓનો કેવો
થશે તેનો ખ્યાલ કરીને મનમાં હું ગમત લેવા લાગ્યો.

જે માણસે મારી સાથે પહેલી વાત કરી તે બોલ્યો. “આઈ સાહેબ
માને એકાએક અગવડ કરવી પડે છે તેથી હું ઘણોજ દલગીર છું; પણ—”

પણ આ વેળા પેલો બાડુન તે માણસ આગળ ધસી ગયો
ને તેના કાનમાં લાગીને બોલ્યો. “અરે એ નહીં; એ નહીં; મારી
જુલ થયતી લાગે છે. મારી જુલ કેમ થઈ તેની મને સમજ
હતી નથી. એ તે ખાતુ નહીં. કદાચ અંધારામાં મેં બરાબર જોઈ
હશે તેથી જુલ કીધેલી. માફ કરજો બાઈ સાહેબ ખરેખર
મારી જુલ થઈ—”

“આલો, એવા ઢોંગ ધતુરા કરવાનું છોડી દેવો.” મીસ મીડ
બોલી; “તમે અહીં શું કરવા આખ્યા તે જાણવાથી મને કશી
ખબર નથી. આજણું બંધ કરો; બેશરમ જેવા ખાતગી ઓરડામાં
જે કારણે બેઘડક ચાલી આવેછ અને પછી માફ માંગેછ. એવો
લમ તે કેમ ખમાય ?”

તેઓ સઘળા હટ્યા અને બારણું તરત બંધ થયું.

મેં કાંઈ ગુસ્સાનો દેખાવ કરીને કહ્યું; “ખરેખર આએ એક જીલ્લામાં જોવાનું છે. મારા મકાનમાં તમે જાવો તો જોઈશો નહીં. દાખલ થવા છો અને મારા મિત્રો તમોએ અપમાન કર્યું છે. જો આ સઘળી જાતના દેવાલ વસ્તુઓ પત્રોમાં જાય તો મને કશું જ નુકસાન થશે. તમે સઘળાઓએ મને કમુક્તિ આપવી જોઈશે કે આ બનાવનો દેવાલ જાપાનમાં પ્રગટ થવા પામશે નહીં. અગર નહી તો હું—”

“નહીં સાહેબ—કશોની દેવાલ પ્રગટ થશે નહીં.” પેલો પોલીસનો માણસ બોલ્યો. “જો એ દેવાલ જાપાનમાં જાય તો ઉચ્ચનો અમારો હુરો થાય.” પછી તેણે પેલા બાહુત તરફ ફરીને કહ્યું. “મારા સાહેબ તમે બી ખરેખરા મુખ છો કે અમેને બધાને ગંધા બનાવ્યા.”

તેઓ સઘળા ગયા અને મેં બારી વાટે જોયું કે તેઓ સઘળા પોતા પોતામાં એ વાત કરતા રવાના થવા હતા. મીસ મીડ પોતાના કપડાં પહેરીને સીટીંગ રૂમમાં બાવી. તેણીએ પુછ્યું.

“તેઓ ગયા કે?”

“હા. બધા રવાના થયા. હવે મીસ બેકને કોઈની રીતે અહીં થી રવાના કરવી જોઈશે.” મેં કહ્યું.

“અલબત્ત—એમ કરવું જોઈશે.”

“પણ એને મોકલું ક્યાં?”

“એને સલામતી સાથે રાખી શકાય તેવી શું કોઈખી જગ્યા નથી ? કોઈ તમારી સગી વહાલી, બેઠન, બાઈ કોઈ નથી કે જ્યાં તમે એને મોકલી શકો ?”

“મારી એક બેઠન છે.”

“બસ ત્યારે; તેને ધરે એને મોકલી દેવો. તમારી બેઠન ઉપર તમે કાગળ લખજે કે આજે છોકરીને તમે ચાહો છો અને તેની સાથે તમે પરણવાના છો.”

“તમે બુલો છો મીસ મીડ—એ બીચારી તો જીંદગીના છેડા સુધી પેલા મુજ સાથે જોડાયેલી છે.

વીચીત્ર પ્રકારનો ફેરફાર તેણીના ચહેરા ઉપર થયો. તેણીના બંને હાથની મુઠી વળતાં મેં જોયું; તેણીના હાંત ધડીબર કચકચચા અને બદન આખું ધ્રુજી રહ્યું.

“ખાવંદના મરણથી બાયડીનો છુટકારો થતો મેં ધણીવાર જોયો છે. વખત ખોલવાનો નથી. લખો, તમારી બેઠન જોગો કાગળ લેતા-વળે લખી કહાડો.” તેણીએ મને કહ્યું.

મેં તેણીના બંને હાથ મારા હાથમાં પકડ્યા અને તેણીની આંખો તરફ દીક્રીને જોઈને મેં પુછ્યું.

“ખુન કરવાની તમારી ધારણા છે કે—મીસ મીડ ? નહીં નહીં એવો વીચાર કદીખી કરશો ના. એને સજા કરવાનું કામ માણસ જાતનું નથી—પરવરદેગારનું છે. શું ખુદા એને સજા કર્યા વના છોડશે ! સજા તો એને પુગવાનીજ. મને કબુલાત આપો કે તમે

એવું કાંઈ કરશે નહીં. કબુલાત જો નહીં આપશે તો, એ ગમે તેવો હીચકારો ઘાટકી ખુતી છે છતાં હું એને અગાઉથી એત-વણી આપશ.”

“હું એતું ખુત કરવાની નથી. એતું મોત ફાંસીના લાકડાં પર છે.” તેણીએ ધીકાર સાથે કહ્યું, “જો એને હું મારી નાંખવા માંગતો તો અત્યાર સુધી ઘોભનેખી કે! એને હું તે દહાડે અહીં જ ગોળી મારીને ઠાર કરતે—પણ નહીં, તેવી રીતે મરવાને એ સરખાયો નથી.”

હું પાછો નીચે ગયો અને મીસ બ્લેકને પાછી ઉંચકાને ઉપર લઈ આવ્યો. હજી તેણી ઉંઘમાં હતી—ઉંઘ જેવી બેભાણીમાં જ હતી.

“સોફા પર એને સુવડો.” મીસ મીડ બોલી. “હવે એ સાવધ થવા લાગી છે. ખારણું બંધ કરો. હવે તમે પાસેના ઓરડામાં જાઓ અને તમારી બેહેન જોગો કાગળ લખો. હું એને કહેવશ કે તમે સઘળું જાણો છો કારણ કે તમે એ છુપાઈને સઘળું સાંભળ્યું છે. હમણાં બનેલા બનાવ વીણે ખી હું એને કહેવશ, હું તમોને બોલાવું ત્યારે જ આવજો—ત્યાં સુધી આવતા જ ના—એ લુખી થઈ દરે માટે એને નાશતો ખી આપવાનો છે.”

નાશતાની તકયારી મારી ધરવાળીએ અગાઉથી કરી મુકેલી હતી. હું સુવાના ઓરડામાં ગયો અને મારી બેહેન જોગો કાગળ લખવા બેસો. શું લખું? ત્યાં તો આંખે છોકરી ઠગાઈ કરી આવેલી. તેઓ એને પાછી રાખશે? એ પાછી ત્યાં કેમ જશે? પણ તેટલાં

મને એક વાત યાદ આવી. મીસ બ્લેક મારી બહેનના ઘરમાંથી ગઇ હતી અને તે પછી એલ નામનું જોડું મારી બહેનને મળવા આવ્યું હતું તથા મીસ બ્લેક ઠગાઇ કરી ગઇ હતી તે મારી બહેને જાણ્યું હતું જે વાત કરવાને મારી બહેન પોતાને ધરથી છેક મારે મકાને એક વાર આવી હતી. તે વેળા મારી બહેન મીસ બ્લેક માટે બોલી હતી કે ઠગારી હોય કે નહીં હોય પણ જો એ પાછી આવે તો જરા રતી ઠપકો દઇ શીખામણુ દઇ પાછી નોકરીએ રાખુ જો. એ મને ધણીજ ગમતી હતી. બીચારી કેવી નીર્દોષ ભલ્લી હતી.” મારા બહેનના તે બોલો મને યાદ આવ્યાથી મને હીંમત પણ આવી અને મેં નીચલો કાગળ લખી કહાડ્યો:—

“મારી વહાલી બહેન મોડ.

આજે મીસ બ્લેક તમારે ઘરે પાછી આવે છે, ખરું માનજો બહેન એ ઠગારી નથી પણ ધણીજ ભલ્લી અને પુરેપુરી નીર્દોષ છે. તમે એનાથી ધણીજ રાજ થયાં છો અને એ તમારે ઘરે સુખી હતી એમ કહેતી હતી. એને રાખજો, આવીને બધો ખુલાસો કરશ. એને કાંઇખી ઠપકો આપતા ના. જો તમે મને ખરેખર આદતાં હોવો તો મીસ બ્લેકને બધી સગવડ કરી આપજો—હું તમારો ધણીજ આભારી થવશ. હાલ તરત હું વધારે લખી શકતો નથી—તમારો હેતુવતો ભાઇ સ્ટુઆર્ટ ડાન.”

સીડીંગ રૂમમાં તે બંને જોફરીઓ નાશતો લેતાં વાત કરતી હતી. થોડા વખતમાં મીસ મીડ મને બોલાવવા આવી.

હું ઓરડામાં દાખલ થયો અને મીસ બેકે મને પોતાનો હાથ આપ્યો અને તેણી મધુરતાથી હમી તથા લજવાઈ ગઈ અને તેણીના ચહેરા પર ખુશનુમા રતાશ ફરી વળ્યો.

“તમે મારી ઉપર વીસવાસ મુકને અને મને તમે સઘળું અગાઉથી કહી દેને એવું હું ઇચ્છું છું.” હું તેણીની પડોશમાં બેસીને બોલ્યો:—“તમેએ ખરી વાત કાંય નહીં જાહેર કીધી?”

“ખુદાનો મને ડર છે. એક ધણીઆણીએ પોતાના ગમે તેવા પુરા બદલાશ ખુની-ખાર્વીદ સામે પણ જુઆની આપરી નહીં અને ખાવંદને સહેજખી ધન થાય તેવું કરવું નહીં એવું મને પેરીસમાં મારા ગુરૂએ અને જોગણે શીખવ્યું હતું. હું તેમના શીક્ષણ મુજબ ચાલી છું અને તેમ ચાલતાં, ખુદા માલુમ, મને કેવું ઝખુન દુખ ખમવું પડ્યું છે.”

“એ તમારો ખાવંદ છેજ નહીં.” મેં કહ્યું. “હું વકીલજારીસ્ટર તો નથીજ પણ સાદી સમજથી હું—”

“હાલ તરત એ વાત માંડી વાળો મીઠા ડોન” મીસ મીડ વચ્ચે બોલી: “હમણ એવાં તાહેલાં કરવાનો વખત નથી. વખત વેળાએ તે સઘળું થઈ રહેશે. હમણા તો મીસ બેકેને કોઈ સલામતીભરી જગાએ મોકલવાનીજ ખાતર પર ધ્યાન આપવાનું છે.”

મારી બેહેનને ઘરે જવાને પહેલાં તો મીસ બેકે સાફ નાજ પાડી પણ મેં તેણીને સમજાવી અને બહુજ મુશ્કેલીથી મેં તેણીને કપુલ કરાવ્યું. એક ગાડીમાં મેં તેણીને બેસાડીને મારી બેહેનને ઘરે રવાના કીધી અને મારી બેહેન જોગો કાગળ મેં તેણીને આપ્યો.

ત્યારઆદ થોડે વખતે ગીસ મીડ પણ મારે ધરથી રવના થઇ. તે વેળા બપોર પડવા આવી હતી માટે હું ઉતાવળે મારી આસીસમાં ગયો અને ત્યાંનું સમ્રાજ્ય કામકાજ ઉતાવળે આટોપી નાંખ્યું. સાંજ પડવા આવી ત્યારે મારી બેહેન તરફથી મને એક ચીઠી મળી જે નીચે મુજબ હતી:

“વાહન બાઈ સ્ટુઆર્ટ — નારી ધણીજ મહેરબાની થઇ કે ગીસ ખેત્રને નેં અમારે ઘરે મે.કલી. અમે ધણીજ ખુશી થયાં છીએ અને મારાં છોકરાંઓ તો નાચ કુદમાં પડ્યાં છે. મારો જીર્જ જરા શંકાસીલ અપો પણ મેં તારો કાળ તેને આપ્યો ત્યારે તે ભરમમાં બોલ્યો કે ‘કાંઈ ગોંટાળો છે.’ ને પછી મારા માટીએ વળી ટકેરમાં કહ્યું કે “સ્ટુઆર્ટના ઘરમાં ભગતા ભુત મામા પાછા આવ્યા અને હવે એ ભુત સાથના સ્ટુઆર્ટના લગનની તક્યારી કરવી પડશે.” બાઈ તું જરૂર આવજો.

લી૦ તારી હેતવંતી બહેન મોડ.”

સાંજ પસાર થઇ ગઇ અને રાત પડવા આવી. હું મારે મકાને જઈ, કપડાં બદલી સપાટામાં તક્યાર થઇ ગયો અને મારી બેહેનના ઘર તરફ મેં ચાલુ મુક્યું. મારું જીગર તે વેળા ધડકતું હતું. પણ એકજ ખ્યાલથી મને નાસીપારી ઉપજતી હતી કે મારી પ્યારની પુટલી તો એક બદમાશ સાથે જીંદગીના છેડા સુધી બેઠાયલી હતી.

૩.કરણ ૨૦ મું.

જીરકારો.

જાંદગી ખુદ પાપોમાં ચુકારી તેં,
 નેકીને સદા કાળ વીસારી તેં,
 કીનાની ચહાવી ખુમારી તેં,
 જીલમાત સાથ ચઢાવી સરદારી તેં,
 આખરે તારાજમાં થયો મુગો,
 લાયક તુંજ સગ્ગને આખર પુગો.

હું મારી બેહેનને ધરે જવાને ત્રેનમાં બેડો. મને ત્રેનમાં પોણા
 કલાકની મુસાફરી કરવાની હતી અને તે દરમિયાન મારાં મનમાંથી
 દુખ ઉપજાવનારા ખ્યાલોને દુર રાખવા કાજે મેં એક સાંજે પ્રગટ
 પત્તાં પેપરનો એક વેચાનો લીધો અને તેના પાના ફેરવી જુદી જુદી
 જાગૃતોના મથાળાં જોવા માંડ્યાં. એક જાગૃતનું મથાળું મેં નીચે
 મુજબ વાંચ્યું:

આજે બનેલો ત્રાસદાયક બનાવ.

એક છોકરી પર થયેલો ખુની હુમલો-તે છોકરીએ બતી
બચાવમાં ખુનીને ઠાર મારી નાખ્યો.

આજે મથાળું જોયા પછી મેં પાછું પાનું ફેરવવા માંડ્યું
તેટલાં તે મથાળાં હેડગના લખાણમાં 'મીસ મીડ' એવાં એક નામ
તરફ મારી નજર પડી અને હું ચોંક્યો. એ વળી શું ? મેં તરતજ
તે આખી બાબત નીચે મુજબ ધક્કતી છાતી સાથે વાંચી:—

આજે બપોરના એક ત્રાસદાયક બનાવ એક ઘરમાં બન્યો હતો.
જેરપર ડેંટ નામના એક પુરુષ સામે ખોટી સહી કરવાનો આરોપ
હતો જેની તપાસ કરવા અને બાતમી મેળવવા ડીટેક્ટીવ ખાતાનો
ઓફીસર મી. ઓનકેડ તે પુરુષને ઘરે છુપેથી ગયો હતો. તે ડીટેક્ટીવને
છુપેથી આવતાં જેરપરે જોયો અને તેની પીઠ પાછળ જઈ
તેના માથાના પાછલા તાલકાં ઉપર એક સાકડીનો ફટકો જોરમાં
લગાવ્યો જેથી તે ડીટેક્ટીવ મોઢોશ થઈ જમીન પર પડ્યો. જેરપરે
તરતજ તે ડીટેક્ટીવના હાથ પગ બાંધ્યા અને તેના મોઢાંમાં ડુધો
ખોસ્તો અને તેને એક ખુલ્લામાં નાંખ્યો અને નાસી જવાને માટે
તકયારી કરવા માંડી.

ડીટેક્ટીવ થોડા વખતમાં સાવધ થયો પણ હાથ પગ બાંધેલો
હેવાથી હિંમતવાન કરી શક્યો નહીં અને મોઢાં ડુધો હોવાથી ખોટી શકયો

નહી. પણ આંખ ખુલ્લી હોવાથી ઓરડામાં બનતા બનાવ તે ખુલ્લા જોઈ શક્યો. જે દેખાવ અને બનાવ તેણે જોયા હતા તથા જે કાંઈ તેણે સાંભળ્યું હતું તેનો હેતુ તો ડીટેક્ટીવ નીચે મુજબ આપે છે:-

“જ્યારે હું સાવધ થયો ત્યારે મેં જોયું કે જેસ્પર પોતાના કપડાં એક કોઠણમાં સીંચતો હતો પણ તેટલાં ઓરડાનું બારણું ઠોકાયું. જેસ્પરે ઓરડાનું બારણું સહેજ ઢિઢાડ્યું અને બહાર કાઢ્યું હતું તે તેણે જોયું અને પછી બારણું વધારે ઢંઢાડી તેણે તે બહાર ઉભેલાં માણસને ઓરડામાં લીધું. તે એક સ્ત્રી હતી.

“જેસ્પરે તે સ્ત્રીને કહ્યું. ‘ઓહો બાઈ સારેમ, તમે ક્યાંથી આવી છામ્યાં! મારા જેવા ગરીબને કાંઈ યાદ કીધો! આજે એ શુ સુઝ પડ્યું?’ તે સ્ત્રીએ જવાબ દીધો. ‘લાંબે વખતે તારી મુજાકાત લેવાનું મને મન થઈ આવ્યું.’

“જેસ્પરે સવાલ કર્યો. ‘પણ તુંને મારા મકાનની નીશાની કાણે આપી?’

“તે છોકરીએ જવાબ દીધો. ‘જે કાશિષ કરે તેને મહેનતનું ફળ મળે. વાર હું એમ પુછું કે તમારાં થણીઆણી કેમ છે?’ આ સાંભળી જેસ્પરે જરા એકપો પણ પછી બોલ્યો. ‘મને ખબર નથી. ગઈ રાતે હું તેને મળવા ગયો હતો પણ તે તો મને ઉડાવીને નાસી ગઈ પણ પાછી એને હું શોધી કહાડશ.’

“પેલી છોકરી એ ત્રણ પળ સુધે રહી અને પછી બોલી; ‘શાઆશ જેસ્પર તેં વેર તો સખત લીધું. ડડીને તેં ઠાર માર્યો

તેથી મને ઘણી ખુશાલી ઉપજેછ. એ ડડી મને ચાહતો હતો. પણ પોતાના વસ્ત્રતનામા મારફતે એક પેની બી મને આપી ગયો. નથી તેથી મને એની ઉપર ઘણો કહેર છુટેછ.’

“જેરપરે જવાબ દીધો. ‘તું ચારને બોલ. ડડીને મેં મારી નાંખ્યો. તે કોઈ જાણતું નથી. ફક્ત તેની બેહન જાણેછ પણ તે તો મારી ઘણીઆણી થાય માટે તે એ વાત જાહેર કરવાની નથી. મને જે ચીંતા છે તે ફક્ત એકજ માણસની-પેલા ડોનની.’

“પેલી છોકરી બોલી. ‘ડોન સધળું જાણી ચુકેલો છે અને હવે તું હુશીયારીમાં રહેજે. ફાંસીનું દોરડું તારાં ગળાંની અસવાસ પડે એવા મામલો છે. ગધું તારે કાજ રંવાઈ રદયું છે.’

“જેરપરે તુછકારથી કદયું. ‘હા! મને શું ગીદગાનું છે? મેં ખુન કર્યું તેનો શાક્ષી કાણ છે?’

“તે છોકરી બોલી. ‘પણ તેં મારી આગળ હમચાજ એકરાર કર્યોછ. હું શાક્ષી આપશ. સાંભળ એા ગદગદ બેગરવન કકર તેં મને ખુવાર કાઢી. ડડી ઉપર વેર લેવા કાજે તેં મારું નાંખાવ વાળયું, આજે હું સંસારથી વીખુડી પડી છું, પ્રગણીક માણસ મને ધીકારે છે. હું દુનીઆંથી ઉખડી ગઈ છું તે તારા જુલમાતથી તો પછી હું વેર નહીં લેવશ. ?

“જેરપરે કશું બોલ્યોજ નહીં પણ તેણે પોતાના કોઠડામાંથી એક મેડી છરી કહાડી અને તે છુપેથી પોતાના હાથમાં રાખી. તે ધીમે કદમે તે છોકરીની પાસે ગયો અને તેણીના ખભાંપર હાથ મુકવાની

તેણે કાશી કાઢી પણ તે છોકરી હતી યથા. જે પર અનુનથી બોલ્યો
 “તું જાણે તો જુઓની આપણે કે ?” અને એમ બોલી તેણે પોતાના
 હાથમાંની છરી તે છોકરીની છાતીમાં મારી. તે છોકરી જમીન પર
 પડકાઠ પડી અને તરફડવા લાગી. જે પર તે જોઈને બોલ્યો: “હજી
 તું જાણે છે કે ? એક જ જમન તારે માટે પુરતો નથી—તો લે આ એ
 બીજો અને ચાલતી થા દોઝખ તરફ.”

“જે પર છરી સાચનો હાથ ઉપાડી તેણીની તરફ ધસ્યો પણ
 તે બે પગલાં ભરે તે અગાઉ તો તે જમીન પર પડેલી છોકરીએ
 એક રીંગલવર છોડી જેની ગાળી આબાદ જે પરના કપાળમાં પેડી,
 જે પરનું ટાલકું ફાટી ગયું અને તે મુરદુ થઈ જમીન પર પડ્યો.
 પીસ્તોલનો ધડાકો સાંભળી ભર બાડુતો દોડી આવ્યાં; બારણું બંધ
 હતું તે તેઓએ બાંજીને ઉઘાડ્યું; ને (બાંધેલા ડીટેક્ટીવને) છુટો
 કાઢ્યો અને પેલી છોકરી કે જેણીનું નામ મીસ મીડ તરીકે
 જણાયું છે તેણીના જખમ ઉપર તુરતા તુરત પાટા બાંધી હોસ્પિટલ
 માં રવાના કરવામાં આવી.”

*

*

*

ઉપસી ખજર વાંચીને મને ખુશાલી ઉપજી; તેમ દલગીરી બી
 ઉપજી અને તેમ વળી ચીંતા પણ ઉત્પન્ન થઈ. ખુશાલી ઉપજી તેનું
 કારણ એ કે ડેટ માર્ચો ગયો હોવાથી મીસ બલેક હાંદગી ભરતી
 જુસરીમાંથી છુટકારો મેળવી શકી હતી એમ મેં જોયું; મને દલ-
 ગીરી એ માટે ઉપજી કે મીસ મીડે આખરે આવી નાહાની કરીને
 ખરેખર એક ખુન કબુલ હતું અને ચોંતા એ કારણે ઉત્પન્ન થઈ કે

મીસ મીડ જખમી થયલી હતી અને તેણીને જખમ રખેને પ્રાણ-
ધાતક નીવડે એવી અને ધારતી હતી.

એક આખા દહાડામાં-૨૪ કલાક દરમ્યાન કેવા બનાવો અકેક
પછી બની ગયા ? મીસ બેન્ક્ર-વાને હવે તેણીને તેણીના બાપીકા
નામથી ઓળખતું તો-મીસ મેરી ડડલીના સવળા બેદ ભરમની
વાત હું જાણી શક્યો અને તેણીને પરણવાની એકવાર મેં પુરેપુરી
આશા છોડી પણ ૨૪ કલાક પુરા થાય તે અગાઉ તો તે આશા
નવેસરથી, જરૂર તે ફળાશે એવી ખાતરી સાથે સજીવન થઈ.

હું મારી બેહેનને ઘરે જઈ લાગ્યો. મારાં માયઝએ અને મારાં
બેહેને મને હરખ ભર્યો આવકાર દીધો. સારાં નસીબે જોઈ પણ
હાજર હતો. મેં પુછ્યું તો જણાવ્યું કે મીસ બેન્ક્ર થાકેલી હતી માટે
સકાળેથી જમીને ઉંઘાઈ ગઈ હતી.

પ્રકરણ ૨૧ મું.

પુશનસીબી.

શુકર છે પુદાના હજારો હજાર,
 સુરાદ આય પડી આખરે પાર,
 મળી છે ધારેલી મોહાતી નાર,
 થયું છે ખુલું આય સુખોનું દાર,
 મદદે આવ્યો તે રહેમી રહેમાન,
 મુશ્કેલ હમારી બસ થઇ છે આસાન.

મારી બેહેને મને પૂછ્યું, ‘પણ બાપ એ ગડબડ જોટાપો છે શું? આએ છોકરીનું નામ તો અમે મીસ હટ્ટ તરીકે જાણતા હતાં પણ પછી ખરી હટ્ટ હાજર થઈ અને હવે તું એનું નામ મીસ બ્લેક કહેછ. એ શું ગઠણ મઠણ? જરા સમજાવની?’

મારાં માયજીએ કહ્યું. “મીસ બ્લેકની આસપાસ કાંઈ બેદી વહું વીટલાયલું છે એમ મને પહેલાંથીજ લાગતું હતું. હવે તું ખુલાસો કરશે તો બધું સમજાશે.”

વળી જોઈ બોલ્યો. “તારી બાંધેલી અતકળ ખોટી હતી એમ તારી ખાતરી થયલી લાગેછ. તેમ હોતે નહીં તો આએ છોકરીને તું અહીં મોકલતે નહીં. બાપુ, તું ખુલાસો કરીને સમજાવની કે અમેને કાંઈ નચીંતાઇ થાય.”

મારી પ્યારની પુતલીની સઘળી તવારીખ પહેલાંથી છેલ્લા સુધી મેં કહી સંભળાવી. સઘળું સાંભળતાં તે સાંભળનારાઓએ વચે વચે કેવી ટાપસા પુરી અને તેઓ ઉપર શું અસર થઈ તે સઘળું વર-ણવવાની જરૂર હતું જોતો નથી.

“ગરીબ ખીચારી!” સઘળી વાત પુરી થવા પછી મારાં માયજી બોલ્યાં: “એવી કાંકરી સુખી થયો હક ધરાવે છે; દીકરા એને તું સુખી કરજે.”

“હા-સુખી કરજે.” જોઈ બોલ્યો: “તેં એને જોડો ગેરધનસાદ કાઢ્યો છે તે સઘળાનો બદલો વલી જાય એવી બલાઈ તું કરજે.”

“ને વળી એ ઘણી મોટી દોલતની વારસ છે.” મારી બેહેન બોલી; “બાઈ તું ખી હવે તો તવંગર જનશે. મહેનત ને દલદેસરી હવે તું છોડીજ દેજે.”

“પણ હમણાથીજ તમે બધાં મને ઠોકી ઠોકીને એની સાથે પરણાવીજ દેવા બેઠાં છ કે!” મેં હસીને પુછ્યું.

“વળી તેમાં ફરક શું?” જોઈ હસીને બોલ્યો: “તેં જીત જીત્યો હતો એમ જ્યારે તેં કહ્યું હતું ત્યારેજ મેં તો મનમાં ગાંઠ વાળ્યો હતો કે એ જીત સાથે કોઈ દહાડે તું ગોઠવાઈજ જશે. યાદ છેના?”

“ચાલો, હવે હું જીવું છું. મીસ ડડલીને સઘળી વાત ધીમેથી કહેજો. હું કાંતે આવશ.” મેં કહ્યું. અને હું ઉડ્યો.

ખીજે દહાડે પાછો મારી બેહેનને ઘરે ગયો ત્યારે મેરીએ મને આવકાર દીધો અને અમોએ સાથે બેસી ઘણી દુખ સુખની વાત ચલાવી, ખરું કહું તો મારી જીંદગીમા મેં જે ઘણુંજ ખુશનુમા વખત જો મુજબોં હોય તો તે હતો.

હવે લાંબાબધ કરવાની જરૂર નથી. સઘળું ઠીક ઠીક કરતાં લગભગ છ મહીના નીકળી ગયા. પેપરમાં હેવાલો છપાયા અને પોલીસે મને ધરોહર કંપકો આપ્યો તથા ખરી વાન છુપાવવાનું મારી ઉપર બોલતાણુ પણ આપ્યું. પણ સઘળું વાદળ આખરે વીટી ગયું.

મેંરીને તેના બાઈની સઘળી દોલતનો વારસો મળ્યો. અને મીસ મીડ સાજી થઇને જ્યારે ફોરપીટલમાંથી બહાર આવી ત્યારે મેંરીએ તેણીને સુંખ સગવડ અને શાંતીમાં રહેવા કાંજેની ગોઠવણુ કરી આપી અને સાઈ લવાજમ આંધી આપ્યું જ્યાં તેણી એકાંતમાં છંદગી ગુજારની રહી અને અવાર નવાર અમોને મળતી રહી.

અમારાં લગન થવા પછી અમો લાંબી મુદત પરદેશમાં મુસાફરી કરી આવ્યાં અને તે પછી મારા બેહેનના મકાનની નજદીકમાં એક નાનું કોટેજ ખરીદીને ત્યાં અમો રહ્યાં.

મેં આ મારા હેવાલની શરૂઆતમાં લખ્યું છે તેમ મારી ઉમર હમણા પાંત્રીશ વરનની છે, બે નાના બેટા મારી આગળ રમે છે અને પોતાની માતાને પડખે બેસીને ફળવળીનાં પાઠ ભણે છે, અવાર નવાર અમો આગલા વખતની યાદ કર્યે છીએ. અને મરનાર ડડલીના રૂઢને હજારો દુવા દઇએ છીએ. નસીએ નખરાં દેખાડી પહેલાં સીતમ ગુજાર્યો પણ હવે તકદીરે જીવુડજ રૂપ પકડ્યું છે અને અમારી ખુશ નસીબી માટે અમો પરવરદેગારના શુકર ગુજાર બન્યાં છીએ.

